

Regeringens proposition

1986/87: 61

om en tillfällig förmögenhetsskatt för
livförsäkringsbolag, m. m.

Prop.
1986/87: 61

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 31 oktober 1986.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Kjell-Olof Feldt

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en tillfällig förmögenhetsskatt tas ut på förmögenhet i livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser. Enligt förslaget är underlaget för skatten de skattskyldiga institutionernas förmögenhet den 31 december 1986 och skattesatsen 7 %. För förmögenhet som är hänförlig till kapitalförsäkringar är skattesatsen dock 5 %.

I propositionen föreslås vidare ett ökat skatteuttag på den löpande avkastningen på kapitalförsäkringskapital genom en höjning av skattesatsen för livförsäkringsbolag och understödsföreningar från 40 % till 50 %.

Slutligen föreslås att värdet av kapitalförsäkringar, som inte är rena riskförsäkringar, skall beskattas vid den årliga förmögenhetstaxeringen.

Höjningen av skatteuttaget och skattskyldigheten till förmögenhetsskatt för kapitalförsäkringar föreslås gälla fr. o. m. 1988 års taxering. Kapitalförsäkringar som meddelats i enlighet med ansökningar som inkommit till försäkringsbolagets huvudkontor före den 13 september 1986 skall dock även för framtiden vara fria från förmögenhetsskatt.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 16), lagrådets yttrande (s. 78) och föredragandens ställningstagande till lagrådets synpunkter, m. m. (s. 86).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

Lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Tillfällig förmögenhetsskatt skall betalas till staten enligt denna lag.

2 § Riksskatteverket är beskattningsmyndighet.

3 § Skattskyldiga är

1. svenska livförsäkringsbolag,
2. understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet samt
3. pensionsstiftelser som avses i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Om verksamheten påbörjats efter utgången av kalenderåret 1984 föreligger inte skattskyldighet.

4 § Skatten utgår med sju procent av beskattningsunderlaget. Beskattningsunderlaget är värdet av den skattskyldiges förmögenhet vid utgången av år 1986 till den del som förmögenheten överstiger tio miljoner kronor. För skattskyldig vilkens räkenskapsår inte sammanfaller med kalenderår beräknas förmögenheten med utgångspunkt i förhållandena vid utgången av det räkenskapsår som avslutas närmast efter den 31 december 1986.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget skall förmögenhet som är hänförlig till annan av den skattskyldige meddelad livförsäkring än sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928: 370) ingå med 72 procent.

5 § Förmögenheten är värdet av den skattskyldiges samtliga tillgångar efter avdrag för finansiella skulder. Förmögenhet som inte är hänförlig till livförsäkring skall dock inte beaktas.

Som tillgång hos återförsäkringstagare räknas inte värdet av återförsäkringsgivares ansvarighet på grund av försäkringar som denne har övertagit i form av återförsäkring. Om återförsäkring skett hos utländsk återförsäkringsgivare skall dock ett belopp motsvarande dennes ansvarighet redovisas som tillgång, i den mån ansvarigheten överstiger värdet av reservdeposition som ställts av återförsäkringsgivaren hos återförsäkringstagaren.

Återförsäkringsgivares fordran hos återförsäkringstagare på grund av sådan reservdeposition som avses i föregående stycke upptas inte som tillgång. Den skuld som redovisas av återförsäkringstagaren på grund av depositionen är inte avdragsgill för denne.

6 § Om ej annat följer av 7–9 §§ tas tillgångar och skulder upp till bokfört värde.

7 § Fastighet tas upp till det högsta av anskaffningsvärdet och 133 procent av det för år 1986 gällande taxeringsvärdet.

Har fastighets värde efter ingången av år 1986 sänkts på grund av skogsavverkning eller täktverksamhet eller till följd av brand, vattenflöde eller jämförlig händelse får fastigheten tas upp till 133 procent av det taxeringsvärde som därefter åsätts vid särskild fastighetstaxering eller, om sådant värde saknas, till ett på motsvarande grunder uppskattat värde.

8 § Värdepapper, som noteras på inländsk eller utländsk börs eller som annars är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna noteringsringar om avslut, tas upp till det noterade värdet.

Finns i ett bolag skilda aktieslag av vilka ett eller flera är börsnoterade eller föremål för sådan notering som avses i första stycket, skall de aktier i bolaget som inte är noterade tas upp till samma värde som de noterade aktierna. Är flera aktieslag noterade, skall de icke noterade aktierna tas upp till samma värde som de noterade aktier som har den lägsta kursen.

Om det vid värdering enligt de föregående styckena bedöms att det noterade värdet inte motsvarar vad som skulle kunna påräknas vid en försäljning under normala förhållanden, får i stället priset vid en sådan försäljning läggas till grund för värderingen.

9 § Fordran som inte omfattas av 8 § och som löper med ränta skall tas upp till sitt kapitalbelopp. Detsamma gäller för skuld som löper med ränta.

Osäker fordran får tas upp till det belopp, varmed den kan beräknas inflyta. Värdelös fordran tas inte upp.

10 § Tillfällig förmögenhetsskatt är inte avdragsgill vid taxeringen till statlig inkomstskatt.

11 § Den som är skattskyldig enligt 3 § skall vara registrerad hos riksskatteverket.

12 § Den som är skattskyldig skall i deklaration ange beskattningsunderlaget och skatten samt lämna de uppgifter som erfordras för beräkning av underlaget.

Deklarationen skall ha kommit in till riksskatteverket senast fem månader efter den dag som enligt 4 § ligger till grund för förmögenhetsvärderingen.

Skatten skall avrundas till närmast lägre tusental kronor.

13 § Senast den dag då deklarationen skall ha kommit in enligt 12 § andra stycket skall hälften av skattebeloppet vara inbetalad. Återstoden skall vara inbetalad med hälften senast tre månader och med återstående hälft senast sex månader efter den senaste dagen för avlämnande av deklaration. Om skatten inte uppgår till 100 000 kronor skall dock hela beloppet vara inbetalat senast den dag då deklarationen skall ha kommit in.

14 § När annat inte följer av denna lag tillämpas lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter med undantag av vad där sägs om anstånd i 2 kap. 9 §, om förhandsbesked i 6 kap. och om förseningsavgift i 7 kap. 5 §.

Denna lag träder i kraft den 23 december 1986.

Lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Häri genom föreskrivs att 10 a § lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*10 a §²

För svenska aktiebolag, sparbanker, sparbankernas säkeretskassa, andra ekonomiska föreningar än sambruksföreningar, familjestiftelser, svenska aktiefonder, svenska försäkringsanstalter som inte är aktiebolag, utländska juridiska personer, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar samt sådana juridiska personer som enligt författning eller på därmed jämförligt sätt bildats för att förvalta samfällighet och som skall erlägga skatt för inkomst utgör grundbeloppet, om inte annat föreskrivs i andra stycket, 52 procent av den beskattningsbara inkomsten.

För skattskyldiga som avses i 7 § 4 mom., *livförsäkringsanstalter såvitt angår försäkringsrörelsen* och andra skattskyldiga än dem som avses i 10 § 1 mom. eller i första stycket här ovan utgör grundbeloppet 40 procent av den beskattningsbara inkomsten.

För skattskyldiga som avses i 7 § 4 mom. och andra skattskyldiga än dem som avses i 10 § 1 mom. eller i första stycket här ovan utgör grundbeloppet 40 procent av den beskattningsbara inkomsten. *För livförsäkringsanstalter såvitt angår försäkringsrörelsen utgör dock grundbeloppet 50 procent av den beskattningsbara inkomsten.*

Med familjestiftelse avses i denna lag stiftelse, som enligt de för densamma gällande stadgar har till huvudsakligt ändamål att tillgodose viss familjs, vissa familjers eller bestämda personers ekonomiska intressen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 770.

² Senaste lydelse 1984: 1061.

Lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt¹

dels att 3 och 7 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i anvisningarna till 3 och 4 §§ skall införas en ny punkt, 6, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

1 mom.² Vid förmögenhetsberäkningen skola, i den mån ej annat framgår av 2 mom. här nedan, såsom tillgångar upptagas:

a) fastighet;
b) tomträtt, vattenfallsrätt;
c) lös egendom, som är avsedd för stadigvarande bruk i skattskyldigs förvärvsverksamhet eller att däri omsättas eller förbrukas, såsom djur samt maskiner och andra inventarier, råämnen, varor, jordbruks- och skogsprodukter, förbrukningsartiklar och dylikt, gruvor, patent- och förlagsrätter, rätt till skogsavverkning å annans mark samt rätt till stenbrott och dylikt;

d) kapital, som finnes kontant tillgängligt eller utlånats eller nedlagts i obligationer eller insatts i bank eller annorstädes eller bestått av andra fordringar eller av aktier eller andelar i ekonomiska föreningar, bolag, aktiefonder eller rederier eller av optionsrätter till nyteckning eller köp av aktier, om sådan optionsrätt är föremål för omsättning på kapitalmarknaden, eller av andel i oskiftat dödsbo som vid taxering till statlig inkomstskatt skall behandlas såsom handelsbolag, i den mån samma kapital icke är att hänföra till i c) här ovan nämnd egendom;

e) lös egendom, som är avsedd för ägarens och hans familjs personliga bruk och bekvämlighet och av beskaffenhet att böra hänföras till yttre inventarier, såsom ekipage, ridhästar, automobiler, motorcyklar, lustjakter, motorbåtar och dylikt, så ock smycken;

f) besittningsrätt till fastighet, där innehavaren ej enligt 7 § skall likställas med ägare, såvida rättigheten är utan vederlag eller mot visst belopp en gång för alla upplåten för innehavarens livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång;

g) rätt till ränta, avkomst av fastighet eller annan stadigvarande förmån, som icke avses i f) här ovan, såvida rättigheten är förhandenvarande och bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång.

g) rätt till ränta, avkomst av fastighet eller annan stadigvarande förmån, som icke avses i f) här ovan, såvida rättigheten är förhandenvarande och bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång;

h) livförsäkring, som meddelats i här i riket bedriven försäkringsrörelse, i den omfattning som anges i punkt 6 av anvisningarna.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 859.

² Senaste lydelse 1985: 309.

2 mom.³ Såsom tillgångar vid förmögenhetsberäkningen upptagas *icke*:

a) kapitalvärdet av kapitalförsäkring; a) värdet av annan försäkring än livförsäkring;

b) rätt till undantagsförmåner, till pension eller annan livränta, som utgår på grund av försäkring, till pension och annan förmån, som annorledes än i följd av försäkring åtnjutes på grund av förutvarande tjänsteförhållande, samt till livränta som, enligt vad i lag eller särskild författning är stadgat, annorledes än på grund av försäkring utgår vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring;

c) rätt till annan ränta, avkomst eller förmån än i b) avses, därest densamma är bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid samt värdet av vad han årligen må i sådant avseende åtnjuta understiger 1 000 kronor;

d) rätt till förmögenhet, varav annan för närvarande åtnjuter avkastningen;

e) möbler, husgeråd och andra inre lösören, som äro avsedda för den skattskyldiges och hans familjs personliga bruk;

f) konstverk, bok-, konst- och därmed jämförliga samlingar, såframt ej ägaren med dem driver handel eller yrkesmässigt håller dem för allmänheten tillgängliga;

g) sådana tillgångar, som avses i 1 mom. e) här ovan, därest sammanlagda värdet av dessa tillgångar icke överstiger 1 000 kronor;

h) patent- och förlagsrätter, som icke äro tillgångar i rörelse, ävensom rätt till firmanamn, varumärke, mönsterskydd, tidnings titel och dylikt;

i) förråd av livsmedel eller andra förnödenheter, som äro avsedda för den skattskyldiges och hans familjs personliga behov, samt kontant hushållskassa eller därmed jämförlig, för den skattskyldiges löpande utgifter avsedd kassa;

j) fastighet, som året före taxeringsåret undantagits från skatteplikt enligt 3 kap. fastighetstaxeringslagen (1979: 1152), utom såvitt fråga är om tillbehör till fastigheten som avses i 2 kap. 3 § jordabalken.

(Se vidare anvisningarna.)

7 §⁴

I fråga om skyldighet att erlagga skatt för förmögenhet likställas med ägare:

a) den som innehar fast eller lös egendom med fideikommissrätt;

b) innehavare av fastighet med stadgad åborätt; innehavare av så kallad ofri tomt i stad och den som eljest innehar fastighet med ständig eller ärftlig besittningsrätt;

c) efterlevande make, som under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, tillhörande den först avlidne makens kvarlåtenskap;

d) annan, som under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillagts någon hans avkomling, adoptivbarn eller adoptivbarns avkomling;

e) den som i enlighet med stiftelses ändamål att tillgodose viss familjs eller vissa familjers ekonomiska intressen under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillkommer stiftelsen;

f) så ock eljest den som äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillkommer annan, därest sådant förhållande förelig-

³ Senaste lydelse 1980: 959.

⁴ Senaste lydelse 1973: 1102.

ger, att han finnes i avseende, varom nu är fråga, skäligen böra betraktas såsom förmögenhetens ägare.

Föreskrifterna i e) och f) här ovan må dock ej föranleda till att förmögenheten beräknas högre än till tjugufem gånger det belopp, som avkastningen av förmögenheten utgjort under nästföregående beskattningsår.

Med ägare likställs också, i fråga om livförsäkring, sådan förmånstagare som har förfoganderätt till försäkringen.

(Se vidare anvisningarna.)

Anvisningar

till 3 och 4 §§

6. Livförsäkring tas upp som tillgång. Detta gäller dock inte om försäkringen

1. är sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370),

2. enbart avser dödsfall senast vid 70 års ålder och inte är återköpsbar,

3. ger rätt till livränta eller sjukränta som utges på grund av annan försäkring än livförsäkring.

Livförsäkring tas upp till det värde som motsvarar det på försäkringstekniska grunder beräknade tekniska återköpsvärdet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering.

Har livförsäkring tagits i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före den 13 september 1986, skall äldre bestämmelser fortfarande gälla. En därefter vidtagen ändring som medför ökad premieförpliktelse totalt sett eller tidigareläggning av premiebetalning, skall dock anses som nytt försäkringsavtal.

Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623)¹ skall följande lydelse.

37 §

Nuvarande lydelse

1 mom.² Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
3. Försäkringsanstalt och understödsförening.	Den som från anstalten eller föreningen uppburit belopp, ej understigande 200 kronor för hela året, på grund av försäkring av den art att skatteplikt för beloppet föreligger, dock att om livränta utgivits till följd av personskada eller om ersättning utgått på grund av sådan kollektiv sjukförsäkring som avses i 32 § 3 mom. tredje stycket, punkt 16 av anvisningarna till 21 § eller punkt 11 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen (1928: 370), uppgift skall lämnas även om belopp som icke är av skattepliktig natur och som för hela året överstiger 200 kronor.	Utgivet belopp. Har till följd av personskada utgivits skattepliktigt engångsbelopp skall särskilt anmärkas om skattepliktigt engångsbelopp utgivits tidigare på grund av samma skada. Om så är fallet skall angivas beloppets storlek och utbetalningsåret.

Föreslagen lydelse

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

¹ Lagen omtryckt 1971: 399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1986: 489.

3. Försäkringsanstalt och understödsförening.

Den som från anstalten eller föreningen uppburit belopp, ej understigande 200 kronor för hela året, på grund av försäkring av den art skatteplikt för beloppet föreligger, dock att om livränta utgivits till följd av personskada eller om ersättning utgått på grund av sådan kollektiv sjukförsäkring som avses i 32 § 3 mom. tredje stycket, punkt 16 av anvisningarna till 21 § eller punkt 11 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen (1928: 370), uppgift skall lämnas även om belopp som icke är av skattepliktig natur och som för hela året överstiger 200 kronor.

Den som är ägare till försäkring som avses i punkt 6 av anvisningarna till 3 och 4 §§ lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt samt förmanstagare med förfoganderätt till sådan försäkring.

Utgivet belopp. Har till följd av personskada utgivits skattepliktigt engångsbelopp skall särskilt anmärkas om skattepliktigt engångsbelopp utgivits tidigare på grund av samma skada. Om så är fallet skall angivas beloppets storlek och utbetalningsåret.

Försäkringars värde vid årets utgång, om värdet uppgår till minst 1 000 kr.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången i fråga om kontrolluppgift till ledning för 1988 års taxering.

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs att 1 § skattebrottslagen (1971: 69) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Denna lag gäller i fråga om skatt eller avgift enligt

1. lagen (1908: 128) om beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt, lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt,

2. lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1976: 338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket, lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om

1. lagen (1908: 128) om beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt, lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt, *lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,*

2. lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild skatt för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1976: 338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket, lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om

¹ Senaste lydelse 1984: 1059.

försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild *avgift* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel, lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild *skatt* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel, lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

3. lagen (1981: 691) om socialavgifter.

Lagen gäller även preliminär skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt som avses i uppbördslagen (1953: 272).

Lagen tillämpas inte om skatten eller avgiften fastställs eller uppbärs i den ordning som gäller för tull och inte heller beträffande restavgift, skattetillägg eller liknande avgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970: 979) följer med fordran på

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953: 272), samt skatt enligt lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, kupongskattelagen (1970: 624) och lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt,

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953: 272), samt skatt enligt lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, kupongskattelagen (1970: 624), lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt och lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser.

2. skatt enligt lagen (1968: 430) om mervärdesskatt,

3. skatt eller avgift enligt lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983:

3. skatt eller avgift enligt lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973: 1216) om särskild skatt för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983:

¹ Senaste lydelse 1984: 856.

1104) om särskild *avgift* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel samt lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

1104) om särskild *skatt* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel samt lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

4. skatt enligt vägtrafikskattelagen (1973: 601) samt lagen (1976: 339) om saluvagnsskatt,

5. tull och särskild avgift enligt 39 § tullagen (1973: 670) samt avgift enligt lagen (1968: 361) om avgift vid införsel av vissa bakverk,

6. avgift enligt lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område, lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område och lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel,

7. avgift som uppbärs med tillämpning av lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Förmånsrätten omfattar ej restavgift och liknande avgift som utgår vid försummelse att redovisa eller betala fordringar och ej heller skatte- eller avgiftstillägg och förseningsavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen

Härigenom föreskrivs att 1 § bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Denna lag är tillämplig vid revision eller annan granskning för fastställande av skatt, tull eller avgift enligt lagen (1908: 128 s. 1) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, uppbördslagen (1953: 272), taxeringslagen (1956: 623), lagen (1958: 295) om sjömansskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, kupongskattelagen (1970: 624), vägtrafikskattelagen (1973: 601), förordningen (1973: 602) om särskild vägtrafikskatt, tullagen (1973: 670), lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter och lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Denna lag är tillämplig vid revision eller annan granskning för fastställande av skatt, tull eller avgift enligt lagen (1908: 128 s. 1) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, uppbördslagen (1953: 272), taxeringslagen (1956: 623), lagen (1958: 295) om sjömansskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, kupongskattelagen (1970: 624), vägtrafikskattelagen (1973: 601), förordningen (1973: 602) om särskild vägtrafikskatt, tullagen (1973: 670), lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare och lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

¹ Senaste lydelse 1984: 869.

Lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Vissa bestämmelser i denna lag gäller också för överlastavgift, vägtrafikskatt *och* växtförädlingsavgift enligt vad som föreskrivs i lagen (1972: 435) om överlastavgift, vägtrafikskattelagen (1973: 601) *och* utsädeslagen (1976: 298).

Vissa bestämmelser i denna lag gäller också för överlastavgift, vägtrafikskatt, växtförädlingsavgift *och tillfällig förmögenhetsskatt* enligt vad som föreskrivs i lagen (1972: 435) om överlastavgift, vägtrafikskattelagen (1973: 601), utsädeslagen (1976: 298) *och lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1986.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Hellström, G. Andersson

Föredragande: statsrådet Feldt

Lagrådsremiss med förslag om en tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m.

1 Inledning

Mot bakgrund av de snabbt stigande realräntorna fick realränteskatteskommittén (Fi 1985: 02) i uppdrag att utarbeta en teknisk modell för beskattning av real avkastning hos i första hand livförsäkringsbolag (Dir. 1986: 24). I uppdraget ingick också att pröva om en sådan skatt borde tas ut även på andra finansiella institutioner och på företag utanför den finansiella sektorn. Kommittén¹ har i betänkandet (Ds Fi 1986: 18) Realränteskatt redovisat sina överväganden och förslag.

Till protokollet i detta ärende bör fogas som *bilaga 1* kommitténs förslag till lag om realränteskatt, som *bilaga 2* den redogörelse som lämnas i betänkandet om beskattning av sparande och kapitalinkomster och som *bilaga 3* den översikt över pensions- och försäkringssparandet som ges i betänkandet. Betänkandet har remissbehandlats. Som *bilaga 4* till protokollet fogas en förteckning över remissinstanserna. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom finansdepartementet och finns tillgänglig i ärendet (Dnr 2739/86).

I mitten av september tillkännagavs att regeringen inte avsåg att lägga fram förslag om en realränteskatt. Samtidigt aviserades ett förslag om en engångsskatt på livförsäkringssektorn samt förslag om vissa andra ändringar i försäkringsbeskattningen. Härefter har skrivelser inkommit från AMF – sjukförsäkringsaktiebolag, Försäkringsbolaget SPP – ömsesidigt, Kooperativa förbundet, Livförsäkringsaktiebolaget Skandia, Länsförsäkringar Liv – försäkringsaktiebolag samt Tjänstemännens Centralorganisation.

Jag skall nu med kommitténs betänkande och remissynpunkterna som grund ta upp frågan om ändringar i beskattningen av försäkringskapitalet.

¹ Ledamöter i kommittén har varit riksdagsmannen Jan Bergqvist, ordförande, direktören Nils-Axel Frisk och kammarrättslagmannen Anders Swartling.

2.1 Bakgrund

Sedan hösten 1982 har den ekonomiska politiken varit inriktad på att eliminera de olika balansbristerna i den svenska ekonomin. Detta har bl. a. inneburit en stram budgetpolitik i syfte att nedbringa det stora budgetunderskottet. Under denna tid har utrymmet för standardförbättringar, såväl i form av realinkomstökning för hushållen som genom ökade offentliga utgifter, varit mycket begränsat. Stora grupper i samhället har dessa år genom olika slag av uppoffringar bidragit till att problemen i den svenska ekonomin har kunnat dämpas markant. Sålunda har underskotten i statens budget och i bytesbalansen begränsats resp. eliminerats. Detta har kunnat ske samtidigt med en minskning av arbetslösheten.

Den förda politiken har också – i kombination med den internationella utvecklingen – medfört att inflationstakten kunnat nedbringas väsentligt. En förutsättning för en fortsatt låg inflation, som är nödvändig för en gynnsam realekonomisk utveckling, är att underskottet i statens budget begränsas ytterligare under de kommande åren.

Även räntenivån har kunnat nedbringas som en följd av att balansproblemen i den svenska ekonomin har dämpats. Nedgången i ränteläget har dock ej varit lika snabb som sänkningen av inflationstakten. Medan inflationen har gått ner från 10 % 1982 till omkring 3 % i år har de nominella räntorna sänkts från omkring 13 % till 9 % under samma tid. Att realräntan sålunda har stigit kraftigt är inte förvånande. Erfarenheten visar att förändringar i inflationstakten – uppåt eller nedåt – först med avsevärd fördröjning slår igenom på den nominella räntan. Däremot är realräntenivån närmast unik. Realräntan har i modern tid inte varit ens i närheten av dagens nivå.

Det är inte möjligt att förutsäga hur länge realräntan kan komma att förbli hög. Det kan dock konstateras att institutioner med en stor andel av sina förmögenheter placerade i tillgångar med bunden ränta kommer att kunna tillgodogöra sig en fortsatt hög avkastning flera år efter en nedgång i det allmänna ränteläget. Vid en fortsatt låg inflation kan därför sådana placerare redan nu med stor säkerhet påräkna en mycket god real avkastning åtminstone under återstoden av 1980-talet, även om nyplaceringsräntan skulle falla.

Genom uppgången i realräntorna har avkastningen på försäkringssparandet stigit markant. Man kan bl. a. notera en trendmässig stegring av de s. k. återbäringsräntorna. Dessa visar vilken avkastning individuella pensions- och kapitalförsäkringar ger för enskilda år. De reala återbäringsräntorna har sålunda stigit från omkring en procent 1981 till ca 11 % i år. Återbäringsräntorna kan väntas ligga kvar på denna nivå under ytterligare några år. Till stegringen av återbäringsräntorna har också de snabbt stigande kurserna på börsaktier bidragit; en värdestegring som är en följd av den höga vinstnivån i näringslivet.

Den ökade attraktiviteten hos försäkringssparandet har medfört en starkt ökad efterfrågan på försäkringar. Under perioden 1980–85 ökade

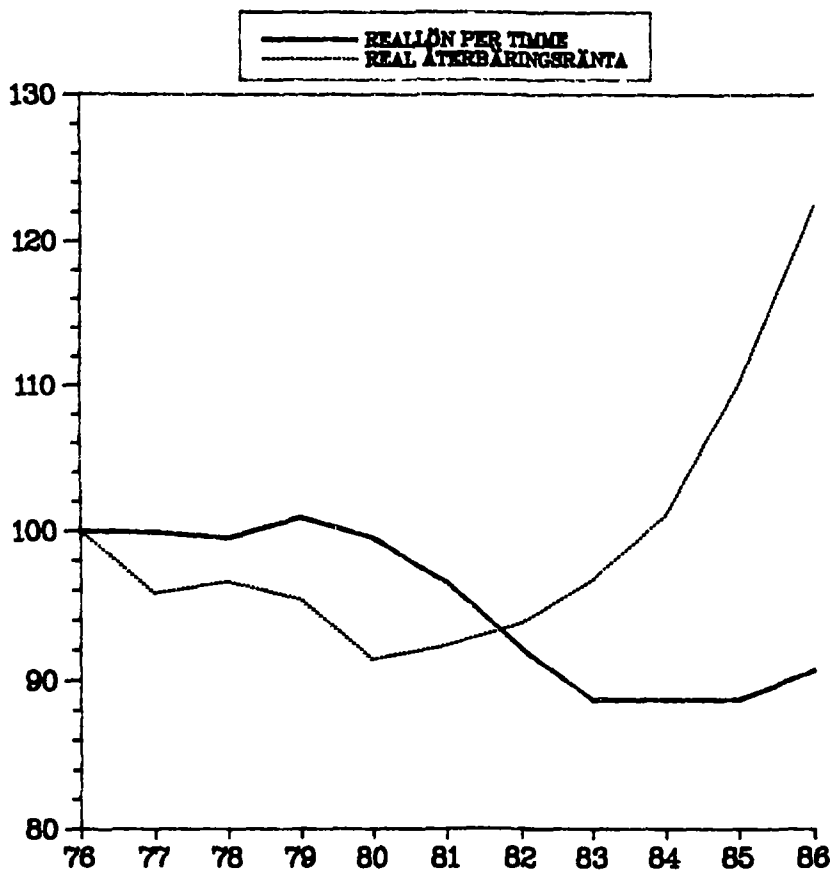
antalet nytecknade P-försäkringar med inte mindre än 23 % per år medan antalet K-försäkringar ökade med 16 % per år.

Prop. 1986/87: 61

Samtidigt som försäkringssparandet har expanderat starkt hittills under 1980-talet har hushållens totala sparande varit fortsatt lågt eller t. o. m. sjunkande. Det finns därför anledning att tro att ökningen i försäkringssparandet i stor utsträckning ersatt annat sparande hos hushållen. Det förefaller också sannolikt att en del av detta sparande, särskilt vad avser K-försäkringar, skett med lånade medel.

Den snabba reala tillväxten i försäkringsbolagens återbäringsräntor – dvs. avkastningen på försäkringssparande – kontrasterar mot den återhållsamma utvecklingen av reallönerna under senare år. Av diagrammet nedan framgår hur de reala återbäringsräntorna och den reala timlönen utvecklats sedan 1976.

REALLÖN OCH REAL AVKASTNING PÅ PENSIONSFRSÄKRINGAR FÖRE SKATT INDEX 1976=100

Den höga avkastningen medför när det gäller det individuella försäkringssparandet höjda förmåner. Det finns en direkt koppling mellan avkastningen i försäkringsbolaget och storleken av t. ex. den pension som utgår på grund av en pensionsförsäkring.

När det gäller det kollektiva försäkringssparandet är storleken av pensioner och andra försäkrade förmåner endast delvis beroende av avkastningen på försäkringskapitalet. Förmånerna är fastställda i kollektivavtal. Om avkastningen på kapitalet är mycket hög, som för närvarande är fallet, blir effekten att arbetsgivarnas kostnader för premier blir lägre än annars. Det är alltså arbetsgivarna som i första hand drar fördel av den höga avkastningen. Att så är fallet bestyrks av att premienivån för tjänstepensionsförsäkring för industritjänstemän sänkts under de två senaste åren.

2.2 Allmänna synpunkter

Livförsäkringssparandet intar i skattesammanhang en gynnad ställning. Sparande i pensionsförsäkring (P-försäkring) sker med obeskattade medel. Avkastningen på kapitalet beskattas inte i försäkringssektorn. Först vid utbetalningen av pensionsbeloppen inträder skattskyldighet. Beträffande kapitalförsäkring (K-försäkring) gäller en annan ordning. Sparandet sker med beskattade medel. Avkastningen träffas av en låg skatt i försäkringsbolaget. Utfallande belopp är undantagna från inkomstskatt. Livförsäkringskapitalet är helt undantaget från förmögenhetsskatt och behandlas jämfört med andra tillgångar förmånligt vid arvsbeskattningen. Vidare kan noteras att en arbetsgivares kostnader för tjänstepensionsförsäkringar och andra trygghetsförsäkringar för de anställda inte ingår i underlaget för arbetsgivaravgifter.

Av vad jag nu sagt framgår att försäkringssparandet och hela livförsäkringssektorn genomgående ges en förmånlig skattemässig behandling. Så är fallet såväl vad avser det individuella försäkringssparandet som det sparande som har kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter som grund. Även om reglerna är olika utformade för P- och K-försäkringar är båda formerna gynnade jämfört med annat sparande.

Att förmåner givits försäkringsformen är emellertid inte omotiverat. Den långsiktighet som i regel är förknippad med försäkringssparandet är från allmänna utgångspunkter önskvärd. Sparandet i försäkringsformen medför att spararen ofta under långa tidsperioder binder medel. Även om den ekonomiska tryggheten vid sjukdom och ålderdom radikalt förbättrats genom utbyggnaden av den allmänna försäkringen finns det skäl att ge goda förutsättningar för ett kompletterande ekonomiskt skydd antingen detta har sin grund i kollektivavtal eller tillskapas genom individuella försäkringslösningar.

De förmåner som ges försäkringssparandet vid beskattningen är bl. a. av de skäl som jag nyss nämnt i sina huvuddrag väl avvägda under tider då tillväxten av försäkringskapitalet är normal. Som jag påvisat i föregående avsnitt upplever vi emellertid för närvarande en förmögenhetstillväxt inom försäkringssektorn som måste karakteriseras som unik. Realavkastningen på försäkringskapitalet ligger nu på en nivå över 10 %. Liknande förhållan-

den har över huvud taget inte varit för handen i modern tid. Jag vill i sammanhanget framhålla att fluktuationer i avkastningen i och för sig är ett regelmässigt förekommande inslag hos försäkringsbolagen. Tider med en låg eller rent av negativ realavkastning avlöses av tider när avkastningen ligger på en högre nivå. Vad vi nu upplever är emellertid en förmögenhetstillväxt långt över vad som kan innefattas i sådana normala fluktuationer.

Det är mot den bakgrunden man skall se realränteskattekommitténs utredningsuppdrag. I ett läge då förmögenhetstillväxten inom bl. a. försäkringssektorn hade nått en i modern tid okänd nivå måste enligt regeringens bedömning nya vägar prövas för beskattningen av försäkringskapitalet. Som angavs i kommitténs direktiv (Dir 1985: 24) kunde fördelningspolitiska spänningar förutses som en följd av en mycket kraftig lönsamhetsökning hos livförsäkringsbolagen och detta särskilt när denna till stor del härrör från räntebetalningar på statsskulden. Det bör noteras att dessa räntebetalningar måste finansieras antingen genom höjda skatter eller neddragning av utgifter för andra ändamål samtidigt som återhållsamhet i löneökningar och offentliga utgifter utgör centrala inslag i den ekonomiska politiken.

I sitt betänkande redovisade kommittén en teknisk modell för en realränteskatt på livförsäkringssektorn. Kommittén gjorde också den bedömningen att en sådan skatt inte bör träffa andra finansiella institutioner. Till grund för ställningstagandet låg att försäkringssparandet intar en skattemässigt särskilt gynnad ställning.

Vid remissbehandlingen av betänkandet – och även under den tid som kommittéarbetet pågick – framfördes från olika håll häftig kritik mot tankarna på en realränteskatt. I många fall var denna kritik inte sakligt grundad. Det finns emellertid sakliga invändningar som kan riktas mot en skatt utformad enligt de linjer som drogs upp i kommittébetraktandet. En sådan skatt blir med nödvändighet tekniskt komplicerad om utgångspunkten är att skatteuttaget skall variera från år till år beroende på realavkastningen hos de skattskyldiga. För att systemet över huvud taget skall kunna hanteras praktiskt måste beräkningen av realavkastningen schabloniseras. Även om avkastningsberäkningen skulle förenklas, en förenkling som kommittén sökt åstadkomma, måste det sägas att förslaget om realränteskatt kännetecknas av en betydande komplexitet. Samtidigt medför den schabloniserade avkastningsberäkningen att det grundläggande syftet med beskattningsmodellen kan förfelas. Risken torde vara uppenbar att det åsyftade resultatet – att beskatta real avkastning över en viss nivå och enbart sådan avkastning – inte uppnås.

Det ligger vidare i sakens natur att en realränteskatt skulle ge varierande skatteintäkter för statsverket. Att basera finansieringen av långsiktiga statsutgifter på intäkter från en realränteskatt inger därför betänkligheter och kan inte anses förenligt med en ansvarsfull budgetpolitik. Kritik mot en realränteskatt från försäkringsbranschen har också framförts från liknande utgångspunkter. Försäkringsverksamheten är långsiktig och en osäkerhet skulle kunna uppstå i fråga om vilka skattebetalningar som i framtiden skulle komma att belasta försäkringskapitalet. Även om vådorna av en realränteskatt också i det hänseendet överdrivits i debatten kan man inte bortse från att skatten skulle kunna medföra en sådan effekt.

Mot bakgrund av det sagda har jag kommit till den slutsatsen att de nackdelar som är förenade med en realränteskatt är så betydande att jag inte kan förorda att en sådan skatt införs. Mitt ställningstagande medför att en lösning av de fördelningsproblem som är en följd av förmögenhetstillväxten inom försäkringssektorn får sökas efter andra vägar. Som jag redan framhållit är det min uppfattning att den ordning som allmänt gäller för beskattningen av försäkringssparande, utom i vissa detaljer som jag senare återkommer till, ger ett godtagbart resultat både när lönsamheten är god och mindre god. I den situation som råder i dag, med en i modern tid unik förmögenhetstillväxt, medför dock försäkringssparandets skattemässigt gynnade ställning att detta sparande ges förmåner av en storleksordning som måste ifrågasättas. Det är därför enligt min mening påkallat med särskilda åtgärder.

När inriktningen av sådana åtgärder övervägs bör man enligt min uppfattning just ta fasta på att den nuvarande avkastningsnivån inte kommer att bli bestående. På några års sikt kan en återgång till en mera normal lönsamhetsnivå förutses. Det nu sagda leder till slutsatsen att inte heller andra nya permanenta beskattningsformer bör införas. Det skulle tvärtom vara tillräckligt att nu ta ut en tillfällig förmögenhetsskatt på försäkringssektorn. En sådan skatt medför inte olägenheter av det slag som är förenade med en realränteskatt. En tillfällig skatt kan utformas på ett enkelt sätt. Den skapar inte osäkerhet inför framtiden beträffande skatteuttagets storlek på försäkringssparandet. De budgetmässiga effekterna är också helt överblickbara.

Sammanfattningsvis gör jag följande bedömning. Förmögenhetstillväxten inom livförsäkringssektorn är för närvarande på en sådan nivå att de förmånliga skatteregler som gäller ger ett från fördelningspolitiska utgångspunkter orimligt resultat. Det nuvarande läget är närmast unikt i ett historiskt perspektiv och kan inte förväntas bli bestående under en längre tidsperiod. Att ändra de grundläggande skattebestämmelserna eller att införa ett helt nytt permanent beskattningssystem för att möta den nuvarande situationen kan ge icke önskvärda långsiktiga effekter. Genom en tillfällig förmögenhetsskatt undviks sådana effekter samtidigt som den sektor som gynnas särskilt starkt av den framgångsrika inflationsbekämpningen får bidra till en sanering av statsfinanserna. Min slutsats blir därför att beskattningsreglerna för livförsäkringar i sina huvuddrag bör bestå men att en tillfällig skatt bör tas ut. Jag vill här också tillägga att skatten kommer att skapa utrymme för förbättringar för de sämst ställda pensionärerna. Jag återkommer senare till detta.

Det är angeläget att skatten tas ut snarast. Jag kommer därför att föreslå att den med vissa undantag bestäms med förmögenheten hos de skattskyldiga den 31 december 1986 som bas. Efter lagrådets hörande är min avsikt att en proposition skall föreläggas riksdagen i sådan tid att ett riksdagsbeslut kan fattas före riksdagens juluppehåll. Den tillfälliga förmögenhetsskatten kommer därmed inte att stå i strid med förbudet i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen mot retroaktiv skattelagstiftning. Inte heller i övrigt står skatten i strid med några föreskrifter i regeringsformen eller med några svenska fördragsenliga åtaganden.

Beträffande beredningen av ärendet vill jag nämna följande. Den tekniska utformningen av lagförslaget baseras i väsentliga hänseenden på realränteskatteskommitténs förslag till lag om realränteskatt. Jag kommer därför i det följande att diskutera den närmare utformningen av bestämmelserna med kommittéförslaget och remissynpunkterna som grund. När förslaget utarbetats i finansdepartementet har synpunkter när det gäller den tekniska utformningen under hand inhämtats från försäkringsinspektionen och riksskatteverket (RSV). Företrädare för försäkringsbranschen, som också beretts tillfälle att lämna synpunkter på den tekniska utformningen av förslaget, har förklarat sig ej önska medverka i detta beredningsarbete.

Innan jag går in på den närmare utformningen av den tillfälliga skatten vill jag något kommentera de övriga förslag till ändringar i försäkringsbeskattningen som jag tar upp i remissen.

Jag har i det föregående angivit att de permanenta reglerna för försäkringsbeskattningen i sina huvuddrag kan anses väl avvägda. Enligt min mening är det inte påkallat att justera vare sig de beloppsmässiga ramarna för avdrag för P-försäkringspremier eller de s. k. kvalitativa villkor som måste vara uppfyllda för att en livförsäkring skall hänföras till kategorin P-försäkring. Vad beträffar K-försäkringar är däremot läget delvis ett annat. Jag kommer därför senare i remissen att föreslå en viss höjning av nivån på skatteuttaget på avkastningen av K-försäkringskapital. Jag kommer också att ta upp frågan om behandlingen av K-försäkringar vid den årliga förmögenhetsbeskattningen. Även i dessa frågor har beredningen skett i samråd med försäkringsinspektionen och RSV. Synpunkter på utformningen av förslagen har också under hand lämnats av företrädare för försäkringsbranschen.

2.3 Tillfällig förmögenhetsskatt

2.3.1 Kretsen av skattskyldiga, m. m.

Mitt förslag: Livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser skall vara skattskyldiga. Mindre institutioner kommer genom ett grundavdrag att undantas.

Realränteskatteskommitténs förslag: Samma som mitt fränsett att något grundavdrag inte har föreslagits. Därutöver har kommittén föreslagit att företag som i sin balansräkning redovisar skuld under rubriken "Avsatt till pensioner" skall vara skattskyldiga.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig särskilt i denna fråga har i allmänhet ifrågasatt om avsättningar till pensioner inom företagen bör beskattas.

Skälen för mitt förslag: Sparande i P-försäkringar är särskilt skattemässigt gynnat jämfört med andra sparformer. Även övriga försäkringsformer behandlas dock förmånligt från beskattningssynpunkt. Bakgrunden till realränteskatteskommitténs förslag till avgränsning av beskattningsområdet

är att pensions- och försäkringssparandets skattemässiga förmåner tenderar att bli särskilt stora i tider då den reala avkastningen på de fonderade medlen är hög. Kommittén har därför föreslagit att kretsen av skattskyldiga skall bestå av de institutioner som administrerar pensions- och försäkringssparandet, dvs. livförsäkringsbolag, understödsföreningar, pensionsstiftelser samt företag med pensionsavsättningar (kontoavsättningar).

De överväganden som ligger bakom kommittéförslaget i denna del utgör också grunden för mitt förslag. Det är därför naturligt att de skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt föreslås vara i stort sett desamma som de skattskyldiga enligt kommittéförslaget. Kretsen av skattskyldiga bör dock begränsas i förhållande till kommittéförslaget, främst beroende på den av mig föreslagna skattens tillfälliga karaktär.

Kontoavsättningarna inom företagen avviker från andra typer av pensionskapital. De medel som svarar mot pensionsskulden reserveras inte i en separat fond utan ingår bland företagets övriga tillgångar. Mot pensionsskulden svarar realtillgångar av skilda slag, men ingenting hindrar att medlen i stället placeras i finansiella tillgångar. Kommitténs förslag innebär att företag med kontoavsättningar skall erlagga skatt för den förmögenhet som motsvarar den avdragsgilla pensionsavsättningen. Förslaget har på denna punkt mött kritik från många remissinstanser. Det har bl. a. anförts att de avsatta pensionsmedlen används för investeringar i reala tillgångar, som inte uppvisar samma avkastning som de finansiella tillgångar som innehas av t. ex. försäkringsbolag.

Det kan enligt min mening ifrågasättas om inte de medel som avsätts till pensioner inom företagen åtminstone på lång sikt ger en lika god avkastning som andra former av pensionssparande. Det är dock inte givet att den höga räntenivån under 1980-talet och uppgången i aktiekurserna under samma tid har gynnat pensionssparandet inom företagen i lika hög grad som det institutionella försäkringssparandet och sparandet inom pensionsstiftelser. Detta talar för att kontoavsättningarna inte skall omfattas av den tillfälliga skatten. Någon risk för en överströmning från tryggnad av pensioner genom försäkring eller stiftelse till tryggnad genom kontoavsättningar är inte heller sannolik om de senare undantas med hänsyn till att skatten endast tas ut vid ett tillfälle. Jag föreslår därför att företag med pensionsavsättningar inte medtas i kretsen av skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt.

Antalet skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt uppgår med den av mig föreslagna avgränsningen till drygt 2 000, varav de flesta är pensionsstiftelser. Många stiftelser har relativt små förmögenheter, uppskattningsvis i storleksordningen 1–2 milj. kr. Det finns också ett antal understödsföreningar med små förmögenheter. Dessa små stiftelser och understödsföreningar har ofta inte en professionell förmögenhetsförvaltning, vilket medför att avkastningen på deras tillgångar genomsnittligt kan antas vara lägre än avkastningen i de stora institutionerna. Därtill kommer att det bland de små institutionerna kan antas ingå sådana som påbörjat sin verksamhet under de senaste åren och som därför har ett särskilt behov av konsolidering under uppbyggnadsskedet. Detta talar enligt min mening för att tillfällig förmögenhetsskatt inte tas ut från de minsta institutionerna.

För en sådan begränsning talar också administrativa skäl. För att undvika tröskeeffekter bör de minsta institutionerna undantas genom ett grundavdrag som tillgodoförs samtliga skattskyldiga vid taxeringen. Jag anser att grundavdraget bör bestämmas till ett relativt högt belopp och föreslår att ett sådant avdrag medges med 10 milj. kr. för varje skattskyldig.

Även om det föreslagna grundavdraget kan väntas medföra att flertalet av de skattskyldiga som påbörjat sin verksamhet under senare år inte kommer att behöva erlagga tillfällig förmögenhetsskatt kan det ändå förekomma något fall då fonduppbyggnaden skett så snabbt att skatt kommer att tas ut. För att undanta dessa institutioner föreslår jag en särskild regel om att skattskyldighet inte föreligger när verksamheten har påbörjats efter utgången av kalenderåret 1984.

Av de medel som förvaltas av livförsäkringsbolag och understödsföreningar hänför sig mer än 90 % till livförsäkringar. Resterande del avser främst sjukförsäkringar av olika slag. Sjukförsäkring innefattar inte något egentligt sparande utan har mer karaktären av riskförsäkring. Den fondering som sker, och som i vissa fall kan uppgå till betydande belopp, avser endast beräknade framtida kostnader för redan inträffade försäkringsfall. Sjukförsäkringar påminner därför om de försäkringar som meddelas av skadeförsäkringsbolag. Till saken hör också att sjuk- och även olycksfallsförsäkring kan meddelas av såväl livförsäkringsbolag som skadeförsäkringsbolag. Sistnämnda slag av bolag bör inte omfattas av den tillfälliga förmögenhetsskatten. En olikformig behandling av sjukförsäkring skulle således bli följden om den tillfälliga skatten träffar sjukförsäkringar som meddelas av livförsäkringsbolag.

Av nu angivna skäl bör enligt min mening fonder som är hänförliga till sjukförsäkringsverksamhet undantas från den tillfälliga förmögenhetsskatten. Även förmögenhet som är hänförlig till olycksfallsförsäkringar bör undantas.

En speciell försäkringsform är vidare avgångsbidragsförsäkring om meddelas enligt grunder som fastställts i kollektivavtal. De nyss nämnda skälen för att undanta sjukförsäkring från den tillfälliga skatten gäller även i fråga om avgångsbidragsförsäkring.

Jag föreslår därför sammanfattningsvis att den förmögenhet som är hänförlig till sjuk- och olycksfallsförsäkring samt avgångsbidragsförsäkring undantas från den tillfälliga förmögenhetsskatten. Genom dessa undantag kommer enbart förmögenhet som är hänförlig till livförsäkringar att beskattas.

2.3.2 Skattesatsen

Mitt förslag: Skattesatsen bestäms till 7 %. På den förmögenhet i livförsäkringsbolag och understödsföreningar som är hänförlig till K-försäkringar utgår skatten med 5 %.

Skälen för mitt förslag: När man bestämmer skattesatsen måste en sammanvägning göras utifrån flera synpunkter, vilka delvis talar i olika riktning.

De skattskyldiga åtnjuter för närvarande en exceptionellt hög real avkastning på sina tillgångar. Denna höga värdetillväxt kan väntas bestå under de närmaste åren. En tillfällig skatt skulle, även med en hög nivå för skatteuttaget, endast drabba en del av värdetillväxten. Detta talar enligt min mening för att skattesatsen sätts relativt högt. Å andra sidan bör den tillfälliga skatten givetvis inte förhindra att pensions- och försäkringsspararna erhåller en rimlig real avkastning på sitt sparade kapital. Till saken hör också att sparandets långsiktiga karaktär medför att en relativt hög realavkastning under vissa år kan vara nödvändig för att kompensera för en sämre avkastning under andra år. Denna synpunkt har understrukits av flertalet av remissinstanserna. Slutligen bör skatteuttaget inte bestämmas till en så hög nivå att de skattskyldiga regelmässigt nödgas realisera tillgångar för att betala skatten, vilket skulle kunna leda till störningar på kapitalmarknaden. Utifrån dessa utgångspunkter innefattar ett skatteuttag på 7 % en lämplig avvägning.

Jag skall här också något beröra vilka effekter ett sådant skatteuttag skulle få för livförsäkringsbolagen. Återbäringsräntan uppgår för år 1986 till i genomsnitt 14 %. Återbäringsräntan för år 1987 kan beräknas ligga på lägst denna nivå. För innevarande år blir den reala återbäringsräntan ca 11 %. Det finns all anledning att anta att den reala återbäringsräntan för år 1987 kommer att ligga på samma nivå. Förmögenhetsskatten skulle således med det av mig förordade skatteuttaget motsvara omkring halva återbäringsräntan för bolagen för ett enda år.

Vad jag hittills sagt tar i första hand sikte på kapital hänförligt till P-försäkringar. När det gäller K-försäkringar är ytterligare överväganden påkallade. Den avkastning i försäkringsbolagen som är hänförlig till K-försäkringarna belastas nämligen med inkomstskatt, den s. k. ränteskatten. Skatteuttaget är för närvarande 40 % (10 a § andra stycket lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, SIL). Några av remissinstanserna har ifrågasatt om de fonder som avser K-försäkringar bör omfattas av en realränteskatt, eftersom dessa fonders avkastning redan beskattas.

Enligt min mening är den kraftiga uppgången i tecknandet av K-försäkringar under de senaste åren ett tydligt tecken på att sådana försäkringar uppfattas som ett mycket förmånligt placeringsalternativ, trots den beskattning som sker genom ränteskatten. Jag kommer senare att föreslå vissa skärpningar i skatteuttaget på K-försäkringar. Även när man beaktar dessa skärpningar, kommer sparandet i dessa försäkringar de närmaste åren att vara ytterst förmånligt på grund av den höga avkastningsnivån i försäkringsbolagen. Att helt undanta de fonder som är hänförliga till K-försäkringar från den tillfälliga förmögenhetsskatten bör därför inte komma i fråga. Vid utformningen av den tillfälliga skatten bör dock hänsyn tas till ränteskatten genom en reducering av skattesatsen för förmögenhet som är hänförlig till denna typ av försäkringar. Om skattesatsen bestäms till 5 % åstadkoms ett rimligt hänsynstagande till ränteskatten. Av tekniska skäl bör nedsättningen i skatteuttaget åstadkommas genom att endast en del av

den förmögenhet som är hänförlig till K-försäkringar ingår i beskattningsunderlaget. Om den beskattade andelen av denna förmögenhet bestäms till 72 % kommer skattesatsen för denna typ av försäkringar att bli 5 % (närmare bestämt 5,04 %).

Prop. 1986/87: 61

2.3.3 Förmögenhetsberäkningen

Mitt förslag: De i sammanhanget mest väsentliga tillgångarna tas upp till marknadsvärden. Övriga tillgångar tas upp till bokförda värden.

Realränteskatteskommitténs förslag: I huvudsak samma som mitt. Kommittén har dock föreslagit att bestämmelserna i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, SFL, skall tillämpas beträffande vissa tillgångar.

Remissinstanserna: Principerna för förmögenhetsvärderingen godtas överlag. Flera remissinstanser har ifrågasatt den av kommittén föreslagna metoden för beräkning av värdet på icke marknadsmässigt omsatta fordringsrätter.

Skälen för mitt förslag: Vid bestämningen av de skattskyldigas förmögenhet måste två huvudfrågor besvaras. För det första måste man ta ställning till vilka tillgångar och skulder som skall ingå i förmögenhetsberäkningen och för det andra hur värdet av dessa tillgångar och skulder skall bestämmas.

Såvitt gäller den första frågan vill jag anföra följande. I likhet med realränteskatteskommittén anser jag en naturlig utgångspunkt vara att samtliga tillgångar skall ingå vid förmögenhetsberäkningen. Detta synsätt har också godtagits av remissinstanserna. För sådana skattskyldiga som är bokföringsskyldiga innebär detta exempelvis att såväl omsättningstillgångar som anläggningstillgångar skall ingå i beskattningsunderlaget. Ett särskilt undantag som rör återförsäkring behandlas i specialmotiveringen.

Beträffande skulderna har kommittén föreslagit att avdrag allmänt skall medges utom i några särskilt angivna fall. Således skall avdrag inte medges för försäkringstekniska skulder eller för skuld som redovisas under rubriken "Avsatt till pensioner". RSV har i sitt remissvar påpekat att begreppet "skuld" inte är entydigt och att det av kommittéförslaget inte framgår om t. ex. reserveringar på balansräkningens passivsida skall vara avdragsgilla.

Även jag anser att en precisering är nödvändig på denna punkt. Det bör i sammanhanget nämnas att pensionsstiftelserna, som inte är bokföringsskyldiga, i allmänhet inte upprättar särskilda balansräkningar utan tillämpar en form av förenklad redovisning som inte innehåller reserveringar och liknande balansposter. Livförsäkringsbolagen och understödsföreningarna är däremot bokföringsskyldiga. Utformningen av deras balansräkningar regleras närmare i föreskrifter som meddelats av försäkringsinspektionen. För livförsäkringsbolagen gäller att balansräkningens skuldsida indelas i finansiella skulder, försäkringstekniska skulder och återbäringsmedel, obeskattade reserver samt garantikapital eller eget kapital. En i princip likartad indelning tillämpas för understödsföreningarna. Avdragsrätten för

skulder bör enligt min mening begränsas till de skulder som för livförsäkringsbolagens del betecknas som finansiella, t. ex. skulder i form av inteckningslån i egna fastigheter. Till de finansiella skulderna hör också redovisningstekniskt betingade periodiseringar av inkomster och utgifter. I den mån avsättningar till pensioner förekommer bör också dessa vara avdragsgilla. Däremot bör avdrag inte medges för beräknade skulder till försäkringstagare eller motsvarande, för obeskattade reserver eller för eget kapital.

Vad härefter gäller förmögenhetsvärderingen bör enligt min mening utgångspunkten vara att marknadsvärden skall användas där så är möjligt. Härigenom uppnås att skattskyldiga som innehar olika typer av tillgångar behandlas likformigt, vilket inte torde bli följden om bokförda värden används. Beroende på tillgångsslag avviker nämligen de bokförda värdena från marknadsvärdena i olika hög grad. Aktier tas exempelvis ofta upp till mycket låga värden, medan det bokförda värdet av obligationer i allmänhet ligger närmare marknadsvärdet. Därtill kommer att olika redovisningsprinciper tillämpas av å ena sidan livförsäkringsbolag och understödsföreningar och å andra sidan pensionsstiftelser.

I kommittéförslaget föreslås särskilda värderingsregler för värdepapper, fastigheter och fordringar. I övrigt bör enligt kommittén bestämmelserna i SFL tillämpas. Jag anser att de värderingsregler som anvisas av kommittén i princip bör användas vid beräkningen av skatteunderlaget för tillfällig förmögenhetsskatt. På några punkter är dock förenklingar möjliga.

Beträffande värdepapper och fastigheter överensstämmer mitt förslag med kommittéförslaget. Reglerna för värdering av dessa tillgångar behandlas närmare i specialmotiveringen. Den schablonregel som föreslås beträffande fastigheter och som innebär att värderingen skall ske till det högsta av anskaffningsvärdet och ett belopp motsvarande 133 % av taxeringsvärdet torde ibland medföra att fastigheterna åsätts värden som väsentligt understiger marknadsvärdet. Vid remissbehandlingen har invänts att de skattskyldiga ofta har tillgång till beräknade marknadsvärden för sina fastigheter. Trots detta anser jag det inte möjligt att införa en regel om en särskild marknadsvärdering av fastigheter med hänsyn till de tillämpningssvårigheter som en sådan regel skulle medföra.

Fordringar som inte kan betecknas som värdepapper, t. ex. inteckningslån och reverslån, bör enligt kommittén upptas till anskaffningsvärdet om detta är detsamma som det nominella värdet. I annat fall föreslås att det förra värdet justeras enligt en speciell metod, s. k. matematisk kursberäkning. Därmed beaktas den orealiserade värdeförändring under fordringens löptid som beror på att denna förvärvats till ett pris som avviker från det nominella. I praktiken torde, som kommittén också påpekar, det senare fallet sällan förekomma eftersom fordringar av det aktuella slaget oftast inte utges till över- eller underkurs och sällan omsätts på kapitalmarknaden. Metoden med matematisk kursberäkning kan enligt min mening vara motiverad vid en permanent beskattning av det slag som kommittén föreslår men är inte nödvändig för den tillfälliga förmögenhetsskattens del. I stället bör samma princip som tillämpas i SFL gälla, nämligen att fordringar av detta slag tas upp till sitt kapitalbelopp.

De tillgångar som jag hittills har behandlat – fastigheter, värdepapper och övriga fordringsrätter – utgör den helt dominerande delen av de skattskyldigas förmögenhetsinnehav. Bland övriga tillgångar kan först nämnas aktier och andelar som inte är föremål för marknadsmässig omsättning. Det är här exempelvis fråga om aktier i fåmansföretag eller, för livförsäkringsbolagens del, i koncernbolag. Hit hör också livförsäkringsbolagens anläggningstillgångar, av vilka dock fastigheterna kommer att värderas särskilt enligt den tidigare nämnda särskilda bestämmelsen. Beträffande dessa tillgångar har realränteskatteskommittén föreslagit att värderingen skall ske i enlighet med reglerna i SFL. Kommittéförslaget innebär i praktiken bl. a. att en särskild substansvärdering ofta måste göras för sådana aktier som inte omsätts marknadsmässigt. De aktievärderingslistor som årligen upprättas av länsstyrelserna inför förmögenhetstaxeringen torde nämligen endast till en del innehålla värden för de nu aktuella aktierna. Även andra svårberäknade tillämpningsproblem kan uppkomma med den av kommittén föreslagna metoden.

Av främst förenklingsskäl har jag stannat för att de skattskyldigas bokförda värden skall få användas för de tillgångar som inte omfattas av de speciella värderingsreglerna. Jag har från försäkringsinspektionen inhämtat att det för livförsäkringsbolagen för närvarande inte föreligger några betydande avvikelser mellan beräknade marknadsvärden och bokförda värden för dessa tillgångar. Beträffande pensionsstiftelserna, som ej är bokföringsskyldiga, skulle det dock kunna tänkas leda till felaktiga resultat om värden hämtade ur räkenskaperna läggs till grund för beskattningsunderlaget. Pensionsstiftelser torde dock endast i mycket begränsad omfattning innehålla tillgångar av det nu aktuella slaget. Det kan i sammanhanget nämnas att enligt normalplaceringsregler som tillämpas av länsstyrelsen i Stockholms län får en pensionsstiftelses medel inte i något fall placeras i tillgångar som inte omfattas av de av mig föreslagna särskilda värderingsreglerna.

2.3.4 Beskattningsförfarandet

Mitt förslag: Förfarandereglerna i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall tillämpas. Deklaration skall ha inkommit senast fem månader efter den tidpunkt som ligger till grund för förmögenhetsvärderingen. Mindre skattebelopp skall ha inkommit vid deklarationstidpunkten, medan inbetalningen av större belopp delas upp på tre betalningstillfällen.

Realränteskatteskommitténs förslag: Taxering och uppbörd skall ske i samma ordning som tillämpas vid den ordinarie inkomsttaxeringen.

Skälen för mitt förslag: Innan jag behandlar de administrativa bestämmelserna är det nödvändigt att gå in på frågan om vilken tidpunkt som skall ligga till grund för förmögenhetsvärderingen. Som angetts i avsnitt 2.2 bör den tillfälliga förmögenhetsskatten beräknas med utgångspunkt i de skattskyldigas förmögenhetsinnehav vid utgången av år 1986. Den värderings-

tidpunkten kan dock medföra problem när de skattskyldiga tillämpar räkenskapsår som inte sammanfaller med kalenderår, vilket är fallet beträffande vissa pensionsstiftelser men inte förekommer bland livförsäkringsbolagen och understödsföreningarna. I de fall då brutna räkenskapsår tillämpas bör förhållandena vid utgången av det räkenskapsår som avslutas närmast efter utgången av år 1986 ligga till grund för förmögenhetsberäkningen.

Antalet skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt enligt mitt förslag uppgår till drygt 2 000, av vilka dock flertalet inte kommer att behöva erlägga någon skatt beroende på det grundavdrag som medges vid beräkningen av beskattningsunderlaget. Det begränsade antalet skattskyldiga och skattens tillfälliga karaktär motiverar att beskattningsförfarandet handhas i särskild ordning av en central myndighet i stället för att spridas ut på lokala taxeringsnämnder och skattemyndigheter. Jag föreslår att de förfaranderegler som finns i lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter (LPP) tillämpas. RSV blir då beskattningsmyndighet.

Av LPP följer att skatten skall betalas vid deklarationstidpunkten. För att de skattskyldiga skall ges rådrom för upprättande av deklaration föreslår jag att den tidpunkt då deklaration senast skall ha kommit in bestäms till fem månader efter den dag som ligger till grund för förmögenhetsvärderingen. Skatteinbetalningen skall ske vid samma tillfälle. I de fall då skatten uppgår till större belopp bör dock betalningarna kunna delas upp på flera inbetalningstillfällen. Jag föreslår att skattebelopp på över 100 000 kr. får betalas med hälften vid deklarationstidpunkten och med lika stora belopp vid två senare betalningstillfällen. En lämplig periodisering av betalningarna uppnås om de två senare betalningstidpunkterna infaller åtta resp. elva månader efter värderingstidpunkten. För försäkringsbolag, understödsföreningar samt pensionsstiftelser vilkas räkenskapsår sammanfaller med kalenderår innebär mitt förslag att skatten – om skattebeloppet överstiger 100 000 kr. – skall betalas senast den 1 juni, den 31 augusti och den 30 november 1987.

Den närmare utformningen av reglerna för taxering och uppbörd behandlas i specialmotiveringen. För att inordna den tillfälliga förmögenhetsskatten i det genom LPP tillämpade beskattningssystemet bör även lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m., samt bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen göras tillämpliga. Även reglerna i skattebrottslagen (1971: 69) bör tillämpas vid den tillfälliga förmögenhetsbeskattningen. Beträffande lagen om förmånsberättigade skattefordringar m. m. och skattebrottslagen föreslår jag därutöver några ändringar av rent redaktionell natur.

2.4 Beskattningen av avkastning på K-försäkringar

2.4.1 Bakgrund

På avkastningen av den förmögenhet i försäkringsbolagen som är hänförlig till andra försäkringar än P-försäkringar utgår inkomstskatt, den s. k. ränteskatten. Ränteskatten är avsedd att ersätta den avkastningsbeskattning

som beträffande andra sparformer, exempelvis banksparande, sker hos den enskilde spararen. Ränteskatten är proportionell och utgår för närvarande med 40 % vid den statliga taxeringen, medan beskattningen av andra former av avkastning är progressiv med ett skatteuttag som varierar mellan 34 % och 80 %. Orsaken till att ränteskatten utformats som en proportionell skatt är främst de svårigheter som skulle uppstå vid en löpande individuell beskattning av varje försäkrings avkastning med hänsyn tagen till försäkringstagarens övriga inkomstförhållanden.

Ränteskatten fick sin nuvarande utformning år 1950 i samband med att nya regler för livförsäkringsanstalters och livförsäkringstagares beskattning infördes. Skattesatsen vid den statliga taxeringen bestämdes ursprungligen till 10 %. När den kommunala taxeringen av juridiska personer slopades fr. o. m. 1986 års taxering höjdes skattesatsen vid den statliga taxeringen till 40 % för att skatteuttaget skulle ligga kvar på en oförändrad nivå.

2.4.2 Överväganden och förslag

Mitt förslag: Skattesatsen vid taxeringen till statlig inkomstskatt för livförsäkringsbolag och understödsföreningar höjs från 40 % till 50 % fr. o. m. 1988 års taxering.

Skälen för mitt förslag: Skatteuttaget på avkastningen i försäkringsbolaget har sedan 1950 års lagstiftning bestämts från utgångspunkten att skatten inte skall vara högre än vad som skulle ha varit fallet om avkastningen inkomstbeskattades hos försäkringstagaren. Den ursprungligen tillämpade skattesatsen vid den statliga taxeringen, 10 %, motsvarade således den lägsta då gällande skattesatsen för fysiska personer. För att inte missgynna personer med så låg inkomst att statlig inkomstskatt över huvud taget inte utgick infördes 1950 även det s. k. antalsavdraget vid beräkningen av livförsäkringsbolagens skatteunderlag i avsikt att gynna de bolag som hade ett stort antal försäkringar med relativt små försäkringsbelopp. Det antogs nämligen att dessa små försäkringar i huvudsak tecknades av personer med låga inkomster.

De överväganden som ursprungligen låg till grund för nivån på skatteuttaget var således att livförsäkringar i stor utsträckning tecknades av personer med mycket låga inkomster. Enligt min mening är situationen i dag så annorlunda att enbart sådana synpunkter inte bör ligga till grund för bedömningen av nivån för skatteuttaget. Utbyggnaden av den sociala grundtryggheten genom förstärkt grundpension och allmän tilläggspension samt det system av trygghetsförsäkringar som tillkommit genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter gör att behovet av att teckna livförsäkringar har minskat för personer med låga inkomster. I stället har K-försäkringarna i stor utsträckning kommit att ses som en förmånlig sparform, som ofta används av höginkomsttagare. Detta understryks av den utveckling av nytecknandet av försäkringar som kan observeras. Medan rena riskförsäkringar har minskat har försäkringar med sparmoment, som sam-

De ändrade förhållandena gör att jag anser det motiverat att föreslå en viss höjning av skatteuttaget. Jag föreslår att skattesatsen för livförsäkringsbolag och understödsföreningar enligt 10 a § SIL höjs till 50 %. Denna skattesats torde vara lägre än den marginalskattesats som gäller för majoriteten av försäkringstagarna. Jag vill i sammanhanget påpeka att de undersökningar som gjorts ger vid handen att det effektiva skatteuttaget understiger den formella skattesatsen med ca 10 procentenheter på grund av ränteskattens tekniska konstruktion.

2.5 Förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar

2.5.1 Bakgrund

Vid beräkningen av skattepliktig förmögenhet enligt SFL skall värdet av K-försäkringar inte medräknas (3 § 2 mom. a) SFL). Anledningen till att värdet av K-försäkring inte upptagits bland de skattepliktiga tillgångarna har främst varit tekniska svårigheter att bestämma värdet av försäkringarna och att informera försäkringstagarna och beskattningsmyndigheterna om detta värde (se t. ex. prop. 1950 nr 93 s. 153 f). Det har dock vid flera tillfällen diskuterats att ändra den alltjämt gällande ordningen. Frågan behandlades i utredningssammanhang senast i livförsäkringsskattekommitténs betänkande (Ds B 1977:4) Kapitalförsäkring m. m. I betänkandet föreslogs att kapitalförsäkringar som används som säkerhet för lån skulle förmögenhetsbeskattas, medan övriga försäkringar skulle förbli undantagna från beskattning. Förslaget ledde inte till lagstiftning. Vid remissbehandlingen av betänkandet framfördes invändningar med utgångspunkt i de tekniska svårigheter som ett genomförande av förslaget skulle medföra.

När det gäller utvecklingen av K-försäkringssparandet vill jag nämna följande (redogörelsen baseras på realränteskattekommitténs betänkande). Under 1970-talet minskade antalet nytecknade försäkringar. En bidragande orsak till detta torde ha varit att en stor del av de traditionella individuella K-försäkringarna ersattes med ett på kollektivavtal grundat försäkringsskydd, t. ex. tjänstegrupplivförsäkringar. Under 1980-talet har däremot nyteckningen av vissa speciella typer av engångsbetalda försäkringar vuxit mycket kraftigt. Medan den totala premien för nytecknade individuella K-försäkringar med engångspremie år 1980 uppgick till 141 milj. kr. var motsvarande belopp för åren 1984 resp. 1985 ca 3 000 milj. kr. När det gäller försäkringar med löpande premiebetalningar har ökningen däremot varit måttlig under samma tid. De sammanlagda premierna för nytecknade K-försäkringar med löpande premiebetalning uppgick år 1985 till cirka 170 milj. kr.

2.5.2 Allmänna synpunkter

Jag vill till en början understryka att det är otillfredsställande från principiella utgångspunkter om vissa speciella tillgångsslag är undantagna från förmögenhetsbeskattning. Detta leder bl. a. till att personer med stora

förmögenhetsinnehav styrs av skattehänsyn när det gäller att bestämma i vilka typer av tillgångar förmögenheten skall placeras, vilket i sin tur kan leda till en onaturlig prisbildning på obeskattade tillgångsslag. Skattehänsyn av denna typ medför en snedvridning vad gäller valet mellan olika sparformer, så att försäkringsformen i vissa fall väljs enbart för att den är förmånlig från beskattningssynpunkt och inte på grund av de särskilda egenskaper beträffande riskutjämning som är karakteristiska för sparande i försäkringar.

Enligt min mening är det särskilt instruktivt att i detta sammanhang betrakta den mycket kraftiga ökning i tecknandet av s. k. kapitalivräntor som skett under senare år. Med kapitalivräntor avses försäkringar som faller ut under den försäkrades livstid och som ofta tecknas med engångspremier. Antalet nytecknade sådana försäkringar uppgick år 1980 till 1 400 med en total premieinbetalning på 103 milj. kr. Motsvarande siffror för år 1984 var 23 800 med premiebetalningar på mer än 2 miljarder kr. Nyteckningen av denna typ av försäkringar har även efter 1984 hållit sig på en mycket hög nivå. Det är uppenbart att den kraftiga ökningen delvis har sin grund i den tillfälliga höjningen av förmögenhetsskatten vid 1984 års taxering. Skattehänsyn torde också ofta spela en stor roll vid tecknande av s. k. sammansatta kapitalförsäkringar. En sådan försäkring utfaller med ett garanterat belopp vid dödsfall eller vid viss ålder.

I praktiken förekommer att flera försäkringar med olika typer av villkor för premiebetalning och utfallande belopp tecknas samtidigt och samordnas med nyupplåning i bank för finansieringen av premiebetalningarna. Den låga skatt som utgår på K-försäkringskapitalets avkastning bidrar till att göra denna typ av skatteplanering lönsam. Avregleringen av kreditmarknaden och det ökade samarbetet mellan banker och försäkringsbolag gör att en ytterligare expansion av denna typ av skatteplanering ter sig sannolik.

Jag har i föregående avsnitt föreslagit en viss höjning av denna avkastningsbeskattning. För att förhindra att försäkringsformen i framtiden används för avancerad skatteplanering är det dock enligt min mening nödvändigt att nu införa en beskattning även av K-försäkringarnas förmögenhetsvärden. Jag föreslår att en sådan beskattning införs för nytecknade försäkringar med verkan från och med 1988 års taxering.

De nya reglerna kommer i framtiden att medföra en relativt omfattande uppgiftsskyldighet för livförsäkringsbolagen. Eftersom förslaget endast avser nytecknade försäkringar och med hänsyn till att uppgiftslämnandet inte skall ske första gången förrän år 1988 bör inte några mera besvärande administrativa problem behöva uppstå som en följd av förslaget.

2.5.3 De skattepliktiga försäkringarna

Mitt förslag: Vid förmögenhetsbeskattningen skall värdet av samtliga K-försäkringar som ägs av den skattskyldige tas upp. Undantag görs för försäkringar som endast avser dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbara.

Skälen för mitt förslag: Skatteplikten bör omfatta K-försäkringar i kommunalskattelagens mening, dvs. livförsäkringar som inte är att hänföra till P-försäkring. Andra försäkringar än livförsäkringar bör inte omfattas. Beträffande den närmare avgränsningen av beskattningsområdet vill jag anföra följande.

Begreppet K-försäkring innefattar många olika slag av försäkringar, som alla dock kan sägas vara varianter av tre huvudtyper, nämligen försäkring för dödsfall, sammansatt kapitalförsäkring samt livränteförsäkring.

Den rena dödsfallsförsäkringen kännetecknas av att försäkringsbeloppet faller ut om försäkringstagaren dör före en viss ålder. Om han uppnår den bestämda åldern sker inte någon utbetalning. Dör han före den tidpunkten utbetalas försäkringsbeloppet till en eller flera förmånstagare, som ett kapitalbelopp eller i rater. Försäkringarna har ett mycket begränsat värde och är ofta inte återköpsbara. De skäl för en förmögenhetsbeskattning som jag tidigare har nämnt talar inte för att denna typ av försäkringar skall beskattas. De bör därför även framledes undantas från förmögenhetsskatt. En förutsättning för undantagande bör dock vara att försäkringen inte är återköpsbar och därmed inte kan göras till föremål för förmögenhetsdispositioner. Ett ytterligare villkor bör vara att försäkringen avser dödsfall senast vid 70 års ålder. En försäkring av detta slag som avser dödsfall vid mycket hög ålder förlorar nämligen sin karaktär av riskförsäkring, eftersom sannolikheten för att försäkringsbeloppet kommer att betalas ut ökar ju högre ålder försäkringen avser. Försäkringar för dödsfall över 70 års ålder förekommer inte i praktiken i dag. Jag vill i sammanhanget påpeka att gruppliv- och tjänstegrupplivförsäkringar inte kommer att beskattas.

Sammansatta kapitalförsäkringar tecknas för dödsfall men innehåller också en spardel som alltid faller ut. Utbetalning av försäkringsbeloppet sker således vid dödsfall eller när försäkringstagaren uppnår en viss ålder. Sammansatta kapitalförsäkringar är återköpsbara. De bör alltid ingå i den skattepliktiga förmögenheten.

Livränteförsäkringar (kapitallivräntor) skiljer sig från de föregående typerna genom att de tecknas för livsfall. Utbetalningar sker så länge den försäkrade lever men upphör vid hans död. Livränteförsäkringar är inte återköpsbara. Som jag tidigare har nämnt har engångsbetalda försäkringar av detta slag i stor utsträckning använts för skatteplanering. Mycket talar således för att de träffas av förmögenhetsskatt. Mot detta kan invändas att livränteförsäkringen utgör en i viss mån osäker förmögenhetstillgång. Om den försäkrade dör innan hela försäkringsbeloppet har hunnit betalas ut kommer försäkringens återstående värde att vara helt förlorat. Denna risk kan dock göras liten genom att försäkringen tecknas på två liv. Försäkringsbeloppet faller då ut så länge någon av de försäkrade lever. Det finns dessutom i praktiken inte någon nedre gräns för den försäkrades ålder. Det torde vara vanligt att livränteförsäkringar tas på en förälders och ett barns liv. Det förhållandet att det inte finns någon garanti för att hela försäkringsbeloppet kommer att betalas ut bör därför inte utesluta att förmögenhetsbeskattning sker. Att återköpsrätt inte föreligger utgör inte heller något bärande skäl för att undanta kapitallivräntorna från beskattning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att livräntor som inte har samband med

försäkring redan enligt gällande rätt utgör skattepliktig tillgång vid förmögenhetstaxeringen.

I vissa fall kan det förekomma att livräntor som egentligen utgår på grund av sjuk- eller olycksfallsförsäkring av tekniska skäl hänförs till livförsäkring. Sådana livräntor bör undantas från förmögenhetsbeskattning.

Försäkringar meddelade av utländska livförsäkringsanstalter bör enligt min mening också undantas från beskattningsområdet. Härigenom undviks de stora problem som annars skulle uppkomma i taxerings- och kontrollsammanhang. Med hänsyn till att valutalagstiftningen medför begränsningar i möjligheterna för i Sverige bosatta personer att teckna försäkringar i utlandet bör ett sådant undantagande inte medföra en överströmning av försäkringssparande till utländska bolag. Skulle tendenser till en sådan överströmning iaktas i framtiden är jag, oaktat kontrollproblemen, beredd att ompröva mitt ställningstagande på denna punkt.

Vad sedan beträffar frågan om vem som skall beskattas för en försäkrings värde är det i normalfallet givet att försäkringens ägare skall vara skattskyldig. Detta bör enligt min mening gälla även om ägarens rätt att förfoga över försäkringen är inskränkt genom ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande. Om den ursprungliga försäkringstagarens rätt överlåtit eller på annat sätt övergått till annan, blir den nye ägaren skattskyldig.

I en särskild situation bör dock skattskyldigheten utsträckas till att avse även förmånstagare. Om en dödsfallsförsäkring utfaller i rater till en förmånstagare kan denne normalt förfoga över rätten enligt försäkringsavtalet, vilket bl. a. medför att arvsskatt skall utgå för försäkringens hela värde. Förmånstagare med en sådan förfoganderätt bör enligt min mening jämnställas med ägare vid förmögenhetsbeskattningen. Om förmånstagarförordnandet är så utformat att förfoganderätt inte föreligger, vilket t. ex. kan vara fallet om flera förmånstagare är insatta, bör någon förmögenhetsbeskattning dock inte ske med hänsyn bl. a. till de praktiska svårigheter beträffande fördelning av förmögenhetsvärdet som då skulle uppkomma.

2.5.4 Värdering, m. m.

Mitt förslag: Som värde skall upptas försäkringens tekniska återköpsvärde. Livförsäkringsbolag och understödsföreningar skall årligen lämna kontrolluppgifter till ledning för förmögenhetstaxeringen.

Skälen för mitt förslag: En försäkrings verkliga värde består av både det s. k. tekniska återköpsvärdet och den tekniska vinst i form av återbäring som belöper på försäkringen. Det tekniska återköpsvärdet motsvarar det värde som försäkringsbolaget enligt försäkringsavtalet minst är skyldigt att betala till försäkringstagaren. Detta värde inkluderar avkastning enligt den i särskilda grunder bestämda s. k. kalkylräntan men ingen återbäring därutöver. Kalkylräntan uppgår för närvarande till 4 %. Om den genomsnittliga avkastningen i bolaget överstiger kalkylräntan kommer med tiden försäk-

ringens verkliga värde, som motsvarar det kapitalbelopp som utbetalas vid försäkringsfall eller återköp, att överstiga det tekniska återköpsvärdet. Vid långa spartider utgör återbäringen en betydande del av försäkringens totala värde, särskilt vid så höga avkastningsnivåer som förekommit i livförsäkringsbolagen på senare år. Återbäringen är dock inte garanterad i försäkringsavtalet på det sätt som gäller för den avkastning som följer av kalkylräntan. Om försäkringsbolagets ekonomiska ställning skulle kraftigt försämrats är det därför möjligt att tidigare antaganden om återbäring skulle komma att omprövas. Erfarenhetsmässigt har det dock visat sig att risken för att en sådan situation skall uppstå är mycket liten.

Starka skäl talar således för att försäkringens verkliga värde inklusive återbäring bör användas vid förmögenhetstaxeringen. Även för försäkringstagarna kan det vara av intresse att regelbundet få uppgift om försäkringens verkliga värde. Från försäkringsbranschen har emellertid anförts att det är mycket svårt för en del bolag att lämna uppgift om ett sådant värde, eftersom rutiner för beräkning i stor skala av det verkliga värdet för närvarande saknas. Däremot har bolagen alltid tillgång till det tekniska återköpsvärdet. För att inte uppgiftsskyldigheten särskilt i inledningsskedet skall bli alltför betungande för vissa bolag har jag därför stannat för att föreslå att det tekniska återköpsvärdet skall få användas vid förmögenhetstaxeringen. I bedömningen har jag också vägt in att några påtagliga förmåner i förmögenhetsskattesammanhang inte kommer att kunna uppnås med hjälp av K-försäkringar i framtiden, även om det tekniska återköpsvärdet utgör värderingsgrund.

I 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623) bör införas en bestämmelse som reglerar försäkringsbolagens och understödsföreningarnas skyldighet att avge kontrolluppgifter till ledning för förmögenhetstaxeringen. Av praktiska skäl bör uppgiftsskyldigheten begränsas till att avse försäkringar hos varje uppgiftsskyldig med ett sammanlagt värde av minst 1 000 kr. Det står givetvis de uppgiftsskyldiga fritt att lämna uppgifter om samtliga försäkringars värde om detta skulle underlätta uppgiftslämnandet.

2.6 Ikraftträdande, m. m.

Mitt förslag: Bestämmelserna om tillfällig förmögenhetsskatt skall träda i kraft före utgången av år 1986. De ändrade reglerna för beskattning av K-försäkringar skall tillämpas första gången vid 1988 års taxering. Bestämmelserna om förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar skall dock inte gälla försäkringar som meddelats i överensstämmelse med ansökningar som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före den 13 september 1986.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare nämnt bör den tillfälliga förmögenhetsskatten bestämmas med utgångspunkt från de skattskyldigas förmögenhetsinnehav den 31 december 1986. Det är därför nödvändigt att lagen träder i kraft före denna tidpunkt. Jag föreslår att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 23 december 1986.

Den av mig föreslagna höjningen av skattesatsen vid taxeringen till statlig inkomstskatt av livförsäkringsbolag och understödsföreningar bör tillämpas första gången vid 1988 års taxering och således gälla för avkastning som intjänats under beskattningsåret 1987. Även de nya bestämmelserna om förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar bör tillämpas från och med 1988 års taxering. De nya reglerna bör träda i kraft den 1 januari 1987.

De föreslagna bestämmelserna om förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar medför en betydande ändring i beskattningssituationen. Det är därför enligt min mening rimligt att de försäkringar undantas från beskattning som tecknats vid en tidpunkt då försäkringstagaren inte har haft kännedom om de föreslagna förändringarna. Regeringen offentliggjorde den 12 september 1986 sin avsikt att bl. a. föreslå att K-försäkringar för framtiden skall utgöra skattepliktiga förmögenhetstillgångar. Det angavs också att försäkringar som meddelats på grund av ansökningar som inkommit till försäkringsbolagets huvudkontor före den 12 september inte skulle omfattas av de nya bestämmelserna. Jag föreslår också en sådan regel som undantar de redan tecknade försäkringarna från beskattning.

Orsaken till att gränsen dras vid den tidpunkt då ansökningen inkom till huvudkontoret är att denna tidpunkt är lätt att konstatera genom den registrering av försäkringen som då sker hos bolaget. Förträdare för försäkringsbranschen har emellertid anfört att ansökningar som inkom den 11 september och sådana som inkom påföljande dag i enstaka fall är omöjliga att skilja från varandra, eftersom registrering av ansökningarna skett samtidigt. Med hänsyn till dessa praktiska problem föreslår jag att gränsen i stället för vad som tidigare angetts dras så, att försäkringar som meddelats på grund av ansökningar som inkommit till huvudkontoret före den 13 september 1986 inte skall omfattas av de nya bestämmelserna. Jag vill i sammanhanget göra ytterligare några påpekanden.

En ansökning bör anses ha inkommit till försäkringsbolagets huvudkontor om registrering har skett i bolagets datasystem, oavsett om ansökningen rent fysiskt har kommit in till kontoret.

En fråga som vidare bör beröras är om en ändring som skett efter den 12 september 1986 av villkoren i ett redan existerande försäkringsavtal bör medföra att försäkringen skall anses som nytecknad och därmed förmögenhetsbeskattas. I detta fall kan enligt min mening ledning sökas i övergångsbestämmelserna till 1975 års lagstiftning om ändrade regler för beskattning av pensionsförsäkringar. I 2 § i den s. k. ikraftträdandelagen (1975: 1348) föreskrivs (senaste lydelse 1980: 72) att en överenskommelse, som medför ökad premieförpliktelse totalt sett eller tidigareläggning av premiebetalning, skall anses som nytt försäkringsavtal. Detsamma bör enligt min mening gälla vid tillämpning av de nya reglerna om förmögenhetsbeskattning. Om villkoren för en försäkring har ändrats på angivet sätt bör således försäkringens hela värde vara skattepliktigt.

I övrigt anser jag inga ytterligare särskilda övergångsbestämmelser nödvändiga. De följdändringar i annan skattelagstiftning än den nu nämnda som föreslås bör träda i kraft den 1 januari 1987.

2.7 Statsfinansiella effekter

Den totala förmögenheten för de skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt kan med en försiktig beräkning antas komma att uppgå till ca 260 miljarder kr.

I skatteunderlaget skall inte förmögenhet som är hänförlig till andra försäkringar än livförsäkringar ingå. Den förmögenhet som utgör basen för skatten blir därför ca 235 miljarder kr. Vidare skall förmögenhet som är hänförlig till K-försäkringar reduceras med 28 %. Skattebasen uppgår där- efter till omkring 220 miljarder kr. Skatteintäkterna kan därför beräknas till ca 15 miljarder kr.

Ett belopp motsvarande intäkterna från den tillfälliga förmögenhetsskat- ten skall användas för nedskrivning av statsskulden. Detta minskar ränte- kostnaderna för statsskulden årligen med 1,5 miljarder kr. vid en antagen ränta på 10 %. Härigenom skapas utrymme för åtgärder till de sämst ställda pensionärernas förmån. Den närmare utformningen av dessa åtgärder kommer att behandlas i budgetpropositionen.

Höjningen av ränteskatten kan beräknas medföra en ökning av skattein- täkterna på ca 300 milj. kr. per år. Ökningen av skatteintäkterna på grund av den årliga förmögenhetsbeskattningen av K-försäkringar kan antas bli relativt obetydlig.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, under- stödsföreningar och pensionsstiftelser,
2. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
5. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
6. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skatteford- ringar m. m.,
7. lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och av- giftsprocessen,
8. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisreglerings- avgifter.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

4 Specialmotivering

4.1 Lagen om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser

3 §

I detta lagrum anges vilka som skall vara skattskyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt. Med livförsäkringsbolag avses sådana aktiebolag eller ömse- sidiga bolag vilkas försäkringsrörelse uteslutande eller så gott som uteslu- tande avser personförsäkring (livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäk- ring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring). Begreppen "livförsäkringsbolag" och "livförsäkringsanstalt" är synonyma. Det förra används i försäkringsrörelselagen (1982: 713) medan det senare används i SIL.

Vad som avses med understödsförening anges i 1 § lagen (1972: 262) om understödsföreningar. Understödsföreningar är skattskyldiga under förut- sättning att de bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet.

Med en pensionsstiftelse avses enligt 9 § lagen (1967: 531) om tryggnade av pensionsutfästelse m. m., TrL, en av arbetsgivare grundad stiftelse, vars uteslutande ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetsta- gare eller arbetstagares efterlevande. Endast stiftelser enligt TrL är skatt- skyldiga till tillfällig förmögenhetsskatt.

Av skäl som jag tidigare angett bör institutioner som påbörjat sin verk- samhet under de senaste åren inte omfattas av den tillfälliga skatten. Dessa institutioner undantas enligt andra stycket från skattskyldighet. Beträffan- de livförsäkringsbolag och understödsföreningar bör verksamheten anses påbörjad när registrering skett enligt 2 kap. 13 § försäkringsrörelselagen (1982: 713) resp. 3 § lagen (1972: 262) om understödsföreningar. En pen- sionsstiftelses verksamhet bör anses påbörjad när medel första gången överförs till stiftelsen.

4 §

Av första stycket framgår att beskattningsunderlaget i huvudfallet utgörs av förmögenheten vid utgången av det räkenskapsår som avslutas den 31 december 1986. För pensionsstiftelser som tillämpar brutna räkenskapsår kommer förmögenhetsberäkningen i stället att ske med utgångspunkt i förhållandena vid utgången av det räkenskapsår som avslutas närmast efter denna tidpunkt. Som framgår av 12 § andra stycket och 13 § kommer i det senare fallet tidpunkterna för avlämnande av deklaration och för skat- teinbetalningar att framskjutas på motsvarande sätt. Varje skattskyldig får tillgodogöra sig ett grundavdrag på 10 milj. kr.

Vid beräkningen av beskattningsunderlaget skall den del av förmögenhe- ten som är hänförlig till K-försäkring nedsättas till 72 %. På detta sätt kommer skattesatsen för de fonder som avser K-försäkringar att uppgå till 5 %. Den gränsdragning som måste göras enligt detta stycke och enligt 5 § första stycket mellan olika försäkringsslag bör ske enligt samma grunder

5 §

Vad som avses med de finansiella skulder som nämns i första stycket har behandlats i avsnitt 2.3.3. Genom att endast livförsäkringar beaktas vid förmögenhetsberäkningen kommer fonder hänförliga till sjuk- och olycksfallsförsäkringar samt avgångsbidragsförsäkringar att undantas från beskattningsunderlaget.

Andra och tredje styckena innehåller de speciella regler som krävs för att de redovisningstekniskt betingade fordringar och skulder som har samband med återförsäkring av livförsäkringar inte skall ingå i förmögenheten. I andra stycket föreskrivs att den fordran som återförsäkringstagaren (cedenten) har på återförsäkringsgivaren på grund av de försäkringar som denne har övertagit i form av återförsäkring inte skall redovisas som tillgång. Det är vidare vanligt att återförsäkringsgivaren deponerar tillgångar som svarar mot de försäkringstekniska skulderna hos återförsäkringstagaren. Återförsäkringsgivarens fordran på grund av depositionen och återförsäkringstagarens motsvarande skuld skall som framgår av tredje stycket inte ingå i förmögenheten.

Den specialbestämmelse om återförsäkring hos utländsk återförsäkringsgivare som finns i andra stycket har sin motsvarighet i 2 § 6 mom. sjunde stycket SIL.

7 §

Vid förmögenhetsberäkningen skall fastighet enligt första stycket som huvudregel tas upp till det högsta av anskaffningsvärdet och 133 % av det för år 1986 gällande taxeringsvärdet. Detta gäller vare sig fastigheten utgör omsättnings- eller anläggningstillgång. Orsaken till att denna procentsats har valts är att taxeringsvärdet enligt 5 kap. 2 § fastighetstaxeringslagen (1979: 1152) skall bestämmas till det belopp som motsvarar 75 % av marknadsvärdet. En uppräknings av taxeringsvärdet är därför nödvändig för att erhålla ett fastighetsvärde som så nära som möjligt svarar mot marknadsvärdet. Om taxeringsvärde inte har åsatts för år 1986 får anskaffningsvärdet användas.

Motsvarigheten till bestämmelsen i andra stycket finns i 4 § första stycket SFL.

8 §

Begreppet "värdepapper" i detta lagrum är detsamma som i 4 § sjätte stycket SFL. Med värdepapper avses främst aktier, obligationer och förlagsbevis som är avsedda för allmän omsättning. Även andra värdehandlingar, som t. ex. optionsbevis, konvertibla skuldebrev och andelar i aktiefonder omfattas av lagrummet.

Vissa skillnader i materiellt hänseende föreligger jämfört med bestäm-

melserna i SFL beträffande främst värderingen av aktier. Sålunda skall enligt första stycket marknadsvärdet utgöra värderingsnorm inte bara för börsnoterade aktier utan också för vissa marknadsmässigt omsatta aktier som enligt SFL värderas utifrån substansvärdet. Med marknadsmässigt omsatta aktier avses samtliga de aktier för vilka dagliga noteringar finns, dvs. aktier på OTC-listan, väntelistan samt listan för övriga inofficiellt noterade aktier. Däremot bör aktier som endast är föremål för mer sporadisk omsättning, exempelvis de som återfinns på den s. k. C-listan, inte tas upp till de mycket osäkra värden som för närvarande noteras. Dessa aktier får i stället tas upp till bokfört värde enligt 6 §.

Enligt andra stycket gäller att om något aktieslag i ett bolag är föremål för sådan notering som avses i första stycket skall icke noterade aktier i bolaget tas upp till börskursen eller annat sådant värde för de noterade aktierna. Om flera aktieslag noteras skall värdet av det icke noterade aktieslaget bestämmas med utgångspunkt i värdet för det noterade aktieslag som har den lägsta kursen. Om en aktie av något speciellt skäl har ett marknadsvärde som är lägre än det noterade värdet får den tas upp till det verkliga värdet enligt tredje stycket.

Marknadsvärden för flertalet värdepapper finns samlade i de listor med deklarationskurser som vid varje årsskifte utges av RSV. De kurser som anges i dessa listor bör i normalfallet kunna användas för värderingen.

Även statsskuldväxlar och andra penningmarknadspapper som är föremål för omsättning tas upp till marknadsvärden. Dessa värdepapper utges oftast till underkurs och löper utan ränta. Avkastningen under löptiden utgörs av en kursvinst, som bokförs som upplupen ränta. Det faktum att marknadsvärden skall användas medför att upplupen ränta hänförlig till dessa värdepapper inte skall redovisas som tillgång.

11 §

Beskattningsförfarandet är i huvudsak utformat efter vad som gäller för punktskatterna. I likhet med vad som föreskrivits för dessa skatter bör den som är skattskyldig vara registrerad hos beskattningsmyndigheten. Registreringen hos RSV bör kunna ske med hjälp av uppgifter som lämnas av försäkringsinspektionen beträffande livförsäkringsbolagen och understödsföreningarna resp. av länsstyrelserna beträffande pensionsstiftelserna.

14 §

I detta lagrum anges vilka bestämmelser i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, LPP, som blir tillämpliga för den tillfälliga förmögenhetsskatten. Att vissa bestämmelser i LPP inte skall gälla för den tillfälliga skatten beror dels på att de särskilda förfaranderegler som ges i 11–13 §§ gör en del bestämmelser i LPP obehövliga, dels på att det på några områden inte är lämpligt att reglerna i denna lag tillämpas. Således har de bestämmelser i LPP som berör anstånd (5 kap. 3 §), förhandsbesked

(6 kap.), förseningsavgift (7 kap. 5 §) samt nedsättning, befrielse eller återbetalning av skatt (9 kap. 4 §) utesluts från tillämpningsområdet.

Prop. 1986/87: 61

Beträffande övriga bestämmelser i lagen om tillfällig förmögenhetsskatt torde några särskilda kommentarer inte vara påkallade.

4.2 Lagen om statlig inkomstskatt

10 a §

Bestämmelsen har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.2).

Ikraftträdandebestämmelsen

Bestämmelsen kräver inga särskilda kommentarer.

4.3 Lagen om statlig förmögenhetsskatt

3 § 1 och 2 mom.

I 3 § 1 mom. föreslås en ny punkt, h), i vilken anges att livförsäkringar utgör skattepliktig tillgång vid förmögenhetstaxeringen. Andra försäkringar än livförsäkringar, som t. ex. sjuk- och olycksfallsförsäkringar, är inte skattepliktiga, vilket framgår av 3 § 2 mom. a) i den föreslagna nya lydelsen. Försäkringar meddelade av utländska livförsäkringsanstalter har också undantagits från förmögenhetsbeskattning. Om en utländsk försäkringsanstalt bedriver rörelse här i riket kommer dock försäkringar som meddelas i den här bedrivna rörelsen att bli skattepliktiga.

7 §

I lagrummet föreslås ett nytt stycke som för ett visst fall utvidgar skattskyldigheten för livförsäkring till att gälla förmånstagare.

Som framgår av 6 § SFL åvilar skattskyldigheten som huvudregel ägaren av en skattepliktig tillgång. Ägaren till en skattepliktig livförsäkring är därför alltid skattskyldig, även om hans rätt att förfoga över försäkringen är inskränkt genom ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande eller på annat sätt.

I 3 § 2 mom. b) SFL stadgas vidare att rätt till undantagsförmåner, till pension eller annan livränta som utgår på grund av försäkring inte utgör skattepliktig tillgång vid förmögenhetstaxeringen. De förmåner som tillkommer en förmånstagare till en livförsäkring beskattas således inte enligt gällande rätt. Genom det föreslagna nya tredje stycket i 7 § kommer dock förmånstagare att likställas med ägare och således bli skattskyldig under förutsättning att förmånstagaren har förfoganderätt till försäkringen. Innebörden av begreppet förfoganderätt är densamma som i 12 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Som framgår av 109 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal kan förfoganderätt för en förmånstagare inte

föreligga under försäkringstagarens livstid. Om förfoganderätt inte heller föreligger efter försäkringstagarens död, t. ex. beroende på att förmånstagarförordnandet innehåller föreskrifter om flera förmånstagare, skall beskattning inte ske.

Punkt 6 av anvisningarna till 3 och 4 §§

I anvisningspunkten behandlas den närmare avgränsningen av de förmögenhetsskattepliktiga försäkringarna. Enligt första stycket undantas P-försäkringar i kommunalskattelagens mening från beskattningsområdet. Rena riskförsäkringar som inte är återköpsbara och som inte avser dödsfall vid högre ålder än 70 år skall inte heller tas upp.

Av 1 kap. 5 § andra stycket försäkringsrörelselagen framgår att livränta eller sjukränta i huvudfallet tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. En livränta som utgår t. ex. på grund av en olycksfallsförsäkring anses således inte som en livförsäkring. Om olycksfallsförsäkringen meddelats av ett skadeförsäkringsbolag och detta bolag efter ett försäkringsfall inköper en livränta i ett livförsäkringsbolag, anses dock räntan hänförlig till livförsäkring i det senare bolaget. Av punkten 3. i första stycket i den föreslagna anvisningspunkten framgår att livräntor som av detta skäl anses utgöra livförsäkring inte är skattepliktiga.

Enligt andra stycket skall som värde av en skattepliktig försäkring det s. k. tekniska återköpsvärdet tas upp. Detta värde beräknas av livförsäkringsbolagen med ledning av försäkringstekniska grunder. Genom den föreslagna ändringen i 37 § 1 mom. taxeringslagen åläggs bolagen att årligen lämna kontrolluppgifter till de skattskyldiga och skattemyndigheterna om försäkringens värde.

Ikraftträdandebestämmelserna

Bestämmelserna har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6).

4.4 Lagen om ändring i taxeringslagen

37 § 1 mom. 3

Uppgiftsskyldiga är försäkringsbolag och understödsföreningar.

Uppgiften skall avse ägare till enligt SFL skattepliktiga försäkringar eller, i de fall då förmånstagare skall jämföras med ägare, förmånstagare. I uppgiften skall anges det sammanlagda värdet av de försäkringar som en person äger. Uppgift behöver inte lämnas om det beloppet understiger 1 000 kr.

Ikraftträdandebestämmelsen

Bestämmelsen kräver inga kommentarer.

Förslagen kräver inga kommentarer utöver vad som angivits i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4).

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,
2. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
5. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
6. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
7. lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen,
8. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur betänkandet (Ds Fi 1986: 18)

Realränteskatt

Författningsförslag

1 Förslag till

Lag om realränteskatt

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Till staten skall erläggas realränteskatt enligt denna lag.

2 § Skattskyldiga till realränteskatt är

- a) svenska livförsäkringsbolag,
- b) utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse här i riket,
- c) understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet,
- d) pensionsstiftelser som avses i lagen (1967: 531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. samt
- e) annan juridisk person än som avses i a)–d) och fysisk person, om personen i fråga vid ingången eller utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till realränteskatt skall ske, i sin balansräkning redovisar skuld under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. Om sådan skuld redovisas av handelsbolag eller kommanditbolag är delägare i bolaget skattskyldig.

3 § Skatten bestäms genom att skatteunderlaget enligt 5 § multipliceras med den skattesats, som för varje taxeringsår har fastställts enligt lagen (1986: 000) om skattesats vid realräntebeskattning.

4 § Med taxeringsår avses det kalenderår under vilket taxering i första instans verkställs för ett eller flera beskattningsår.

Beskattningsår är det kalenderår som närmast föregått taxeringsåret, eller, om den skattskyldiges räkenskapsår inte sammanfaller med kalenderår, det eller de räkenskapsår som gått till ända under tiden från den 1 mars året före taxeringsåret fram till den 1 mars under taxeringsåret.

Omfattar beskattningsår annan tid än tolv månader skall skattesatsen justeras så att den per månad motsvarar en tolfedel av det för taxeringsåret fastställda talet.

Skatteunderlag

5 § Skatteunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § a)–d) utgörs av genomsnittet av förmögenheten vid beskattningsårets utgång och förmögenheten vid utgången av föregående beskattningsår. Förmögenheten beräknas enligt 6–10 §§. Den del av förmögenheten som är hänförlig till annan av den skattskyldige meddelad försäkring än pensionsförsäkring skall ingå i skatteunderlaget med sju tiondelar av det sålunda beräknade beloppet.

Skatteunderlaget för skattskyldiga enligt 2 § e) utgörs av ett genomsnitt av vad som enligt 30 § 2 mom. taxeringslagen (1956:623) skall redovisas som avdragsgilla pensionsåtaganden vid beskattningsårets utgång och vid utgången av föregående beskattningsår.

I skatteunderlaget för understödsförening ingår endast sådan förmögenhet som är hänförlig till livförsäkringsverksamhet. Vid förmögenhetsberäkningen beaktas dock kapitalförsäkring endast under förutsättning att föreningen får meddela försäkring av detta slag som omfattar kapitalunderstöd på mer än 1 000 kronor för medlem.

I skatteunderlaget för utländskt livförsäkringsföretag ingår endast förmögenhet hänförlig till försäkringsrörelse som bedrivs här i riket.

Beräkning av förmögenhet

6 § Förmögenheten är värdet av den skattskyldiges tillgångar efter avdrag för hans skulder. För skattskyldiga som anges i 2 § a)–c) gäller dessutom vad som sägs i andra och tredje styckena.

Som tillgång hos återförsäkringstagare räknas inte värdet av återförsäkringsgivares ansvarighet på grund av de försäkringar som denne har övertagit i form av återförsäkring. Om återförsäkring skett hos utländsk återförsäkringsgivare skall dock ett belopp motsvarande dennes ansvarighet redovisas som tillgång, i den mån ansvarigheten överstiger värdet av reservdeposition som ställts av återförsäkringsgivaren hos återförsäkringstagaren.

Återförsäkringsgivares fordran hos återförsäkringstagare på grund av sådan reservdeposition som avses i föregående stycke upptas inte som tillgång. Den skuld som redovisas av återförsäkringstagaren på grund av depositionen är inte avdragsgill för denne.

Avdrag medges ej för försäkringstekniska skulder som avses i 7 kap. 1 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller för skuld som redovisas under rubriken Avsatt till pensioner.

7 § Om ej annat följer av 8–10 §§ värderas tillgångarna med tillämpning av 4 § lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt med undantag för sista stycket nämnda lagrum.

8 § Fastighet tas upp till det högsta av anskaffningsvärdet och 133 procent av taxeringsvärdet för beskattningsåret eller, om sådant värde ej fastställts, 133 procent av det taxeringsvärde som åsatts för taxeringsåret.

Har en fastighets taxeringsvärde sänkts vid särskild fastighetstaxering på grund av skogsavverkning eller täktverksamhet eller till följd av brand, vattenflöde eller jämförlig händelse får fastigheten tas upp till 133 procent av det taxeringsvärde som åsatts för taxeringsåret.

9 § Värdepapper, som noteras på inländsk eller utländsk börs eller som annars är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna noteringsringar om avslut, tas upp till det noterade värdet, eller, om detta inte motsvarar vad som skulle kunna påräknas vid försäljning under normala förhållanden, till det pris som skulle ha kunnat påräknas vid en sådan försäljning. Även värdepapper i övrigt uppskattas enligt den nyss angivna grunden varvid dock andra och tredje styckena skall iakttagas.

I den mån uppskattningen grundas på värdet av tillgångar, som ingår i förvärvskälla inom inkomstlagen jordbruksfastighet och rörelse, beräknas tillgångarnas värde med tillämpning av reglerna i punkt 2 av anvisningarna

till 3 och 4 §§ lagen om statlig förmögenhetsskatt med undantag för femte stycket i nämnda anvisningspunkt.

Finns i ett bolag skilda aktieslag av vilka ett eller flera är börsnoterade eller föremål för sådan annan notering som avses i första stycket skall värderingen av aktier i bolaget som inte är noterade ske efter samma grunder som gäller för de noterade aktierna. Är flera aktieslag noterade skall värdet av de icke noterade aktierna bestämmas med utgångspunkt i värdet för det noterade aktieslag som har den lägsta kursen.

10 § Fordran som ej omfattas av 9 § tas upp till anskaffningsvärdet. Värdering av osäker fordran får ske med beaktande av det belopp, varmed den kan beräknas inflyta.

Om anskaffningsvärdet inte motsvarar det nominella värdet, skall det förra justeras med beaktande av den värdeförändring, som vid konstant effektiv förräntning uppkommer som en följd av minskningen av fordringens återstående löptid.

Värdelös fordran tas inte upp.

Taxering och uppbörd m. m.

11 § Skatteunderlaget avrundas nedåt till helt tusental kronor. Realrättskatt utgår i helt antal kronor, varvid öretal bortfaller.

Beteckningar som används i denna lag har samma betydelse som i lagen om statlig förmögenhetsskatt om inte annat anges eller eljest framgår av sammanhanget.

12 § Skattskyldig skall i sin självdeklaration lämna de uppgifter som erfordras för beräkning av skatteunderlaget. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt formulär som fastställs av riksskatteverket.

13 § Bestämmelserna i taxeringslagen om taxering för inkomst och förmögenhet skall tillämpas när skatteunderlaget bestäms. Vad som föreskrivs om särskilda avgifter i nämnda lag skall ej tillämpas.

14 § I fråga om debitering och uppbörd av skatten tillämpas bestämmelserna i uppbördslagen (1953: 272).

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering.

2. Beträffande understödsförening, för vilken punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1950: 308) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) alltså skall äga tillämpning vid taxering till statlig inkomstskatt, gäller följande.

Av den förmögenhet som är hänförlig till annan försäkring än pensionsförsäkring skall så stor del undantas vid bestämmandet av förmögenheten enligt 6 §, som motsvarar den andel av föreningens nettointäkt av livförsäkringsrörelse, som fritas från inkomstbeskattning vid tillämpning av den i första stycket nämnda övergångsbestämmelsen.

3. Om beskattningsår vid tillämpning av 4 § skulle omfatta tid före den 1 januari 1987 skall beskattningsåret vid tillämpning av denna lag anses påbörjat vid denna tidpunkt.

Utdrag ur betänkandet (Ds Fi 1986: 18) Realränteskatt

3 Beskattning av sparande och kapitalinkomster

Kommittén har i uppdrag att pröva om hela den finansiella sektorn kan och bör omfattas av en realränteskatt samt om en sådan skatt också bör träffa placerare utanför den finansiella sektorn i egentlig mening, t. ex. pensionsstiftelser och industriföretag med betydande placeringar i räntebärande värdepapper.

En viktig faktor vid bedömningen av vilka institutioner som bör omfattas av skatten är den skattemässiga behandling av kapitalinkomster som för närvarande gäller för dessa. För den tekniska utformningen av en realränteskatt kunde också de existerande beskattningsreglerna för institutionerna tänkas tjäna som förebild. Enligt kommitténs uppfattning kan dock en analys av gällande rätt på detta område inte begränsas till de beskattningsregler som gäller för institutionerna utan måste utsträckas till att omfatta principerna för kapitalbeskattning över huvud taget och särskilt de skattemässiga villkoren för olika typer av sparande. Hänsyn måste då tas till de bestämmelser som gäller för t. ex. den enskilde bankspararen eller försäkringsspararen och som avgör hur stor del av en avkastning denne i sista hand får behålla. I detta kapitel ges därför först en redogörelse för de principer som gäller för beskattningen av kapitalavkastning, allmänt och för institutioner med finansiella tillgångar. Därefter behandlas villkoren för olika typer av sparande.

3.1 Huvuddrag inom kapitalbeskattningen

Vid inkomstbeskattningen av en *fordringsrätt* skiljer man enligt kommunalskattelagen (1928: 370), KL, mellan den löpande, förutsägbara avkastningen, dvs räntan, och den kapitalvinst eller -förlust som uppkommer då tillgången avyttras. Oftast kommer dessa olika typer av avkastning att redovisas i skilda inkomstslag vid taxeringen.

Ränteintäkter och -kostnader redovisas i det inkomstslag där det kapital är nedlagt, till vilket räntan är hänförlig (punkt 1 av anv till 38 § KL). Räntor som inte kan hänföras till annat inkomstslag skall redovisas som inkomst av kapital. Den reformerade inkomstbeskattningen innebär för fysiska personer att underskott i en förvärvskälla inte kan utnyttjas fullt ut för kvittning mot inkomster i andra förvärvskällor. Det har därför blivit alltmer betydelsefullt till vilken förvärvskälla olika inkomster och utgifter skall hänföras.

Vad som utgör ränta vid beskattningen definieras inte i KL. Enligt praxis gäller ett formellt räntebegrepp av innebörden att ränta föreligger då en viss betalning betecknas som ränta och beräknas med kredittiden som grund. Det formella räntebegreppet har i viss utsträckning utvidgats i praxis. Således har exempelvis indextillägg hänförs till ränta (RÅ 1943 ref.

9, Rå 1943 Fi 379, RN 1953 5:4). Den vinst vid inlösen av ett skuldebrev som berodde på att detta utgivits till underkurs (kapitalrabatt) har ansetts utgöra ränta (RSV Fb/Dt 1983:3). Alltjämt råder dock oklarhet om hur gränsen skall dras mellan ränta och kapitalvinst i många fall, exempelvis vid överlåtelser under löptiden av fordringsrätter som emitterats till en kurs som avviker från den nominella. För vissa penningmarknadspapper – bankcertifikat, statsskuldväxlar och skattkamarväxlar – gäller dock att skillnaden mellan inköpspris och försäljningspris alltid skall behandlas som ränta (41 e § KL).

Utdelning på *aktier* och andra andelar beskattas på samma sätt som gäller för ränta.

Kapitalavkastning som inte kan betecknas som ränta eller utdelning, dvs i princip *vinst vid avyttring*, redovisas normalt i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet. Gränsdragningen mellan ränta och kapitalvinst är betydelsefull eftersom realisationsvinstbeskattningen av kapitalvinster allmänt sett är förmånligare än beskattningen av löpande avkastning. För sådan lös egendom som obligationer och andra fordringsrätter gäller att bara egendom som innehafts kortare tid än fem år och som förvärvats mot vederlag (oneröst fång) träffas av beskattning (35 § 4 mom. KL). Vid beräkning av skattepliktig vinst inom femårsperioden används sedan 1951 en fallande skala. Sedan 1966 tillämpas en annan princip såvitt gäller aktier och andra andelar. För dessa tillgångar gäller numera evig realisationsvinstbeskattning. Om aktien eller andelen innehafts minst två år beskattas dock bara 40 procent av vinsten (35 § 3 mom. KL).

Rätten till avdrag för *realisationsförlust* är begränsad. Förlust får inte dras av som allmänt avdrag, dvs den får inte kvittas mot inkomster i andra inkomstslag. Förlust kan dock kvittas mot realisationsvinst och den kan sparas för kvittning mot sådan vinst ett senare beskattningsår, dock senast sjätte beskattningsåret efter det till vilket förlusten är hänförlig.

Beskattningen av kapitalvinster på värdepapper har utretts av kapitalvinstkommittén (B 1979:05), som lämnat sitt slutbetänkande under juni 1986.

3.2 Institutionernas beskattning

De beskattningsregler som behandlats i föregående avsnitt är i princip tillämpliga såväl på fysiska personer som på aktiebolag och andra juridiska personer. För vissa institutioner är dock den skattemässiga behandlingen en annan. Institutionerna kan från denna synpunkt indelas i företag vars värdepappersinnehav utgör lager i rörelse, övriga företag samt institutioner som helt eller delvis är skattebefriade. Det bör beaktas att företag i de två första kategorierna utom inkomstskatten också i allmänhet är skattskyldiga till vinstdelningsskatt.

Företag, vars värdepappersinnehav utgör lager

Till denna kategori hör *fondkommissionärer*, *banker*, olika typer av *finansieringsföretag* samt *skadeförsäkringsföretag* (betr. livförsäkringsföretag,

se nedan). Till finanseringsföretag kan räknas bl. a. finansbolag och de särskilda mellanhandsinstituten (bostadsinstitut, företagsinstitut och kommuninstitut), om dessa senare inte är särskilt skattebefriade. Det faktum att företagens värdepappersinnehav utgör lager innebär att ränteintäkter och -kostnader inräknas i rörelseresultatet, liksom realiserade kursvinster och -förluster. Anknytningen till den affärsmässiga redovisningen vid bestämmandet av skatteunderlaget medför att orealiserade kursförluster är avdragsgilla medan orealiserade kursvinster inte behöver redovisas i resultatet. Lager av värdepapper får inte skrivas ned enligt de regler som gäller för andra lagertillgångar. I stället gäller att lagret inte får tas upp till lägre belopp än vad som med hänsyn till risken för prisfall m. m. framstår som skäligt (punkt 3 av anv till 41 § KL). Riksskatteverket har i anvisningar behandlat rätten till nedskrivning av värdepapperslager hos banker, finansbolag, försäkringsföretag och fondkommissionsbolag (senast RSFS 1984: 69). Enligt anvisningarna gäller bl. a. att aktier får tas upp till anskaffningsvärdet eller 60 procent av marknadsvärdet. För obligationer är motsvarande siffra 85 procent av anskaffnings- eller marknadsvärdet. Nedskrivning enligt anvisningarna ger företagen betydande möjligheter till konsolidering och därmed en skattekredit.

Övriga inte skattebefriade företag

Hos dessa företag beskattas i princip avkastning av obligationer o. dyl. som inkomst av kapital. Om det kapital som inkomsten influtit från anses tillhöra rörelsen skall dock avkastningen ses som rörelseinkomst. Detta gäller även om kapitalet inte för tillfället används i verksamheten under förutsättning att det står till förfogande för sådan användning (punkt 1 av anv till 38 § KL). I regel är därför ränta som ett rörelsedrivande företag uppbär inkomst av rörelse.

Vinst vid avyttring eller inlösen av obligationer och liknande värdepapper realisationsvinstbeskattas enligt bestämmelserna i 35 § 4 mom. KL. Uppkomna realisationsförluster kan inte kvittas mot rörelseintäkten. Detta medför att det ibland kan vara fördelaktigt för företagen att investera i värdepapper som inte realisationsvinstbeskattas, t. ex. i statsskuldväxlar.

För rent *förvaltande företag*, som inte bedriver rörelse, gäller i princip samma beskattningsregler som för fysiska personer. Ränteinkomster hänförs alltså till inkomstslaget kapital medan kapitalvinster redovisas i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet.

Helt eller delvis skattebefriade institutioner

Många av de institutioner som förvaltar finansiellt kapital är helt eller delvis befriade från beskattning på kapitalavkastning. Av dessa kan först nämnas *stiftelserna*. I princip är stiftelser obegränsat skattskyldiga för inkomst. Skattskyldigheten inskränks dock på flera sätt enligt bestämmelser i lagen om statlig inkomstskatt (1947: 576), SIL. Ett stort antal stiftelser och fonder av delvis offentlig karaktär är helt frikallade från inkomstskatt för alla inkomster utom fastighetsinkomster (7 § 4 mom. SIL). Hit hör

också bl. a. pensionsstiftelser (se vidare nedan) och personalstiftelser enligt reglerna i lagen (1967: 531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. Vissa stiftelser undantas från skattskyldighet för all annan inkomst än inkomst av fastighet och rörelse (7 § 6 mom. SIL). Viktigast är här de ideella stiftelserna som främjar allmännyttiga ändamål. Skattebefrielsen för dessa subjekt gäller bara under förutsättning att avkastningen huvudsakligen används för det allmännyttiga ändamålet. Inkomstskattesatsen för stiftelser vid den statliga taxeringen uppgår till 40 procent vilket kan jämföras med 52 procent för aktiebolagen. Liksom aktiebolagen taxeras stiftelserna inte till kommunal inkomstskatt. Förmögenhetsskatt och vinstdelningsskatt utgår inte heller.

Till de institutioner, som är skattebefriade för alla inkomster utom fastighetsinkomster hör också *allmänna pensionsfonden* (AP-fonden), som är den största förvaltaren av pensionskapital i Sverige.

Beskattningen av *livförsäkringsanstalterna* måste ses i sammanhang med de regler som gäller för försäkringssparandet i sin helhet. De behandlas därför separat i följande avsnitt. Detsamma gäller för *understödsföreningarna* som bedriver verksamhet som liknar livförsäkringsföretagens men i allmänhet i mycket mindre skala.

En *aktiefond* är en fond som innehar aktier eller andra värdepapper och som uppkommit genom kapitaltillskott från allmänheten. Fonden förvaltas av ett aktiebolag (fondbolag). Den utgör inte en juridisk person men är ändå ett särskilt skattesubjekt (6 § 5 mom SIL), som taxeras till statlig inkomstskatt. Aktiefonden beskattas för avkastning i inkomstslaget kapital och får göra avdrag för utdelning till andelsägarna (2 § 10 mom SIL). Med undantag för vinster på äldre aktier är fonderna skattskyldiga för realisationsvinster. Förmögenhetsskatt uttas av andelsägarna. *Allemansfonderna* är skattebefriade enligt 7 § 6 mom. SIL.

3.3 Beskattning av försäkringssparande

Av avgörande betydelse för beskattningen av försäkringssparandet är KL:s indelning av försäkringar i *pensionsförsäkringar* (P-försäkringar) och *kapitalförsäkringar* (K-försäkringar). Eftersom P-försäkringssparandet är gynnat skattemässigt jämfört med annat försäkringssparande uppställer KL långtgående begränsningar när det gäller vilka försäkringar som skall anses uppfylla ett pensioneringsändamål och därmed får behandlas som P-försäkringar. Enligt dessa *kvalitativa villkor* (punkt 1 av anv till 31 § KL) får en försäkring för att den skall anses som P-försäkring, endast ha vissa, noggrant definierade utgående förmåner avseende ålderspension, efterlevandepension och invalidpension. Försäkringen får inte vara möjlig att förfoga över genom överlåtelse, belåning, pantsättning eller återköp. Livförsäkringar som inte uppfyller de kvalitativa villkoren hänförs till K-försäkringar.

Premie för P-försäkring är i princip avdragsgill vid taxeringen medan utfallande belopp beskattas. Försäkringsgivaren (livförsäkringsbolag eller understödsförening) beskattas inte för den del av nettointäkten som belöper på P-försäkringar. Någon *förmögenhetsbeskattning* sker inte av kapitalet eller av den upplupna avkastningen, varken hos försäkringstagaren eller hos försäkringsbolaget. Utmärkande för P-försäkringssparandet är således att uppskov med beskattningen medges såväl vad avser det sparade beloppet (premien) som avkastningen på sparandet.

Dessa principer för beskattning av P-försäkringar genomfördes i huvudsak genom lagstiftning år 1950. Avdragsrätten för premier för P-försäkringar var då obegränsad. Avdragsrätten har härafter avsevärt reducerats genom införandet av de s.k. *kvantitativa villkoren* för avdrag år 1976. Enligt dessa bestämmelser (punkt 6 av anv till 46 § KL) maximeras i princip den enskildes avdragsrätt till en viss andel av arbetsinkomsten (A-inkomsten). För vanliga tjänsteinkomster begränsas i allmänhet avdraget till 10 procent av inkomsten upp till 20 basbelopp eller alternativt till ett basbelopp. Inkomst av jordbruksfastighet och rörelse samt inkomst av tjänst där den anställde saknar pensionsrätt i anställningen utöver ATP berättigar till högre avdrag.

För det fall försäkringspremien för arbetstagares pension betalas av arbetsgivaren gäller andra bestämmelser. Dessa regler, som behandlas närmare i avsnitt 4.1, medför att avdragsrätten knyts till en pensionsnivå som motsvaras av en allmän pensionsplan, dvs en överenskommelse om pensionering som ingåtts av arbetsmarknadens parter. I praktiken fungerar den s.k. ITP-planen som jämförelseobjekt när man talar om allmän pensionsplan. ITP-planen reglerar pensionerna för tjänstemännen inom den enskilda sektorn.

Beskattning av K-försäkringssparande

Premien för en K-försäkring är inte avdragsgill. Utfallande belopp är i gengäld fritagna från beskattning (19 § KL). Löpande beskattning av avkastningen från de sparade medlen tas ut hos livförsäkringsanstalten i form av en särskilt beräknad inkomstskatt, vanligen benämnd ränteskatt. Från beskattningssynpunkt kan man därför i högre grad än när det gäller P-försäkringar jämställa försäkringstagarnas sparande genom K-försäkringar med vanligt banksparande. En skillnad gentemot banksparandet är dock att någon förmögenhetsskatt inte utgår på det sparade kapitalet.

Försäkringsanstalternas beskattning

Vid inkomstbeskattningen av försäkringsanstalter enligt SIL görs åtskillnad mellan *livförsäkringsanstalter* och *skadeförsäkringsanstalter* (2 § 6 mom. SIL). Med livförsäkringsanstalt förstås ett försäkringsföretag vars verksamhet uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring (livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäk-

ring och arbetslöshetsförsäkring). Andra försäkringsföretag betecknas som skadeförsäkringsanstalter. Det långsiktiga sparandet på försäkringsområdet sker uteslutande i livförsäkringsanstalterna och i understödsföreningarna, vilka skattemässigt behandlas på principiellt samma sätt.

Vinstutdelning till aktieägare och garantier från livförsäkringsföretagen är inte tillåten. Om man bortser från kostnader för administration och risktäckning kommer därför hela avkastningen på livförsäkringsföretagens kapital att utbetalas till försäkringstagarna, där den såvitt gäller P-försäkringarna kommer att beskattas. I konsekvens med detta beskattas inte denna avkastning hos försäkringsföretaget. När det gäller K-försäkringarna beskattas däremot som nämnts avkastningen på de uppsamlade medlen hos företaget i form av ränteskatt.

Ränteskatten tillkom i samband med att KL infördes 1928. I förarbetena till KL (SOU 1926: 18) anfördes att beskattningen av juridiska personer som enkelbeskattades borde utformas så att man träffar den juridiska personen med samma skatt som skulle ha träffat dess intressenter (försäkringstagarna beträffande K-försäkring) om dessa hade beskattats. Detta skulle medföra en progressiv beskattning med hänsyn tagen till intressenternas genomsnittliga inkomster. En sådan beräkning skulle dock förutsätta invecklade regler för att förhindra missbruk. Man stannade därför för att föreslå att beskattningen av juridiska personer skulle vara proportionell, även för de enkelskattade livförsäkringsanstalterna. Detta är också den ordning som kom att tillämpas i KL. Senare förslag att införa någon form av progressivitet i räntebeskattningen och förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar har inte genomförts (jfr t. ex. SOU 1948: 22 och Ds B 1977: 4).

Underlaget för ränteskatten utgörs – enkelt uttryckt – av nettot av räntor och utdelningar hänförliga till banktillgodohavanden, obligationer, aktier och andra värdehandlingar. Avkastning på fastigheter ingår också i underlaget, inklusive hyresvärdet av egna fastigheter som används i försäkringsverksamheten. Livförsäkringsföretagen anses som rörelsedrivande på samma sätt som t. ex. banker (jfr avsnitt 3.2). Företagens placeringstillgångar utgör därför lager i rörelsen, och upp- och nedskrivningar på dessa tillgångar ingår i ränteskatteunderlaget, liksom realiserade vinster och förluster. Orealiserade kapitalvinster är dock inte skattepliktiga.

Från det på detta sätt framräknade nettot får ett avdrag på fem procent göras för förvaltnings- och hanteringskostnader. Ett s. k. antalsavdrag med tre promille av ett basbelopp får göras för varje persons försäkringar inom någon av de tre verksamheterna individuell livförsäkring, individuell annan personförsäkring och gruppörsäkring. Slutligen finns en spärregel som skall förhindra att skatt tas ut i sådan omfattning att livförsäkringsanstaltens förmåga att fullgöra sina försäkringsförbindelser äventyras.

Reglerna om ränteskatt finns i 2 § 6 mom. 3-10 stycket SIL. Livförsäkringsföretagen betalar i likhet med andra juridiska personer inte kommunal inkomstskatt. Skattesatsen vid den statliga taxeringen uppgår till 40 procent.

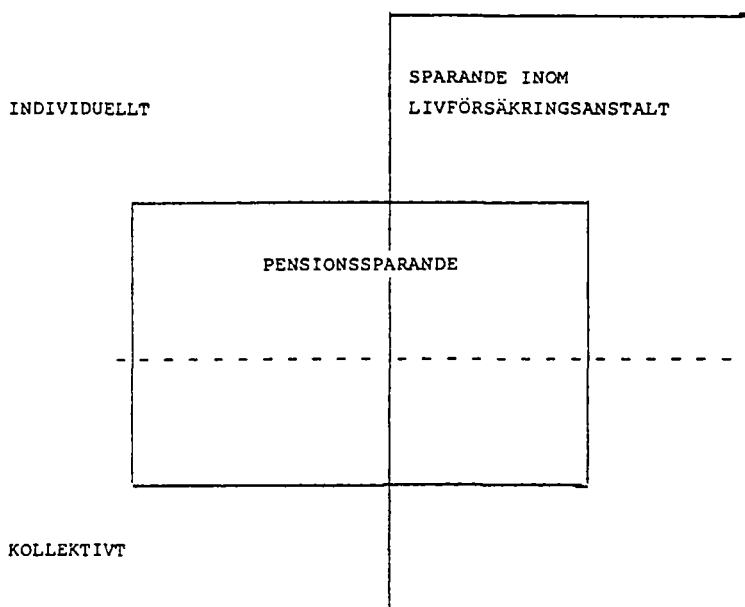
Utdrag ur betänkandet (Ds Fi 1986: 18) Realrönteskatt

4 Pensions- och försäkringssparande

4.1 En översikt

I föregående kapitel diskuterades bl. a. de skatteregler som gäller för pensionssparandet. I detta kapitel ges en översiktlig beskrivning av pensionssparandets institutioner och utveckling. Då även annat sparande inom försäkringsbolagen än det rena pensionssparandet är förknippat med liknande förmåner ges även en presentation av detta sparande.

En översiktlig bild av pensions- och försäkringssparandet ges i *Figur 1*. Pensionssparande kan ske såväl inom som utanför livförsäkringsbolag, och sparande inom livförsäkringsbolag kan omfatta såväl pensionssparande som K-försäkringssparande. Alla dessa former av sparande kan dessutom antingen ske som ett privat sparande i egentlig mening eller ha formen av en anställningsförmån, i det senare fallet oftast reglerat genom kollektivavtal om tjänstepension mellan arbetsmarknadens parter. För enkelhets skull använder vi termen "kollektivt sparande" för de former av pensions- och försäkringssparande som är knutna till ett anställningsförhållande.

Figur 1: Skattemässigt gynnat pensions- och försäkringssparande

Med pensionssparande menas i det följande sådant sparande som är avdragsgillt antingen för arbetsgivaren eller för den enskilde enligt kommunalskattelagens regler. Med livförsäkringsanstalt menas dels de egentliga livförsäkringsbolagen, dels de s. k. understödsföreningarna. Båda dessa typer av institutioner meddelar personförsäkring med likartade skattemässiga villkor.

Vad först beträffar det pensionssparande som sker inom livförsäkringsanstalterna kan följande konstateras. Detta sparande kan vara antingen individuellt eller kollektivt. Det *individuella pensionssparandet* är vad vi i dagligt tal menar med pensionsförsäkringar. Dessa meddelas av ett antal s. k. individualbolag, av vilka de största är Skandia Liv (med ungefär 30 miljarder kronor i balansomslutning 1984), Trygg (drygt 20 miljarder) och Valand (8 miljarder).

Det *kollektiva pensionssparandet* inom försäkringsbolag avser tjänstepensioner¹, som oftast är kollektivavtalsreglerade. Av störst betydelse är avtalen mellan SAF och PTK (Industrins och handelns tilläggspension, ITP) och mellan SAF och LO (Särskild tilläggspension, STP). Dessa två pensionssystem byggdes upp under 1960- och 1970-talen som komplement till ATP-systemet. Tjänstemännens pensionsmedel inom ramen för ITP-planen förvaltas av försäkringsbolaget SPP, som är Sveriges största livförsäkringsbolag med en balansomslutning på 65 miljarder kronor 1984. LO-kollektivets pensionsplan, STP-systemet, administreras av ett särskilt bolag, AMF-p (Arbetsmarknadsförsäkringar, pensionsförsäkringsaktiebolag). Bolaget (vars balansomslutning uppgick till 20 miljarder kronor 1984) har gemensam administration med SPP. För att ge en klarare överblick av de olika pensionssystemen och deras respektive institutioner visas i *Figur 2* samma översikt av pensions- och försäkringssparandet som i *Figur 1*, men med angivande av systemens och de viktigaste institutionernas namn.

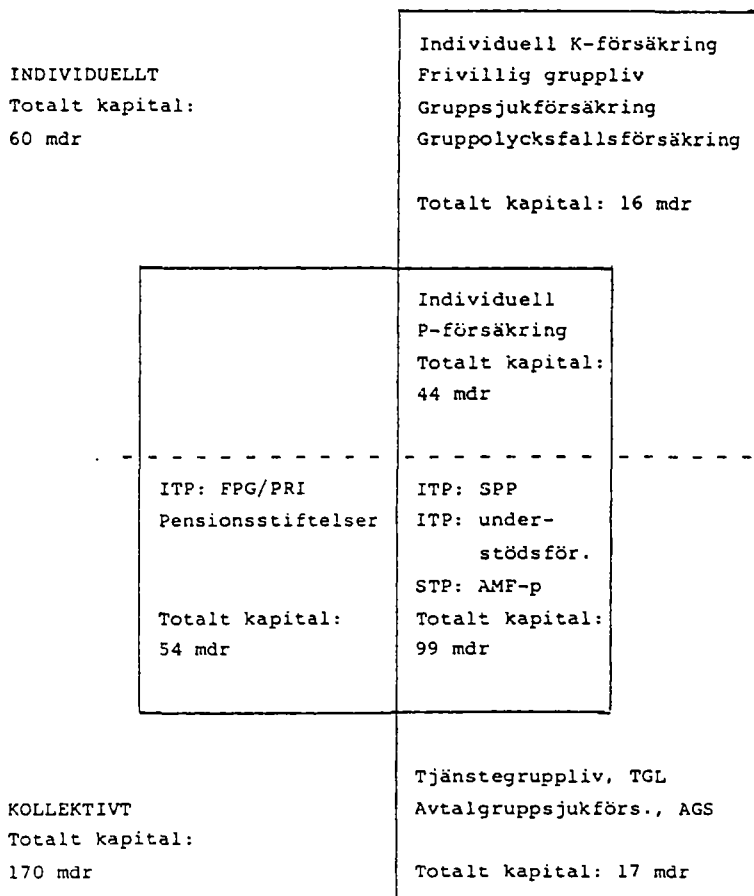
Anledningen till att PTK-kollektivets pensionssystem har genererat så mycket större fonder än LO-kollektivets är att det förra är uppbyggt enligt det s. k. premiereservsystemet, medan det senare är uppbyggt enligt det s. k. kapitaltäckningssystemet. Premiereservsystemet innebär att varje medlem av systemet, antingen själv eller genom arbetsgivaren, löpande betalar in premien under den yrkesverksamma tiden. Dessa premier och deras avkastning bygger successivt upp en fond, som vid pensioneringstillfället har vuxit till en sådan storlek att den tillsammans med avkastningen på de sparade medlen räcker till för pensionsutbetalningarna under den pensionerades återstående livstid. Detta system, enligt vilket även de individuella pensionsförsäkringarna är uppbyggda, genererar således stora fonder inom försäkringsbolagen.

Kapitaltäckningssystemet fungerar något annorlunda; där byggs inte fonder upp successivt under den yrkesverksamma tiden. Betalningen går i stället till så att det löpande tas ut en procentsats på de anställdas löner. De medel som härigenom inflyter tillförs ett konto för dem som uppnår pensionsåldern det aktuella året. Härigenom blir de genomsnittliga fonderna hos försäkringsbolagen betydligt mindre än genom premiereservsystemet.

¹ För en översikt över olika tjänstepensionssystem, se SOU 1985: 63.

Figur 2: System och institutioner inom den privata pensions- och försäkringssektorn. Siffrorna avser förhållandena 1984.

Prop. 1986/87: 61

För fullständighetens skull kan också nämnas det s. k. fördelningssystemet, enligt vilket inga fonder alls byggs upp. I stället betalas de pensionerades pensioner löpande av de yrkesverksamma genom skatter eller avgifter. De offentliga pensionssystemen, dvs folkpension och ATP, är i princip uppbyggda på detta sätt.

En följd av STP-planens lägre fondbildning jämförd med ITP-planens blir att tjänstemannakollektivets pensioner inrymmer ett större inslag av skatteförmåner än LO-kollektivets. Som visats i kapitel 3 är effekten av skattereglerna för såväl kollektivt som individuellt pensionssparande att sparkapitalets avkastning i princip blir skattefri. Eftersom premiereservsystemet medför en större fondbildning än kapitaltäckningssystemet blir den skattefria avkastningen i motsvarande grad större. Följden av detta blir att de arbetsgivare som är knutna till ITP-planen får lindrigare premier vid hög realränta än de arbetsgivare som är knutna till STP-planen.

Tjänstemännens ITP-plan och de ITP-liknande pensionsplaner som gäller för anställda inom konsumentkooperationen, banker, försäkringsbolag, pressen, statliga företag m. fl. arbetsområden begränsar inte pensionssparandet till försäkring i SPP. Sådana pensioner administreras även av flera understödsföreningar, av vilka den största är Konsumentkooperationens pensionskassa med en sammanlagd balansomslutning på drygt 3,5 miljarder kronor 1984.

Det bör också nämnas att vissa grupper står utanför de kollektiva försäkringssystemen. Dessa består dels av anställda i företag som inte är anslutna till någon arbetsgivarorganisation och anställda i företagsledande ställning som inte omfattas av kollektivavtal om pensionering, dels av egenföretagare såsom lantbrukare, hantverkare och konstnärer. De kan i stället få motsvarande pensionsskydd genom individuella pensionsförsäkringar. Härigenom blir gränsen mellan tjänstepensionsförsäkringar och individuella pensionsförsäkringar många gånger svår att dra.

Ett annat sätt att trygga pensioner enligt ITP-planen är genom s. k. kontoavsättning. I stället för att betala in pengar till ett försäkringsbolag kan arbetsgivaren behålla medlen inom rörelsen, samtidigt som han sätter av ett motsvarande belopp på ett speciellt skuldkonto i balansräkningen under rubriken "Avsatt till pensioner". Denna skuld räknas sedan årligen upp med ett belopp som motsvarar den tillväxt pensionskapitalet skulle ha haft inom SPP. Såväl kontoavsättningen som skulduppräknningen är avdragsgill för arbetsgivaren, och de skattemässiga fördelarna är därför i princip desamma som för en pensionsförsäkring. För att skydda de anställdas pensionsfordringar måste skulden kreditförsäkras i ett speciellt bolag. Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG). Beräkningen av utbetalningar, inbetalningar och pensionsskuldens storlek sköts inte av de enskilda företagen, utan av ett särskilt institut, Pensionsregistreringsinstitutet (PRI). I dagligt tal brukar systemet med tryggande av pensioner genom kontoavsättning kallas FPG/PRI-systemet. För äldre pensionslöften, dvs sådana som lämnats före 1976, finns fortfarande möjligheter att få avdrag för pensionsavsättningar som inte kreditförsäkrats.

Pensionssparande utanför försäkringsbolagen kan även ske genom avsättning till *pensionsstiftelse*. Sådan avsättning är avdragsgill på samma sätt som en försäkringspremie, och avkastningen på medlen är i praktiken skattefri så länge inte medlen i stiftelsen överstiger vad som krävs för att trygga pensionsåtagandet. Det totala antalet stiftelser är ganska stort; medan antalet livförsäkringsbolag uppgår till ett 20-tal och antalet understödsföreningar uppgår till cirka 150, kan antalet pensionsstiftelser f. n. uppskattas till c:a 2 000 med en sammanlagd förmögenhet på c:a 13 miljarder kronor.² Beträffande storleksfördelningen mellan stiftelserna finns inga aktuella uppgifter. Enligt stiftelseutredningen (Ds Ju 1979: 4) var antalet stiftelser 1976 1 400 st. med en total förmögenhet på 5,6 miljarder kr. Av denna förmögenhet var över 70 procent hänförlig till de tio största stiftelserna. 87 procent av stiftelserna beräknades då ha en förmögenhet under en miljon kr och 27 procent en förmögenhet under 100 000 kr. Av de

² SOU 1985: 63, sid 146.

stiftelser som tillkommit efter 1976 har många små förmögenheter. Dessa stiftelser är ofta anknutna till mindre företag, där de tryggar pensionsutfästelser till företagsledare. Avsättningarna görs ofta som engångsbetalningar under år då företagen har överskottsmedel.

Stiftelserna betalar normalt inte någon inkomstskatt. De står under tillsyn av länsstyrelserna som bl. a. skall granska deras årsredovisningar (17 § 3 stycket tryggandelagen). Granskningen går ut på att skydda pensionsborgenärernas intressen, så att gottgörelser ur stiftelsen inte reducerar kapitalet och så att tillgångarna ger betryggande säkerhet för pensionsutfästelserna. Granskningen försvåras av att det inte finns några allmänna regler för värderingen av en pensionsstiftelses förmögenhet. Olika länsstyrelser kan också ha varierande praxis när det gäller de krav som ställs på stiftelserna.

Avsättning till pensionsstiftelse kan inte ske enligt ITP-planen, som endast medger tryggnad av pensioner genom försäkring och genom kontoavsättning. Pensionsstiftelserna tryggar därför ofta pensioner för speciella personer inom företaget, t. ex. företagsledningen. Så länge avsättningen ryms inom allmän pensionsplan (4 § tryggandelagen) är den avdragsgill, vilket som visats i kapitel 3 i princip innebär att avkastningen på de avsatta medlen är skattefri. Inom vissa branscher och företag kan dock avtal träffas om pensionsplaner som i huvudsak liknar ITP-planen men som dessutom medger tryggnad av tjänstepensioner genom stiftelse. Sålunda har t. ex. bankerna och konsumentkooperationen stora pensionsstiftelser för sina anställda. (Den senares fonder uppgick till c:a 7 miljarder kronor 1984.)

Om vi nu går vidare i *Figur 1* och *Figur 2* har vi kommit till rutan för individuellt pensionssparande utanför försäkringsbolag. Sådant sparande förekommer inte i Sverige. I Danmark finns dock möjlighet att öppna s. k. pensionskonto i bank. Skattevillkoren för sparande på sådana konton är i huvudsak desamma som för sparande i pensionsförsäkring (jfr avsnitt 2.2).

Slutligen har vi i *Figur 1* kommit till det försäkringssparande som inte är pensionssparande. Detta kan definieras som det sparande som belastas med ränteskatten, dvs *K-försäkringssparande*. På det individuella planet omfattar det dels försäkringar med ett stort inslag av sparande och fondbildning som ligger nära pensionssparandet, t. ex. olika former av livräntor och livförsäkringar, dels s. k. riskförsäkringar med obetydligt inslag av sparande och kapitalbildning. Ett mellanting utgörs härvidlag av sjuk- och olycksfallsförsäkringar. Vad gäller dessa sker för redan inträffade sjuk- och olycksfall en avsättning av medel inom bolaget. Dessa medel, som syftar till att trygga de framtida utbetalningarna, medför en viss fondbildning.

Till de individuella K-försäkringarna kan också räknas gruppliv-, gruppsjuk- och gruppolycksfallsförsäkringarna. Dessa är individuella i den meningen att de är frivilliga och att premierna i regel erläggs av den individuella försäkringstagaren och inte av arbetsgivaren.

De viktigaste av arbetsmarknadens försäkringar inom K-sektorn är grupplivförsäkringarna (Tjänstegruppliv, TGL) och sjuk- och olycksfallsförsäkringarna (Avtalsgruppsjukförsäkring, AGS). Inte heller här är det

fråga om något egentligt sparande; med undantag för AGS (13 miljarder kronor 1984) är fonderna små och främst uppbyggda för riskutjämningsändamål. Detta betyder att den skattefria avkastningen för dessa försäkringar är ganska liten, dvs de reduktioner i premierna som arbetsgivarna kan tillgodoräkna sig vid en hög räntenivå blir ganska små i kronor räknat.

Slutligen ges i *Figur 2* siffror över hur stora fonder som finns i de olika sparformerna. Härvid har, på grund av de svåra gränsdragningsproblemen och statistikens utformning, samtliga individuella försäkringar hänförs till den individuella sektorn, oavsett om de egentligen avser individuellt utformade tjänstepensioner eller ej. Som synes finns det allra största kapitalet inom pensionssparandet, och då i synnerhet inom pensionsförsäkringarna.

4.2 Försäkringssparandets utveckling över tiden

Försäkringssparandet har uppvisat en stark tillväxt under senare år. Det kan antas att detta åtminstone delvis är en följd av de relativa förmåner som ges till detta sparande i skattesammanhang. I *Figur 4* visas hushållens individuella försäkringssparande under åren 1970–1984. Som jämförelse visas även hushållens totala finansiella sparande. Medan det finansiella hushållssparandet har stagnerat och t. o. m. minskat under perioden, har den del av sparandet som består av försäkringssparande ökat kraftigt, såväl i nominella som i reala termer. Således kan man beträffande hushållssektorn säga att försäkringssparandet har trängt ut andra sparformer.

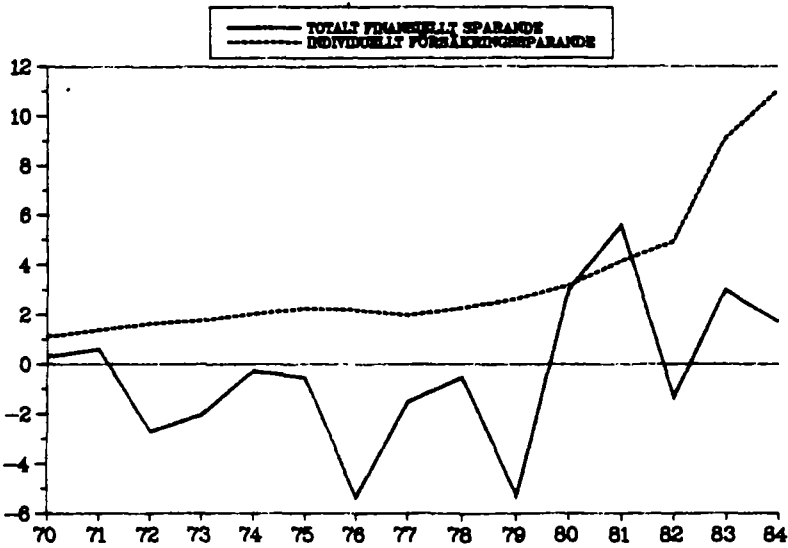
Under hela perioden 1970–1985 växte det individuella försäkringssparandet med i genomsnitt 17,6 procent per år, från 1,1 miljarder kronor 1970 till 12,8 miljarder kronor 1985. I reala termer blir detta en tillväxttakt på 7,8 procent per år. Ökningstakten har accelererat under 1980-talet. Från 1980 till 1985 var den genomsnittliga ökningstakten 32,1 procent per år (från 3,2 miljarder till 12,8 miljarder). I reala termer motsvarar detta en tillväxt på 21,2 procent per år. Detta kan jämföras med hushållens totala finansiella sparande, som stått praktiskt taget stilla under 1980-talet.

Vad gäller det kollektiva pensionssparandet har tillväxttakten varit långsammare. Under 1980-talet var den genomsnittliga nominella ökningstakten 17,4 procent per år (från 8,7 miljarder 1980 till 16,8 miljarder 1984) och den reala 7,3 procent.

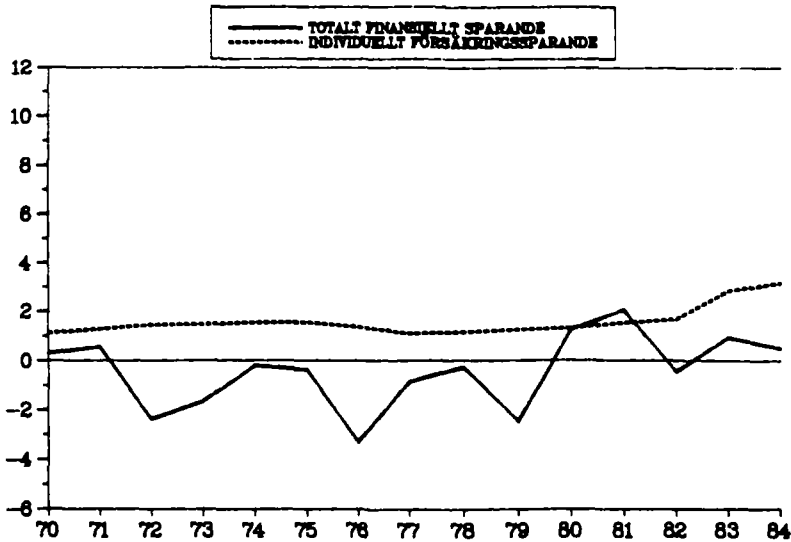
Av ovanstående siffror framgår att det kapital som förvaltas av försäkringsbolagen har ökat kraftigt på senare år. Ökningen kan sägas bestå av två komponenter. Dels avkastar tidigare års kapital medel som läggs till kapitalet, och dels tillkommer varje år nytt försäkringssparande. När man vill kartlägga försäkringssparandet kan det därför vara relevant att söka skilja på gammalt sparande och dettas avkastning å ena sidan och nytt sparande å andra sidan. Antalet nytecknade individuella försäkringar för olika år under perioden 1970–1985 visas i *Figur 5*. För P-försäkringar var den genomsnittliga årliga ökningstakten under denna period 18 procent. Här sker dock en kraftig acceleration under 1980-talet; för perioden 1980–1985 var den årliga ökningstakten i nytecknandet 29,8 procent.

Vad gäller K-försäkringarna har utvecklingen varit något speciell. Detta beror på att en stor del av de traditionella individuella K-försäkringarna

FIGUR 4A: HUSHÄLLENS FINANSIELLA SPARANDE 1970 - 1984
LÖPANDE PRISER MDR KR

FIGUR 4B: HUSHÄLLENS FINANSIELLA SPARANDE 1970 - 1984
1970 ÅRS PRISER MDR KR

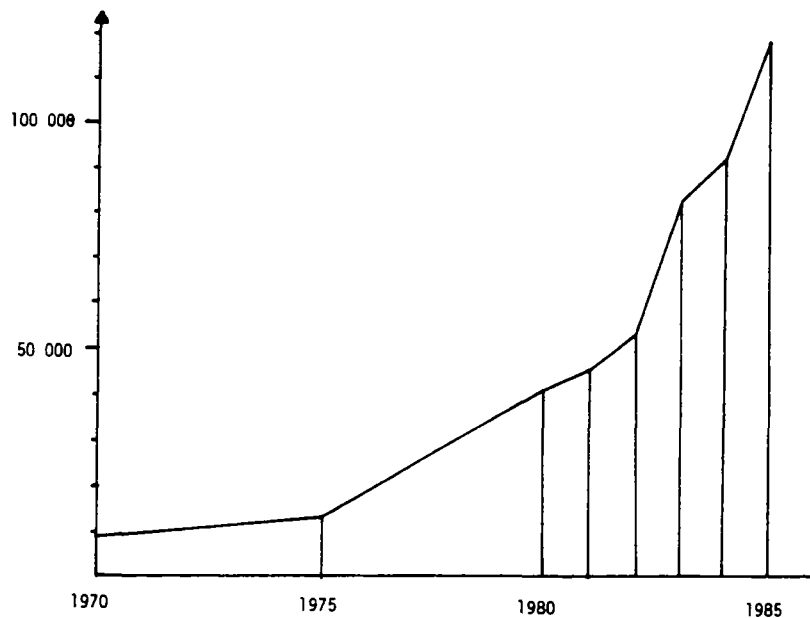

KÄLLA: FINANSIELLENGKAPETNA

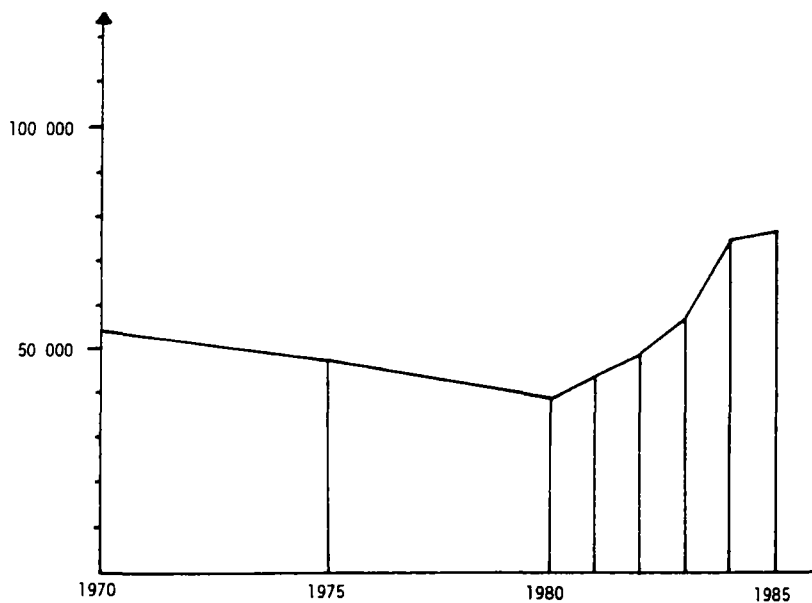
(främst livförsäkringar och olycksfallsförsäkringar) under 1970-talet ersattes med motsvarande arbetsmarknadsförsäkringar (gruppliv, AGS). Därför ser vi i *Figur 5 B* en minskning av nytecknandet under 1970-talet. Under 1980-talet får K-försäkringssparandet delvis en ny karaktär; det är framför allt livräntor och liknande arrangemang som då slår igenom. Detta visar sig också i den höjning av de genomsnittliga försäkringsbeloppen som kommer till synes under denna period. En annan aspekt av detta är den mycket kraftiga ökningen av K-försäkringar med engångspremier (jfr avsnitt 9.2). Ökningstakten i nytecknandet blir då också hög; under perioden 1980–1985 ökar antalet nytecknade K-försäkringar med i genomsnitt 14,5 procent per år.

FIGUR 5A: ANTAL NYTECKNADE P-FÖRSÄKRINGAR ÅREN 1970, 1975, 1980-1985

Prop. 1986/87: 61

FIGUR 5B: ANTAL NYTECKNADE K-FÖRSÄKRINGAR ÅREN 1970, 1975, 1980-1985

KÄLLA: FÖRSÄKRINGSINSPEKTIONEN

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över realränteskatteskommitténs betänkande (Ds Fi 1986: 18)

Efter remiss har yttranden över betänkande avgetts av riksförsäkringsverket, försäkringsinspektionen, riksskatteverket, hovrätten för Västra Sverige, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Södermanlands län, länsstyrelsen i Västerbottens län, allmänna pensionsfondens andra och tredje fondstyrelser, riksbanken, riksgäldskontoret, Stockholms fondbörs, Centralorganisationen SACO/SR, Folksam, Företagareförbundet (SFR), Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG), Försäkringsbolaget SPP, Kooperationens pensionsanstalt, Kooperativa förbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, Pensionärernas riksorganisation, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO)-Familjeföretagen, Svensk Industriförening, Svenska Arbetsgivareföreningen, Svenska Bankföreningen, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Svenska Handelskammarsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Svenska Revisorsamfundet, Sveriges Pensionärsförbund, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Sveriges Industriförbund, Taxeringsnämndsordförandenas Riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Allmänna pensionsfondens första fondstyrelse, AMF-sjukförsäkringsaktiebolag, AMF-pensionsförsäkringsaktiebolag, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa, Landsorganisationen i Sverige samt Post- och Kreditbanken har beretts tillfälle att avge yttranden men har avstått från att yttra sig. Post- och Kreditbanken har dock förklarat sig dela de synpunkter som framförs i yttrandet från Svenska Bankföreningen.

Yttranden har också kommit in från Försäkringstjänstemannaförbundet, Sveriges Köpmannaförbund, Svenska Livförsäkringsföreningars Riksförbund, Stockholms Handelskammare, Pensionsregistreringsinstitutet (PRI), Försäkringsbranschens Pensionskassa, Skattebetalarnas Förening, Länsförsäkringar i Kalmar län, Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA), Skånes Handelskammare, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, Aktiefrämjandet, Göteborgs Patientförening, Ensamståendes Intresseorganisation, Sveriges Handelsagenters Förbund och SALFs Pensionärsförening i Malmö.

1 Förslag till

Lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Tillfällig förmögenhetsskatt skall betalas till staten enligt denna lag.

2 § Riksskatteverket är beskattningsmyndighet.

3 § Skattskyldiga är

1. svenska livförsäkringsbolag,
2. understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet samt
3. pensionsstiftelser som avses i lagen (1967:531) om trygghet av pensionsutfästelse m. m.

Om verksamheten påbörjats efter utgången av kalenderåret 1984 föreligger inte skattskyldighet.

4 § Skatten utgår med sju procent av beskattningsunderlaget. Beskattningsunderlaget är värdet av den skattskyldiges förmögenhet vid utgången av år 1986 till den del som förmögenheten överstiger tio miljoner kronor. För skattskyldig vilkens räkenskapsår inte sammanfaller med kalenderår beräknas förmögenheten med utgångspunkt i förhållandena vid utgången av det räkenskapsår som avslutas närmast efter den 31 december 1986.

Sådan förmögenhet som är hänförlig till annan av den skattskyldige meddelad livförsäkring än sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ingå i beskattningsunderlaget med 72 procent.

5 § Förmögenheten är värdet av den skattskyldiges samtliga tillgångar efter avdrag för finansiella skulder. Förmögenhet som inte är hänförlig till livförsäkring skall dock inte beaktas.

Som tillgång hos återförsäkringstagare räknas inte värdet av återförsäkringsgivares ansvarighet på grund av försäkringar som denne har övertagit i form av återförsäkring. Om återförsäkring skett hos utländsk återförsäkringsgivare skall dock ett belopp motsvarande dennes ansvarighet redovisas som tillgång, i den mån ansvarigheten överstiger värdet av reservdeposition som ställts av återförsäkringsgivaren hos återförsäkringstagaren.

Återförsäkringsgivares fordran hos återförsäkringstagare på grund av sådan reservdeposition som avses i föregående stycke upptas inte som tillgång. Den skuld som redovisas av återförsäkringstagaren på grund av depositionen är inte avdragsgill för denne.

6 § Om ej annat följer av 7–9 §§ tas tillgångar och skulder upp till bokfört värde.

7 § Fastighet tas upp till det högsta av anskaffningsvärdet och 133 procent av det för år 1986 gällande taxeringsvärdet.

Har fastighets värde efter ingången av år 1986 sänkts på grund av skogsavverkning eller täktverksamhet eller till följd av brand, vattenflöde

eller jämförlig händelse får fastigheten tas upp till 133 procent av det taxeringsvärde som därefter åsätts vid särskild fastighetstaxering eller, om sådant värde saknas, till ett på motsvarande grunder uppskattat värde.

8 § Värdepapper, som noteras på inländsk eller utländsk börs eller som annars är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna noteringsringar om avslut, tas upp till det noterade värdet.

Finns i ett bolag skilda aktieslag av vilka ett eller flera är föremål för sådan notering som avses i första stycket skall aktier i bolaget som inte är noterade tas upp till samma värde som de noterade aktierna. Är flera aktieslag noterade skall värdet av de icke noterade aktierna bestämmas med utgångspunkt i värdet för det noterade aktieslag som har den lägsta kursen.

Om det vid värdering enligt de föregående styckena bedöms att det noterade värdet inte motsvarar vad som skulle kunna påräknas vid en försäljning under normala förhållanden får i stället priset vid en sådan försäljning läggas till grund för värderingen.

9 § Fordran som inte omfattas av 8 § och som löper med ränta skall tas upp till sitt kapitalbelopp. Detsamma gäller för skuld som löper med ränta.

Värdering av osäker fordran får ske med beaktande av det belopp, varmed den kan beräknas inflyta. Värdelös fordran tas inte upp.

10 § Tillfällig förmögenhetsskatt är inte avdragsgill vid taxeringen till statlig inkomstskatt.

11 § Den som är skattskyldig enligt 3 § skall vara registrerad hos riksskatteverket.

12 § Den som är skattskyldig skall i deklaration ange skatteunderlaget och skatten samt lämna de uppgifter som erfordras för beräkning av underlaget. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt formulär som fastställs av riksskatteverket.

Deklarationen skall ha kommit in till riksskatteverket senast fem månader efter den dag som enligt 4 § ligger till grund för förmögenhetsvärderingen.

Skatten skall avrundas till närmast lägre tusental kronor.

13 § Senast den dag då deklarationen skall ha kommit in enligt 12 § andra stycket skall hälften av skattebeloppet vara inbetald. Återstoden skall vara inbetald med hälften senast tre månader och med återstående hälft senast sex månader efter den senaste dagen för avlämnande av deklaration. Om skatten inte uppgår till 100 000 kronor skall dock hela beloppet vara inbetalat senast den dag då deklarationen skall ha kommit in.

14 § Bestämmelserna i 1 kap. 2, 4, 6 och 7 §§, 2 kap. 6 § första och tredje styckena, 7 § första och femte styckena, 10 och 11 §§, 3 kap., 4 kap. 1–3, 5–10 och 12–15 §§, 5 kap. 1 § tredje stycket första meningen, 2 § första stycket och 5–18 §§, 7 kap. 1–4 och 6–8 §§, 8 kap. 1–2, 4–11 och 13 §§ samt 9 kap. 1–3 §§ lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall tillämpas i fråga om tillfällig förmögenhetsskatt.

Vid tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket nämnda lag skall i stället för vad som där sägs om tid inom vilken deklarationen skall ha kommit in gälla vad som stadgas i 12 § andra stycket denna lag.

Vid tillämpning av 5 kap. 1 § tredje stycket första meningen lagen om

punktskatter och prisregleringsavgifter skall betalningstiden i förekommande fall bestämmas enligt reglerna i 13 § första stycket denna lag.

Prop. 1986/87: 61

Denna lag träder i kraft den 23 december 1986.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs att 10 a § lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §²

För svenska aktiebolag, sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, andra ekonomiska föreningar än sambruksföreningar, familjestiftelser, svenska aktiefonder, svenska försäkringsanstalter som inte är aktiebolag, utländska juridiska personer, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypoteksbank, hypoteksföreningar samt sådana juridiska personer som enligt författning eller på därmed jämförligt sätt bildats för att förvalta samfällighet och som skall erlägga skatt för inkomst utgör grundbeloppet, om inte annat föreskrivs i andra stycket, 52 procent av den beskattningsbara inkomsten.

För skattskyldiga som avses i 7 § 4 mom., *livförsäkringsanstalter såvitt angår försäkringsrörelsen* och andra skattskyldiga än dem som avses i 10 § 1 mom. eller i första stycket här ovan utgör grundbeloppet 40 procent av den beskattningsbara inkomsten.

För skattskyldiga som avses i 7 § 4 mom. och andra skattskyldiga än dem som avses i 10 § 1 mom. eller i första stycket här ovan utgör grundbeloppet 40 procent av den beskattningsbara inkomsten. *För livförsäkringsanstalter såvitt angår försäkringsrörelsen utgör dock grundbeloppet 50 procent av den beskattningsbara inkomsten.*

Med familjestiftelse avses i denna lag stiftelse, som enligt de för densamma gällande stadgar har till huvudsakligt ändamål att tillgodose viss familjs, vissa familjers eller bestämda personers ekonomiska intressen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 770.

² Senaste lydelse 1984: 1061.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt¹

dels att 3 och 7 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i anvisningarna till 3 och 4 §§ skall införas en ny punkt, 6, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

1 mom.² Vid förmögenhetsberäkningen skola, i den mån ej annat framgår av 2 mom. här nedan, såsom tillgångar upptagas:

- a) fastighet;
- b) tomträtt, vattenfallsrätt;
- c) lös egendom, som är avsedd för stadigvarande bruk i skattskyldigs förvärvsverksamhet eller att däri omsättas eller förbrukas, såsom djur samt maskiner och andra inventarier, råämnen, varor, jordbruks- och skogsprodukter, förbrukningsartiklar och dylikt, gruvor, patent- och förlagsrätter, rätt till skogsavverkning å annans mark samt rätt till stenbrott och dylikt;
- d) kapital, som finnes kontant tillgängligt eller utlånats eller nedlagts i obligationer eller insatts i bank eller annorstädes eller bestått av andra fordringar eller av aktier eller andelar i ekonomiska föreningar, bolag, aktiefonder eller rederier eller av optionsrätter till nyteckning eller köp av aktier, om sådan optionsrätt är föremål för omsättning på kapitalmarknaden, eller av andel i oskiftat dödsbo som vid taxering till statlig inkomstskatt skall behandlas såsom handelsbolag, i den mån samma kapital icke är att hänföra till i c) här ovan nämnd egendom;
- e) lös egendom, som är avsedd för ägarens och hans familjs personliga bruk och bekvämlighet och av beskaffenhet att böra hänföras till yttre inventarier, såsom ekipage, ridhästar, automobiler, motorcyklar, lustjakter, motorbåtar och dylikt, så ock smycken;
- f) besittningsrätt till fastighet, där innehavaren ej enligt 7 § skall likställas med ägare, såvida rättigheten är utan vederlag eller mot visst belopp en gång för alla upplåten för innehavarens livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång;

g) rätt till ränta, avkomst av fastighet eller annan stadigvarande förmån, som icke avses i f) här ovan, såvida rättigheten är förhandenvarande och bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång.

g) rätt till ränta, avkomst av fastighet eller annan stadigvarande förmån, som icke avses i f) här ovan, såvida rättigheten är förhandenvarande och bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid eller för tid, som icke kommer att utlöpa inom fem år efter beskattningsårets utgång;

h) livförsäkring, som meddelats i här i riket bedriven försäkringsrörelse, i den omfattning som anges i punkt 6 av anvisningarna.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 859.

² Senaste lydelse 1985: 309.

2 mom.³ Såsom tillgångar vid förmögenhetsberäkningen upptagas icke:

a) kapitalvärdet av kapitalförsäkring; a) värdet av annan försäkring än livförsäkring;

b) rätt till undantagsförmåner, till pension eller annan livränta, som utgår på grund av försäkring, till pension och annan förmån, som annorledes än i följd av försäkring åtnjutes på grund av förutvarande tjänsteförhållande, samt till livränta som, enligt vad i lag eller särskild författning är stadgat, annorledes än på grund av försäkring utgår vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring;

c) rätt till annan ränta, avkomst eller förmån än i b) avses, därest densamma är bestämd att tillgodonjutas för den berättigades livstid samt värdet av vad han årligen må i sådant avseende åtnjuta understiger 1 000 kronor;

d) rätt till förmögenhet, varav annan för närvarande åtnjuter avkastningen;

e) möbler, husgeråd och andra inre lösören, som äro avsedda för den skattskyldiges och hans familjs personliga bruk;

f) konstverk, bok-, konst- och därmed jämförliga samlingar, såframt ej ägaren med dem driver handel eller yrkesmässigt håller dem för allmänheten tillgängliga;

g) sådana tillgångar, som avses i 1 mom. e) här ovan, därest sammanlagda värdet av dessa tillgångar icke överstiger 1 000 kronor;

h) patent- och förlagsrätter, som icke äro tillgångar i rörelse, ävensom rätt till firmanamn, varumärke, mönsterskydd, tidnings titel och dylikt;

i) förråd av livsmedel eller andra förnödenheter, som äro avsedda för den skattskyldiges och hans familjs personliga behov, samt kontant hushållskassa eller därmed jämförlig, för den skattskyldiges löpande utgifter avsedd kassa;

j) fastighet, som året före taxeringsåret undantagits från skatteplikt enligt 3 kap. fastighetstaxeringslagen (1979: 1152), utom såvitt fråga är om tillhör till fastigheten som avses i 2 kap. 3 § jordabalken.

(Se vidare anvisningarna.)

7 §⁴

I fråga om skyldighet att erlagga skatt för förmögenhet likställas med ägare:

a) den som innehar fast eller lös egendom med fideikommissrätt;

b) innehavare av fastighet med stadgad åborätt; innehavare av så kallad ofri tomt i stad och den som eljest innehar fastighet med ständig eller ärftlig besittningsrätt;

c) efterlevande make, som under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, tillhörande den först avlidne makens kvarlåtenskap;

d) annan, som under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillagts någon hans avkomling, adoptivbarn eller adoptivbarns avkomling;

e) den som i enlighet med stiftelses ändamål att tillgodose viss familjs eller vissa familjers ekonomiska intressen under sin livstid äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillkommer stiftelsen;

³ Senaste lydelse 1980: 959.

⁴ Senaste lydelse 1973: 1102.

f) så ock eljest den som äger åtnjuta avkastningen av förmögenhet, vartill äganderätten tillkommer annan, därest sådant förhållande föreligger, att han finnes i avseende, varom nu är fråga, skäligen böra betraktas såsom förmögenhetens ägare.

Föreskrifterna i e) och f) här ovan må dock ej föranleda till att förmögenheten beräknas högre än till tjugufem gånger det belopp, som avkastningen av förmögenheten utgjort under nästföregående beskattningsår.

Med ägare likställs också, i fråga om livförsäkring, sådan förmånstagare som har förfoganderätt till försäkringen.

(Se vidare anvisningarna.)

Anvisningar

till 3 och 4 §§

6. Livförsäkring tas upp som tillgång. Livförsäkring skall dock inte tas upp om försäkringen

1. är sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370),

2. enbart avser dödsfall senast vid 70 års ålder och inte är återköpsbar,

3. utgör livränta eller sjukränta som utges som ersättning på grund av annan försäkring än livförsäkring, eller

4. tagits i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före den 13 september 1986.

Livförsäkring tas upp till det värde som motsvarar det på försäkringstekniska grunder beräknade tekniska återköpsvärdet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering.

4 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623)¹ skall följande lydelse.

37 §

Nuvarande lydelse

1 mom.² Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
3. Försäkringsanstalt och understödsförening.	Den som från anstalten eller föreningen uppburit belopp, ej understigande 200 kronor för hela året, på grund av försäkring av den art att skatteplikt för beloppet föreligger, dock att om livränta utgivits till följd av personskada eller om ersättning utgått på grund av sådan kollektiv sjukförsäkring som avses i 32 § 3 mom. tredje stycket, punkt 16 av anvisningarna till 21 § eller punkt 11 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen (1928: 370), uppgift skall lämnas även om belopp som icke är av skattepliktig natur och som för hela året överstiger 200 kronor.	Utgivet belopp. Har till följd av personskada utgivits skattepliktigt engångsbelopp skall särskilt anmärkas om skattepliktigt engångsbelopp utgivits tidigare på grund av samma skada. Om så är fallet skall angivas beloppets storlek och utbetalningsåret.

¹ Lagen omtryckt 1971: 399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1986: 489.

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
3. Försäkringsanstalt och understödsförening.	Den som från anstalten eller föreningen uppburit belopp, ej understigande 200 kronor för hela året, på grund av försäkring av den art skatteplikt för beloppet föreligger, dock att om livränta utgivits till följd av personskada eller om ersättning utgått på grund av sådan kollektiv sjukförsäkring som avses i 32 § 3 mom. tredje stycket, punkt 16 av anvisningarna till 21 § eller punkt 11 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen (1928: 370), uppgift skall lämnas även om belopp som icke är av skattepliktig natur och som för hela året överstiger 200 kronor. <i>Den som är ägare till försäkring som avses i punkt 6 av anvisningarna till 3 och 4 §§ lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt samt förmanstagare med förfoganderätt till sådan försäkring.</i>	Utgivet belopp. Har till följd av personskada utgivits skattepliktigt engångsbelopp skall särskilt anmärkas om skattepliktigt engångsbelopp utgivits tidigare på grund av samma skada. Om så är fallet skall angivas beloppets storlek och utbetalningsåret. <i>Försäkringars värde vid årets utgång, om värdet uppgår till minst 1 000 kr.</i>

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången i fråga om kontrolluppgift till ledning för 1988 års taxering.

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs att 1 § skattebrottslagen (1971: 69) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Denna lag gäller i fråga om skatt eller avgift enligt

1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt, lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt,

2. lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1976: 338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket, lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om

1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt, lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt, *lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,*

2. lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild skatt för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1976: 338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket, lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om

¹ Senaste lydelse 1984: 1059.

försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild *avgift* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel, lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild *skatt* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel, lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

3. lagen (1981: 691) om socialavgifter.

Lagen gäller även preliminär skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt som avses i uppbördslagen (1953: 272).

Lagen tillämpas inte om skatten eller avgiften fastställs eller uppbärs i den ordning som gäller för tull och inte heller beträffande restavgift, skattetillägg eller liknande avgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970: 979) följer med fordran på

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953: 272), samt skatt enligt lagen (1908: 128) om beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, kupongskattelagen (1970: 624) och lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt,

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953: 272), samt skatt enligt lagen (1908: 128) om beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, kupongskattelagen (1970: 624), lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt och lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,

2. skatt enligt lagen (1968: 430) om mervärdeskatt,

3. skatt eller avgift enligt lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983:

3. skatt eller avgift enligt lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster, lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973: 1216) om särskild skatt för oljeprodukter och kol, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassetband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983:

¹ Senaste lydelse 1984: 856.

1104) om särskild *avgift* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel samt lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

1104) om särskild *skatt* för elektrisk kraft från kärnkraftverk, lagen (1984: 351) om totalisatorskatt, lagen (1984: 355) om skatt på vissa dryckesförpackningar, lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, lagen (1984: 405) om stämpelskatt på aktier, lagen (1984: 410) om avgift på bekämpningsmedel samt lagen (1984: 852) om lagerskatt på viss bensin,

4. skatt enligt vägtrafikskattelagen (1973: 601) samt lagen (1976: 339) om saluvagnsskatt,

5. tull och särskild avgift enligt 39 § tullagen (1973: 670) samt avgift enligt lagen (1968: 361) om avgift vid införsel av vissa bakverk,

6. avgift enligt lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område, lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område och lagen (1984: 409) om avgift på gödselmedel,

7. avgift som uppbärs med tillämpning av lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Förmånsrätten omfattar ej restavgift och liknande avgift som utgår vid försummelse att redovisa eller betala fordringar och ej heller skatte- eller avgiftstillägg och förseningsavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen

Härigenom föreskrivs att 1 § bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag är tillämplig vid revision eller annan granskning för fastställande av skatt, tull eller avgift enligt lagen (1908: 128 s. 1) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, uppbördslagen (1953: 272), taxeringslagen (1956: 623), lagen (1958: 295) om sjömansskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, kupongskattelagen (1970: 624), vägtrafikskattelagen (1973: 601), förordningen (1973: 602) om särskild vägtrafikskatt, tullagen (1973: 670), lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter och lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Denna lag är tillämplig vid revision eller annan granskning för fastställande av skatt, tull eller avgift enligt lagen (1908: 128 s. 1) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, uppbördslagen (1953: 272), taxeringslagen (1956: 623), lagen (1958: 295) om sjömansskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, kupongskattelagen (1970: 624), vägtrafikskattelagen (1973: 601), förordningen (1973: 602) om särskild vägtrafikskatt, tullagen (1973: 670), lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare och lagen (1986:000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

¹ Senaste lydelse 1984: 869.

Lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Vissa bestämmelser i denna lag gäller också för överlastavgift, vägtrafikskatt *och* växtförädlingsavgift enligt vad som föreskrivs i lagen (1972: 435) om överlastavgift, vägtrafikskattelagen (1973: 601) *och* utsädeslagen (1976: 298).

Vissa bestämmelser i denna lag gäller också för överlastavgift, vägtrafikskatt, växtförädlingsavgift *och tillfällig förmögenhetsskatt* enligt vad som föreskrivs i lagen (1972: 435) om överlastavgift, vägtrafikskattelagen (1973: 601), utsädeslagen (1976: 298) *och lagen (1986: 000) om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Närvarande: justitierådet Knutsson, f. d. justitierådet Sterzel, regeringsrådet Tottie.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1986 har regeringen på hemställan av statsrådet Feldt beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,
2. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
5. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
6. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
7. lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen,
8. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av kammarrättsfiskalen Per Bergman.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagen om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser

Lagrådet har särskilt granskat förslaget från konstitutionella synpunkter. Härvid har lagrådet utgått från vad som sägs i remissen om att förslaget, om riksdagsbeslut fattas före riksdagens juluppehåll, inte kommer att stå i strid med förbudet mot retroaktiv skattelagstiftning i 2 kap. 10 § regeringsformen och att det inte heller i övrigt strider mot några föreskrifter i regeringsformen eller några svenska fördragsenliga åtaganden. Med det sista lär främst syftas på Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna jämte tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 angående skydd bl. a. för egendomsrätten. Lagrådet har även övervägt förslagets förenlighet med dessa dokument, som för enkelhets skull fortsättningsvis kallas Europakonventionen.

Som en allmän bakgrund bör först anmärkas, att det remitterade förslaget har tillkommit som en ersättning för en sådan skatt som åsyftades med uppdraget i juni 1985 till realränteskatteskommittén. Departementschefen anför bl. a. följande. Nackdelarna med en realränteskatt är så betydande,

att en sådan skatt inte kan förordas. En lösning av de fördelningsproblem som är en följd av förmögenhetstillväxten inom försäkringssektorn får därför sökas efter andra vägar. Genom en tillfällig förmögenhetsskatt undviks oönskade långsiktiga effekter samtidigt som den sektor som gynnats särskilt starkt av den ekonomiska politiken får bidra till en sanering av statsfinanserna. Skatten beräknas tillföra staten cirka 15 miljarder kr. Lagförslagets tekniska utformning baseras i väsentliga hänseenden på realranteskattekommitténs förslag. Den närmare avfattningen av bestämmelserna diskuteras därför med det förslaget och remissynpunkterna som grund.

Lagrådet har översiktligt tagit del av realranteskattekommitténs betänkande och av remissyttrandena. Ur betänkandet förtjänar främst anmärkas att kommittén av praktiska skäl har utformat skatten som en förmögenhetsskatt och inte som en inkomstskatt. En realränteavgift, konstruerad som en inkomstskatt, infördes i Danmark genom folketingsbeslut 1983, tydligen i bred enighet men efter tidigare starka motsättningar. Kommittén har också övervägt, om även banker och finansinstitut borde omfattas av en realranteskatt, men stannat för att avvisa detta.

Lagrådet tar först upp frågan om förslagets förenlighet med retroaktivitetsförbudet i 2 kap. 10 § regeringsformen. Utgångspunkten är därvid att det gäller en förmögenhetsskatt. Visserligen framgår det av remissen, att det närmast är inkomsterna under senare år som motiverar skatten, men detta innebär enligt lagrådets mening inte att man kan tala om ett direkt kringgående av retroaktivitetsförbudet.

I motiven till grundlagsregeln anförde fri- och rättighetsutredningen (SOU 1978: 34 s. 160), vars uttalande godtogs i propositionen (1978/79: 195 s. 55 f) och av konstitutionsutskottet (1978/79: 39 s. 22), bl. a. att, om en ny skatt införs på innehavet av viss egendom, den tidpunkt som är avgörande för frågan om skatt skall utgå måste ligga efter den nya lagens ikraftträdande. I enlighet härmed föreslås i remissen att skatten skall utgå på förmögenheten vid utgången av 1986 och att lagen skall träda i kraft den 23 december 1986. Förslaget uppfyller härigenom formellt regeringsformens krav.

Det bör tilläggas att en tanke bakom den av fri- och rättighetsutredningen föreslagna principen är, att de skattskyldiga bör ha någon tid på sig för om dispositioner om förmögenhetsbeskattningen ändras. I detta fall är det fråga om ett långsiktigt, bundet sparande, och de enskilda har knappast några reella möjligheter att undgå skatten genom att vidta sådana åtgärder. Det är därför begripligt om förslaget uppfattas som retroaktivt verkande. Det får emellertid konstateras, att 2 kap. 10 § regeringsformen efter noggranna överväganden har getts en utformning, som inte tar särskild hänsyn till fall av denna art. Man kan möjligen säga att det remitterade förslaget står i mindre god överensstämmelse med grunderna för retroaktivitetsförbudet, men det kan inte anses åsidosätta detta.

En omständighet, som har behandlats bl. a. i åtskilliga remissyttranden över realranteskattekommitténs betänkande, är att livförsäkringsbolag m. fl. avses bli beskattade för en förmögenhet som de endast förvaltar enligt avtal med försäkringstagarna. Synpunkten utvecklades bl. a. av hov-

rätten för Västra Sverige, som fann konstruktionen stötande från rättsliga utgångspunkter och förordade att skattskyldigheten skulle åvila den som förmögenhetstillgången tillhör. Vid en strikt bedömning enligt regeringsformen konstaterar lagrådet till en början, att det inte finns något hinder mot att ta ut skatt på själva de förmögenhetstillgångar som det gäller. Huruvida en skatt tas ut på det ena eller andra sättet, hos försäkringsinstitutionerna eller hos försäkringstagarna, är en fråga, på vilken bl. a. praktiskt administrativa synpunkter uppenbarligen kan anläggas. Lagrådet kan inte finna något rättsligt hinder mot den konstruktion som har valts. Av stor betydelse blir dock att skatten i slutänden drabbar de enskilda enligt objektiva och rättvisa grunder. Betyggande garantier för detta torde vara för handen inom ramen för det kontrollsystem som föreligger enligt lag och med hänsyn till de skattesubjekt som det blir fråga om.

Förmögenhetsskattens karaktär av engångsskatt utgör däremot ett huvudproblem. I och för sig får det konstateras att på olika sätt tidsbegränsade ändringar av skatter och, framför allt, avgifter har förekommit vid åtskilliga tillfällen. I detta sammanhang ligger det nära till hands att erinra om lagen (1983: 968) om tillfällig höjning av den statliga förmögenhetsskatten, som gällde vid 1984 års taxering och tillkom som ett led bland många andra i ett större ekonomiskt-politiskt förslag. Bakgrunden var enligt propositionen (1983/84: 40 s. 32) att förmögenhetsvärdena på vissa tillgångar hade stigit på ett dramatiskt sätt. Det ansågs inte acceptabelt att denna värdestegring skulle komma endast en begränsad grupp i samhället till godo; en del av förmögenhetsökningen borde dras in till samhället. De invändningar som restes av reservanter i skatteutskottet (1983/84: 12 s. 19 f) saknar betydelse i förevarande ärende.

I detta fall är det emellertid inte fråga om en tillfällig ändring av en förut utgående skatt utan om införande av en helt ny förmögenhetsskatt av engångskaraktär. Ärendet har härigenom kommit att aktualisera vissa särskilda konstitutionella frågor, som inte tidigare har ställts på sin spets.

Lagrådet erinrar om att tanken på en engångsskatt på förmögenhet väcktes under andra världskriget. En promemoria angående förutsättningarna för och verkningarna av en sådan skatt utarbetades av professorn Erik Lindahl (SOU 1942: 52). Frågan aktualiserades flera gånger i riksdagen, senast av bevillningsutskottet 1945 (nr 55), kort efter krigsslutet i Europa. Utskottets majoritet förordade då en utredning om de former, under vilka förmögenheterna borde bidra till täckning av under kristiden uppkomna utgifter. Minoriteten anförde inte konstitutionella skäl mot förslaget. En allmän uppfattning synes ha varit, att extraordinära åtgärder var tillåtna under krisförhållanden. Värnskatten hade t. ex. getts retroaktiv verkan. Detsamma kom för övrigt – men då med politiska meningsbrytningar – att gälla den konjunkturskatt som togs ut på inkomster av rörelse och skogsbruk under 1951 mot bakgrunden av Korea-kriget (prop. 1952: 79, BevU 1952: 22). Sistnämnda skatt blev för övrigt ett exempel på en engångsskatt.

En engångsskatt på förmögenhet är uppenbarligen av mera känslig natur än en engångsskatt på inkomster. Problemen påverkas av det sätt på vilket kretsen av skattskyldiga bestäms. En sak är att ta ut en skatt av i princip

sedvanlig generell natur — vilket var frågan under kriget — en annan sak är att uppge denna generella natur för att i stället mer eller mindre snävt begränsa kretsen av skattskyldiga. I detta fall sägs antalet skattskyldiga bli omkring 2 000, men flertalet kommer att undgå skatt till följd av att avdrag föreslås medgivet med 10 miljoner kr. Lagrådet saknar underlag för att beräkna antalet i praktiken skattskyldiga. Än mindre kan lagrådet överblicka hur avdraget inverkar på skattens effekter för olika försäkringstagare och pensionsberättigade.

Inom skattelagstiftningen är det — givetvis — godtaget att en relativt långtgående differentiering görs mellan olika skattskyldiga liksom mellan olika slag av intäkter, egendom och andra skattkällor. Gränsen för vad som kan anses godtagbart är emellertid ingalunda oproblematisk (se t. ex. Mattsson i Strömholm m. fl.; Äganderätt och egendomsskydd, 1985).

I fråga om en förmögenhetsskatt uppkommer särskilda problem med hänsyn till föreskriften i 2 kap. 18 § regeringsformen om expropriation och liknande förfoganden. Regeringsformen känner inga andra former — från brottspåföljder och liknande bortses här — för förmögenhetsöverföring från enskilda till samhället än dem som åsyftas i detta stadgande och dem som sker genom skatter etc. Den närmare innebörden av begreppet skatt framgår inte av någon föreskrift i regeringsformen och behandlas inte närmare i dess förarbeten. Allmänt förtjänar dock erinras om att regeringsformen innebar en slutlig brytning med den äldre konstitutionella fiktionen, att i princip alla skatter beslöts för ett år i sänder. Även om det står klart, att riksdagen alltjämt har befogenhet att besluta om tidsbegränsning, ligger i nämnda förhållande en faktor som allmänt manar till försiktighet med engångsskatter. Det måste i vart fall sägas ligga i regeringsformens konstruktion och anda, att beskattningsmakten inte får genom riktade ingrepp av engångskaraktär mot egendom kringgå bestämmelsen i 2 kap. 18 §.

Diskussionen kring omstridda förslag till nya eller höjda skatter aktualiserar ofta frågan om beskattningsmaktens gränser, särskilt om gränsen mellan skatt och konfiskation. Frågan har också diskuterats i den rättsliga litteraturen både före regeringsformens tillkomst (t. ex. Fahlbeck-Myhrberg; Konfiskatoriska skatteförfattningars rättsgiltighet, 1948, och Westberg; Skatter, avgifter och pålagor, 1961) och därefter (t. ex. Mattssons cit. skrift, 1985). Som utvecklas särskilt i det sistnämnda arbetet begagnas konfiskationsargumentet ofta i skattediskussionerna på ett sätt som inte kan godtas från juridiska synpunkter. Vad som sägs i litteraturen pekar klart på att det nu aktuella förslaget inte kan sägas innebära en olaga konfiskation.

Liknande synpunkter som de hittills framförda aktualiseras också då man överväger förslagets förenlighet med Europakonventionen (se t. ex. Bogdan; Äganderätten som folkrättsligt skyddad mänsklig rättighet, 1986). Enligt denna (tilläggsprot. art. 1) skall rätten till egendom lämnas okränk. Ingen må berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och av folkrättens allmänna grundsatser. Det sägs emellertid också att någon inskränkning inte görs i en stats rätt att genomföra lagstiftning för att säkerställa betalning av skatter och avgifter.

Frågor om skatter har endast vid enstaka tillfällen påtalats enligt konventionen. Ett ärende gällde en i ett nordiskt land under krisartade ekonomiska förhållanden beslutad engångsskatt med 25 % på förmögenheter utöver en viss gräns. Talan togs som "manifestly ill-founded" inte upp till prövning av kommissionen enligt beslut den 20 december 1960. Detsamma beslöts den 2 december 1985 med anledning av en klagan mot den svenska vinstdelningsskatten.

Det bör uppmärksammas att en utveckling i riktning mot ett starkare äganderättsskydd har kommit till synes i Europadomstolens avgöranden under senare år. Ökad betydelse har också den artikel (konv. art. 14) fått som föreskriver, att åtnjutandet av de fri- och rättigheter, som anges i konventionen, skall tryggas utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av kön, ras, språk, förmögenhet etc. Det finns emellertid enligt lagrådets bedömning inte underlag för att påstå, att det nu aktuella förslaget skulle strida mot Europakonventionen.

Lagrådet återknyter här till remissens inledningsvis återgivna uttalanden om att förslaget inte skulle strida mot någon föreskrift i regeringsformen etc. Dessa uttalanden uttömmar, som framgått av lagrådets resonemang, ingalunda den konstitutionella problematiken. Regeringsformens föreskrifter är, liksom dess förarbeten, långtifrån heltäckande och är på flera områden, bl. a. finansmaktens, utpräglat kortfattade och allmänt hållna. Belysande är t. ex. att innebörden av begreppet lag diskuterades ingående i förarbetena medan begreppet skatt knappast alls berördes. I detta läge får det stor betydelse hur regeringsformen fylls ut genom statsmakternas handlande.

Lagrådet erinrar om att vår statsrätt intill författningsreformen i väsentlig utsträckning byggde på konstitutionell praxis, som på många punkter vunnit stadga efter långvariga motsättningar. Uppenbart är att utfyllnaden av den nya regeringsformen med en ändamålsenlig praxis är en angelägenhet av stor vikt. Väsentligen ankommer det givetvis på riksdagen och regeringen att ta ansvaret härför. Mot denna bakgrund är det en kännbar brist i remissen, att den inte tillför vare sig något material för bedömningen eller några vägledande uttalanden.

Vid granskningen av lagförslag, som aktualiserar frågan om regeringsformens utfyllnad med praxis, är det en viktig uppgift för lagrådet att redovisa sin uppfattning utifrån de synpunkter lagrådet har att företräda. Det får i detta fall således ske utan något stöd i remissen.

Lagrådet kan inte bortse från att detta lagförslag kan bilda utgångspunkten för en utveckling som skulle kunna ge upphov till rätt allvarliga betänkligheter med hänsyn till de grunder på vilka regeringsformen vilar. Förutom till 2 kap. 18 § kan bl. a. hänvisas till att den enskildes ekonomiska välfärd i 1 kap. 2 § uppställs som ett grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det är första gången ett förslag framläggs om en engångsskatt på förmögenhet utan generell natur. En sådan skatt passar redan i sig mindre väl in i vårt konstitutionella system. Den skulle också kunna ge grund för olika engångsskatter på egendom som tas ut av snävt begränsade kretsar av skattskyldiga och med högre skattesatser än den nu aktuella. Någoting sådant ligger förvisso inte i remissen, men den innehåller inte

heller något uttalande som tar avstånd från en sådan utveckling.

Det remitterade förslaget skulle enligt lagrådets mening skapa ett olyckligt prejudikat på ett känsligt område, där grundlagsregleringen är ofullständig och oklar och praxisbildningen därför får en särskild betydelse. Man bör också särskilt uppmärksamma, att landet inte befinner sig i någon sådan krissituation som t. ex. 2 kap. 10 § regeringsformen talar om. Beslut som fattas under sådana extraordinära förhållanden har en begränsad prejudikatverkan, om ens någon, i normala tider. Om detta förslag genomförs, får man emellertid ett prejudikat som inte kan avfärdas på den grunden.

Resonemanget leder också till att lagrådet ställer sig kritiskt till det sätt på vilket förslaget har beretts och presenterats i remissen. De vidare konstitutionella aspekterna har inte beaktats. Det hade varit i hög grad önskvärt med en diskussion av dem samt ett sedvanligt remissförfarande. Även i andra avseenden än de konstitutionella kommer för övrigt brister i beredningen till synes. Det är visserligen riktigt att man vid behandlingen av olika detaljer har kunnat bygga på kommittébetänkandet och remissyttrandena, men det remitterade förslagets principiella konstruktion är en helt annan och effekterna härav har inte blivit belysta på ett tillfredsställande sätt. Lagrådet har t. ex. påtalat oklarheten om vilka som egentligen kommer att drabbas av skatten.

Förslaget framstår närmast som en improvisation som tillkommit då ett förslag till en ny permanent skatt förkastats. Det är svårt att undgå reflexionen att närmare överväganden kunde ha lett till att väsentligen samma syfte hade vunnits genom en annan konstruktion, som inte gett anledning till sådana betänkligheter som lagrådet i det föregående har gett uttryck för.

Mot bakgrunden av dessa överväganden finner sig lagrådet böra avstyrka att det remitterade lagförslaget nu genomförs.

Lagrrådet har emellertid även granskat det framlagda lagförslagets närmare utformning och får anföra vissa synpunkter på enskildheter i det samma.

4 §

Lagrrådet har uppfattat förslaget så, att den i andra stycket föreskrivna reduktionen av förmögenhet som hänför sig till K-försäkringar skall göras innan avdrag sker med 10 miljoner kr. enligt första stycket. Detta skulle framgå tydligare om andra stycket gavs följande formulering:

”Vid beräkning av beskattningsunderlaget skall förmögenhet som är hänförlig till annan av den skattskyldige meddelad livförsäkring än sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928: 370) ingå med 72 procent.”

12 §

Andra meningen i första stycket utsäger inte något mer än vad som följer av 2 kap. 6 § tredje stycket punktskattelagen. Lagrådet föreslår att meningen utgår.

Paragrafen styrs av en ambition att där skall anges varje särskild bestämmelse i lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter som kan tänkas bli tillämplig på den tillfälliga förmögenhetsskatten. Av intresse blir med denna uppläggning mindre vad som står i uppräkningsen än vad där *inte* står, dvs. de bestämmelser som utesluts. Vilka de är framkommer först vid en närmare jämförelse mellan de i den omfångsrika uppräkningsen angivna lagrummen, å ena sidan, och punktskattelagens olika kapitel och paragrafer, å den andra. Den valda tekniken leder till en svåröverskådlig reglering.

I motiven sägs att lagrum som utesluts ansetts olämpliga i förevarande sammanhang. Av saklig och praktisk betydelse synes dock vara endast uteslutningen av institutet förhandsbesked i 6 kap. och av möjligheten att ta ut förseningsavgift i 7 kap. 5 §. Att man utesluter reglerna om anstånd med betalning av skatt på grund av synnerligen ömmande omständigheter vid nedsatt skattebetalningsförmåga (5 kap. 3 §) och bestämmelserna om nedsättning, befrielse och återbetalning av skatt när synnerliga skäl härför föreligger (9 kap. 4 §) synes med det inslag av skönsmässig prövning som kännetecknar dessa institut vara av uteslutande teoretiskt intresse. Av de paragrafer som i övrigt utesluts utan att särskilt omnämnas i motiven är det i åtskilliga fall redan på grund av deras innehåll uppenbart att de inte kan bli tillämpliga på den tillfälliga förmögenhetsskatten.

Inte heller den gjorda uppräkningsen är lyckad från lagtekniska utgångspunkter. För att undvika konflikter med förslagets egna bestämmelser nödgas man på sina håll spalta upp punktskattelagens paragrafer i stycken, i ett fall t. o. m. ett stycke i meningar. Ändå har man inte med denna teknik helt lyckats klargöra innebörden utan ansett sig i paragrafens andra och tredje stycken böra särskilt framhålla i några fall, att den föreslagna lagens särskilda bestämmelser gäller trots att något annat i och för sig följer av den bestämmelse i punktskattelagen vartill hänvisats i första stycket.

Utformningen av den tillfälliga förmögenhetsskatten talar inte för att tillämpningsproblem med anknytning till punktskattelagen skulle bli vanliga, särskilt inte med beaktande av skattens tillfälliga natur. Det får vidare förutsättas att skattefrågor av någon betydelse även på de skattskyldigas sida kommer att handläggas av för sådana uppgifter särskilt anställd eller anlita personal. Med hänsyn härtill synes en förenkling vara möjlig utan att erforderligt krav på tydlighet går förlorat. Enligt lagrådets mening kan paragrafen erhålla förslagsvis följande lydelse:

”När annat inte följer av denna lag tillämpas lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter med undantag av vad där sägs om förhandsbesked i 6 kap. och förseningsavgift i 7 kap. 5 §.”

Lagen om ändring i lagen om statlig förmögenhetsskatt

Punkten 4 i den nya anvisningspunkten 6 gör undantag för livförsäkring som tagits i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före den 13 september 1986. Dessa äldre för-

säkringar skall alltså fortfarande vara fria från förmögenhetsskatt. Punkten 4 är emellertid en bestämmelse som rätteligen hör hemma i övergångssammanhang. Lagrådet erinrar om att vid 1975 års ändringar i reglerna för beskattning av pensionsförsäkringar beståndet av äldre sådana försäkringar fick sin skattemässiga reglering i en särskild ikraftträdandelag.

I motiven berörs en fråga som kan aktualiseras vid en övergångsreglering av denna karaktär, nämligen om inte en senare vidtagen villkorsändring i vissa fall bör medföra att försäkringen skall anses som nytecknad och därmed förmögenhetsbeskattas. Med hänvisning till en bestämmelse av motsvarande innebörd i 1975 års lagstiftningsärende anför departementschefen att en överenskommelse, som medför ökad premieförpliktelse totalt sett eller tidigareläggning av premiebetalning, bör anses som nytt försäkringsavtal vid tillämpning av de nya reglerna.

Lagrådet har ingen erinran i sak mot en sådan ordning. Eftersom denna inte återgår på någon oberoende av lagstiftning gällande princip bör det angivna fallet nu, liksom 1975, komma till uttryck i lagtexten. Lagrådet föreslår därför, med beaktande av det tidigare sagda, att punkten 4 i den föreslagna anvisningspunkten utgår och att efter ikraftträdandemeningen införs ett nytt stycke av följande innehåll:

”Har livförsäkring tagits i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före den 13 september 1986, skall äldre bestämmelser fortfarande gälla. En därefter vidtagen ändring, som medför ökad premieförpliktelse totalt sett eller tidigareläggning av premiebetalning, skall dock anses som ett nytt försäkringsavtal.”

Lagen om ändring i lagen om statlig inkomstskatt och lagen om ändring i taxeringslagen

Förslagen lämnas utan erinran.

Övriga lagförslag

För den händelse lagen om tillfällig förmögenhetsskatt genomförs har lagrådet inte någon erinran mot dessa förslag.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1986

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Feldt

Proposition om en tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 15 oktober 1986) över förslag till

1. lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser,
2. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
5. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
6. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
7. lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen,
8. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

1.1 Allmänna synpunkter på förslaget om en tillfällig förmögenhetsskatt

Lagrådet har vid sin granskning av förslaget utförligt uppehållit sig vid de konstitutionella aspekterna. Till att börja med kan konstateras att förslaget enligt lagrådets mening inte kan anses innefatta något åsidosättande av förbudet mot retroaktiv skattelagstiftning i 2 kap. 10 § regeringsformen och att några rättsliga hinder inte föreligger mot att skatten tas ut på ifrågavarande förmögenhetstillgångar eller hos de enligt förslaget skattskyldiga institutionerna. Lagrådet finner också betryggande garantier föreligga för att skatten i slutänden träffar försäkringstagarna enligt objektiva och rättvisa grunder. Lagrådet framhåller vidare att skatten inte kan sägas

innebära en olaga konfiskation samt gör också den bedömningen att inget underlag finns för att påstå att förslaget skulle strida mot Europakonventionen.

I angivna hänseenden gör således lagrådet ingen annan bedömning än den som legat till grund för utformningen av det remitterade förslaget. Från andra utgångspunkter framförs emellertid invändningar som slutligen leder till att lagrådet anser sig böra avstyrka att förslaget nu genomförs.

Kritiken har först och främst sin grund i farhågor från lagrådets sida om att lagstiftning på grundval av förslaget skulle skapa ett olyckligt prejudikat på ett känsligt område där grundlagsregleringen är ofullständig och oklar och utvecklingen av konstitutionell praxis därför får särskild betydelse. De moment i lagförslaget som ger upphov till dessa betänkligheter är dels skattens engångskaraktär, dels att den inte träffar förmögenheter generellt. Vad lagrådet i förlängningen ser som en risk med förslaget är att det kan ge grund för olika engångsskatter på egendom, som tas ut av snävt begränsade kretsar av skattskyldiga och med högre skattesatser än den nu aktuella.

För egen del vill jag säga följande. Jag instämmer i att utvecklingen av en ändamålsenlig konstitutionell praxis på skattelagstiftningens område är av utomordentlig vikt. Ansvar i detta hänseende åvilar riksdag och regering. De konstitutionella aspekterna måste tillmätas stor betydelse i lagstiftningsarbetet.

Jag delar givetvis uppfattningen att skattesystemet bör baseras på permanenta regler. Att regelsystemet beroende på den ekonomiska utvecklingen i vissa tider leder till förmåner för olika grupper och favoriserar vissa typer av kapitalplaceringar och missgynnar andra får godtas. Ett sådant synsätt begränsar givetvis statsmakternas möjligheter att genom t. ex. engångsskatter genomföra måhända fördelningspolitiskt motiverade åtgärder. Att utifrån en sådan grunduppfattning komma till den slutsatsen att en skatt av engångskaraktär i alla situationer skulle vara förkastlig synes emellertid enligt min mening vara att gå för långt.

Såvitt framgår av lagrådets yttrande tycks inte heller enligt lagrådets mening engångsskatter vara förenade med betänkligheter av konstitutionellt slag i alla situationer. Lagrådet berör planerna på en engångsskatt på förmögenhet i anslutning till andra världskrigets slut och den s. k. värnsskatten som togs ut medan kriget pågick. I speciella krissituationer har således engångsskatter godtagits och synes också enligt lagrådets mening böra godtas utan några konstitutionella betänkligheter.

Av särskilt intresse i detta sammanhang är emellertid den engångsskatt som togs ut på vissa inkomster av rörelse samt på inkomster av skogsbruk år 1952 mot bakgrund av den högkonjunktur som då rådde och som hade Korea-kriget som grund. Skatten utgjorde ett led i en inflationsbekämpande politik i ett läge som kännetecknades av en synnerligen stark ekonomisk tillväxt. Från skattskyldighet undantogs branscher som inte kunde anses ha dragit fördel av högkonjunkturen. Några invändningar mot den s. k. Koreaskatten med utgångspunkt i dess karaktär av engångsskatt synes inte ha framförts. Lagrådet omnämner skatten i sitt yttrande men avstår från att dra några slutsatser utifrån den och de omständigheter som föranledde att den infördes.

Vad beträffar den nu aktuella skatten har motiven för denna utförligt redovisats i remissprotokollet. Jag finner det emellertid påkallat att återkomma till dessa motiv. Skatten avses träffa en sektor som har en vid inkomstbeskattningen synnerligen gynnad ställning. Det kapital som skall beskattas är – i motsats till andra förmögenhetstillgångar av betydelse – nu helt undantaget från förmögenhetsskatt och ges även i övrigt en förmånlig behandling i skattesammanhang. Lagrådet har i sitt yttrande påpekat att en långtgående differentiering görs mellan olika slag av egendom vid beskattningen. I själva verket förhåller det sig så att beskattningen av livförsäkringssektorn är det mest påtagliga exemplet på en sådan differentiering till förmån för ett visst egendomsslag. En sådan allmänt sett förmånlig behandling är givetvis inte ensamt skäl för att införa en engångsskatt. Vad som nu tillkommit är emellertid att livförsäkringssektorn erhåller en real förmögenhetstillväxt på en nivå långt utöver vad som i modern tid förekommit. Att förmögenhetstillväxten når en sådan nivå är delvis beroende av den förmånliga skattemässiga behandlingen. Den grundläggande faktorn bakom förmögenhetstillväxten är emellertid en framgångsrik ekonomisk politik som bl. a. lett till snabbt fallande inflationstal. Ett viktigt element i den ekonomiska politiken är och har varit stor återhållsamhet i löneökningar för de breda medborgargrupperna och restriktivitet när det gäller förmåner från det allmänna.

Det är mot bakgrund av denna synnerligen speciella situation och det förhållandet att den extrema lönsamhetsnivån inte kan väntas bli av permanent slag som man skall se förslaget om en engångsskatt.

Jag vill här anknyta till den tidigare nämnda s. k. Korea-skatten. Jämför man de omständigheter som låg till grund för den skatten och de skäl som nu motiverar en skatt av engångsnatur på livförsäkringssektorn kan jag inte finna annat än att skälen för ett ingripande av engångsnatur är starkare i dag.

Det nu sagda ger anledning till några konstateranden. För det första har det, utan att en nationell krissituation förelegat, tidigare vid ett tillfälle förekommit att en engångsskatt tagits ut på grund av en extrem lönsamhetsnivå inom delar av ekonomin. För det andra har vi i dag – 34 år senare – en synnerligen speciell situation inom en särskilt skattemässigt gynnad sektor av ekonomin som på objektiva grunder motiverar ett skattemässigt ingripande av engångsnatur. Det är min bestämda uppfattning att starka sakliga skäl motiverar att den nu aktuella skatten tas ut och att detta kan ske utan att några från konstitutionella utgångspunkter olyckliga prejudikat skapas. I tydlighetens intresse vill jag tillägga att den långtgående återhållsamhet som tidigare varit rådande när det gäller skatter av engångsnatur även för framtiden bör upprätthållas. Jag vill emellertid också framhålla att det, som fallet var år 1952 och som också är fallet i dag, kan uppkomma situationer då ingripanden på skatteområdet av engångsnatur kan framstå som nödvändiga och försvarbara. Dessa ingripanden får då göras med hänsyn tagen till de konstitutionella aspekterna.

Jag skall här också något beröra de särskilda synpunkter som föranleds av att skatten är en förmögenhetsskatt och inte en skatt på avkastning. Jag kan i och för sig instämma i att förmögenhetsskatteformen motiverar en

särskilt stor återhållsamhet när det är fråga om en tillfällig skatt som inte är av generell natur. Speciella förmögenhetsskatter av det slag som antyds i lagrådets yttrande bör givetvis inte komma i fråga. Jag vill emellertid framhålla att den åtskillnad som uppenbarligen görs av lagrådet mellan inkomstskatter och förmögenhetsskatter i många fall är mindre relevant. Det avgörande för effekterna av en skatt är ofta i stället hur skattebasen – inkomst eller förmögenhet – bestäms och nivån på skatteuttaget. Den långtgående restriktivitet som bör råda – och som har varit rådande – bör således enligt min mening gälla oberoende av om skatten har formen av en inkomstskatt eller en förmögenhetsskatt.

Det anförda innebär också att jag självfallet delar lagrådets uppfattning att det inte får förekomma att beskattningsmakten genom riktade ingrepp av engångskaraktär används för att kringgå regeringsformens bestämmelser om expropriation och om de enskildas ekonomiska välfärd som mål för den offentliga verksamheten. Ytterst synes lagrådets avstyrkande grundas på det förhållandet att det i remissen inte förekommer något uttalande som tar avstånd från en sådan utveckling. Inte minst mot bakgrund av den uttalade målsättning att främja de enskilda medborgarnas trygghet som präglar den nuvarande regeringspolitiken ter sig emellertid tanken på en utveckling av detta slag för mig så främmande, att jag inte ansett det påkallat med ett sådant uttalande. Jag vill emellertid nu slå fast att någon risk för en sådan utveckling inte föreligger.

Jag övergår nu till att kommentera lagrådets synpunkter på beredningen av förslaget. Jag kan till att börja med instämma i att de konstitutionella aspekterna kunde ha getts en mera ingående belysning. Lagrådets yttrande innefattar dock en utförlig diskussion i den delen. Det har vidare förekommit en mycket omfattande offentlig debatt med konstitutionell anknytning i anledning av förslaget. Mot den bakgrunden och med hänsyn till de klarlägganden jag gjort i det föregående anser jag att erforderligt underlag föreligger för riksdagens bedömning från konstitutionella utgångspunkter.

Vad sedan beträffar beredningen av förslaget i övrigt vill jag framhålla följande. I realränteskatteskommitténs betänkande har på ett förtjänstfullt sätt livförsäkringssektorns skattemässiga och institutionella förhållanden redovisats. I betänkandet ingår också bedömningar av utvecklingen av livförsäkringssparandet, dess lönsamhet och samspelet mellan skattereglerna och den ekonomiska utvecklingen inom livförsäkringssektorn. Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling. De sakförhållanden som ligger till grund för förslaget om en tillfällig skatt har således belysts på ett ingående sätt genom utredningsarbete och ett traditionellt remissförfarande.

När regeringen bl. a. under intryck av de synpunkter som framkommit i remissomgången inte utformat sitt förslag som en permanent realränteskatt utan som en tillfällig förmögenhetsskatt har detta kunnat ske med den tekniska lösning som presenterats i betänkandet som grund. Realränteskatteskommitténs förslag till realränteskatt hade nämligen formen av en förmögenhetsskatt. De väsentliga bedömningarna i fråga om kretsen av skattskyldiga, värderingen av tillgångar m. m. har därför gjorts på ett fullgott underlag. Vad slutligen beträffar effekterna av skatten för försäk-

ringsbolagen och de enskilda försäkringstagarna är det givetvis så att den lösning som valts i det remitterade förslaget medför andra effekter än en realränteskatt. Skillnaden består emellertid först och främst i att skatten enligt det remitterade förslaget kommer att erläggas under ett år i stället för årligen. Det är visserligen inte möjligt att göra en precis jämförelse mellan de skattebelopp som skulle ha fått erläggas om en realränteskatt införts och skattebetalningarna som en engångsskatt ger upphov till. All sannolikhet talar emellertid för att en realränteskatt redan under de två första åren skulle ha medfört en större belastning för de skattskyldiga än den som följer av den föreslagna engångsskatten. De bedömningar av effekterna i fråga om värdesäkring av pensioner m.m. som gjorts i betänkandet har därför relevans även beträffande den nu aktuella skatten.

Jag kan mot bakgrund av det nu sagda och med hänvisning till vad som ytterligare angivits i remissprotokollet om beredningen av ärendet inte dela lagrådets uppfattning om att förslaget i materiellt och tekniskt hänseende inte föregåtts av erforderlig beredning. Med hänsyn till detta och på grundval av de bedömningar jag tidigare redovisat anser jag att det remitterade förslaget bör läggas till grund för lagstiftning.

1.2 Utformningen av lagförslagen

Enligt lagrådets uppfattning bör 14 § i den föreslagna *lagen om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser* kunna förenklas utan att erforderligt krav på tydlighet går förlorat. Jag ansluter mig till lagrådets uppfattning. Bestämmelsen bör, med ett undantag, få den utformning som lagrådet har förordat. Jag delar också lagrådets uppfattning att andra meningen i 12 § första stycket nämnda lag bör utgå och att 4 § andra stycket kan ges en tydligare formulering. Den senare bestämmelsen bör utformas på det sätt som lagrådet har angett.

Jag ansluter mig vidare till vad lagrådet har anfört beträffande övergångsbestämmelsen till *lagen om ändring i lagen om statlig förmögenhetsskatt*. Punkten 4 i den föreslagna anvisningspunkten 6 bör således flyttas till ett nytt andra stycke i övergångsbestämmelsen, vilken också bör kompletteras med ett uttryckligt stadgande om i vilka fall en villkorsändring av en försäkring bör medföra att denna skall anses som nytecknad och därmed förmögenhetsbeskattas. Bestämmelsen bör ges den av lagrådet förordade utformningen.

Utöver de ändringar som följer av de av mig godtagna förslagen från lagrådet bör vissa rent språkliga justeringar göras i de remitterade förslagen.

2 Budgetfrågor

Jag har i remissen till lagrådet redogjort för de statsfinansiella effekterna av den tillfälliga förmögenhetsskatten och också berört att intäkterna från

skatten skall användas för nedskrivning av statsskulden. Jag skall nu ta upp en budgetteknisk fråga i detta sammanhang.

Skatteintäkterna bör redovisas över en ny inkomsttitel, *Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser*. Regeringen bör uppdra åt riksskatteverket att ombesörja att inflytande medel ställs till riksgäldskontorets förfogande i syfte att minska statsskulden.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anført hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,
2. godkänna att medel som inflyter till följd av lagen om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser tillförs en ny inkomsttitel på statsbudgeten från vilken medlen skall överföras till riksgäldskontoret i syfte att minska statsskulden.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	
1 Lag om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser	2
2 Lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt	4
3 Lag om ändring i lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt ..	5
4 Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)	8
5 Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)	10
6 Lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.	12
7 Lag om ändring i bevissäkringslagen (1975: 1027) för skatte- och avgiftsprocessen	14
8 Lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter	15
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1986.	16
1 Inledning	16
2 Allmän motivering	17
2.1 Bakgrund	17
2.2 Allmänna synpunkter	19
2.3 Tillfällig förmögenhetsskatt	22
2.3.1 Kretsen av skattskyldiga, m. m.	22
2.3.2 Skattesatsen	24
2.3.3 Förmögenhetsberäkningen	26
2.3.4 Beskattningsförfarandet	28
2.4 Beskattningen av avkastning på K-försäkringar	29
2.4.1 Bakgrund	29
2.4.2 Överväganden och förslag	30
2.5 Förmögenhetsbeskattning av K-försäkringar	31
2.5.1 Bakgrund	31
2.5.2 Allmänna synpunkter	31
2.5.3 De skattepliktiga försäkringarna	32
2.5.4 Värdering, m. m.	34
2.6 Ikraftträdande, m. m.	35
2.7 Statsfinansiella effekter	37
3 Upprättade lagförslag	37
4 Specialmotivering	38
4.1 Lagen om tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser	38
4.2 Lagen om statlig inkomstskatt	41
4.3 Lagen om statlig förmögenhetsskatt	41
4.4 Lagen om ändring i taxeringslagen	42
4.5 Övriga lagförslag	43
5 Hemställan	43
6 Beslut	43
Bilaga 1 Realränteskatteskommitténs författningsförslag	44
Bilaga 2 Beskattning av sparande och kapitalinkomster	47
Bilaga 3 Pensions- och försäkringssparande	53
Bilaga 4 Förteckning över remissinstanserna	62
Bilaga 5 De remitterade förslagen	63
Utdrag ur lagrådets protokoll den 31 oktober 1986	78
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1986	86